Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

Karlebo

kronikker

Folk i karlebo

Indholdsfortegnelse

Billeder fra Karlebo..... s. 2
Samtaler med gamle folk i Karlebo. (29.6.1976)

Hverdag i rytterskole før århundredskiftet..... s. 4
Samtale med Johannes Johansen. 91 år. (1.5.1976)

Konfirmationens efterslæt..... s. 8
Hvorledes konfirmationen fandt sted i ældre tider -
samtaler med gamle folk (4.6.1976)

Fra Nedensognet i Karlebo kommune..... s. 12
Samtaler med Gudrun Friedrichen, Sølyst, og
Kirsten Danielsen, Jellerød. (5.6.1976)

I ly af Karlebo Kirke..... s. 15
Om pastor Mathiesen og hans barndom i forpagterboligen
i Karlebo Præstegård.(Ugebladet 7.8.1976)

Karlebo Kirke..... s. 17
Hyldestvers

Skjulte kalkmalerier i Karlebo..... s. 18
Om de overkalkede malerier i Karlebo Kirke, der set i
sammenhæng, gengiver vejen til påske. (F.A.A. 26.3.1967)

Det er til tider gået hårdt til med de Karlebo-præster..... s. 2o
En kort omtale af sognepræsterne ved Karlebo Kirke
siden Reformationen. (F.A.A. 26.12.1974)

Nogle ord til påmindelse..... s. 22
Om skriftsteder i Karlebo Kirke.

Karlebo Kirke og skriftsteder..... s. 24
(Ugebladet)

Nivå Kirke fylder 6o..... s. 26

Det er kirketid..... s. 28
Om skriftsteder i Nivå Kirke (Ugebladet)

Den første og den sidste..... s. 29
Symbolikken i korvinduerne i Nivå Kirke (Ugebladet)

Nyår og nyordning i Karlebo Sogn..... s. 31
Om nyordning af messe og gudstjeneste. (F.A.A. 5.1.1976)

Jesper fra Nivå fandt guldskatten..... s. 33

Til juletræ på landet..... s. 35
Samtale med Axel og Alborg Larsen, Vejenbrød. (24.12.1976)

Hvor er her dog smukt i Karlebo..... s. 38
Om oldtidsminder, lergravsområder, strandengene,
sundet, og det moderne Karlebo.

Skolen i byen og på landet før i tiden..... s. 39
Dels om skolemanden P.G. Bohr. Dels om
skoleforhold i Karlebo (5.12.1976)

I sognets tjeneste..... s. 42
Samtale med tidl. sognerådsformand Victor Petersen
om kommunens udvikling. 1934 - 1966. (2.5.1977)

Mange års traditioner bag Valdemars-fest i Karlebo..... s. 44
(1977)

Gemt bag kalken..... s. 47
Om de skjulte kalkmalerier i Karlebo Kirke (1.7.1977)

Kirkesti og Kirkesal..... s. 49
Det kirkelige liv i sognet fra begyndelsen af
århundredet og frem til ca. 1965. (27.7.1977)

Lydavisen "Lytteposten"..... s. 51
(19.1.1978)

Med "Lytteposten" i Niverød..... s. 52
På besøg hos Elly og Poul Petersen, der fortæller
om Niverød i teglværket og kroens tid.

II

Fra det gamle Nivå..... s. 4
fortalt af fru direktør Olga Andersson.

Det gamle Kirkelte..... s. 7
fortalt af Marie Rasmussen

Billeder fra Karlebo

I 1885 modtog maleren Hans Ole Brasen, der er født i Hillerød i 1849, den Neuhausenske præmie. Da han det følgende år udstillede »Malkepladsen i Sørup«, vandt han navn som en dygtig og rigt begavet kolorist. Mellem de genrebilleder, landskaber og dyrestykker, der bærer hans signatur, er et af hovedværkerne »Morgenhilsen«. Det er så dansk i hele sin stemning, som det kan være: Tre kvier står på en lille holm og brøler glade mod deres ejer, som nærmer sig dem i sin båd.

Billedet har en forhistorie, som afdøde fru Julie Larsen, Karlebo, kunne fortælle om. Hun havde også gemt den til mig. Da var hun over de 90; men enkelthederne var lige levende.

Fru Julie Larsen havde levet sin barndom i Jyllinge, hvor billedet er malet, kom til Karlebo i 1911 og boede der til sin død. Hendes mand, smedemester Larsen, beholdt smedjen i 16 år og gik derpå over til at drive den købmandsforretning, som fru Larsen beholdt bevillingen til efter sin mands død. Huset er genbo til Karlebo Kirke ved vejsvinget, der fører videre ind til den lille landsby.

»Jeg var 11-12 år gammel, dengang kunstmaleren bad mig hjælpe sig med maleriet«, fortalte fru Larsen. Jeg skulle nemlig holde køerne. Jeg holdt dem ved hovedet og måtte så dreje dem, som maleren befalede. For de havde jo tøjer på, selv om man ikke ser det på maleriet«, bemærkede beretteren med et lille smil. Hun kom jo heller ikke selv med på billedet, selv om hun spillede en ikke uvæsentlig rolle »bag kulisserne«.

»Først havde han tegnet skeletlet«, (dvs. tegnet motivet op), fortsatte fru Larsen. »Så satte han maling på. Men det tog lang ud. Det var jeg dog ikke ked af, for jeg fik jo betaling

Arne Madsen

hver gang — Man kan ikke se det på billedet, men maleren holdt sig ikke helt til landskabet, men malede ret frit. Vi stod oppe i vænget. Om formiddagen. Han havde også andre billeder i gang. Så det tog et par år, inden han var færdig med billedet, som det ser ud nu. Jeg fik 50 øre hver gang. Det var mange penge. Så jeg kom stolt hjem. Jeg skulle have et par nye sko — og jeg fik dem«, sluttede fru Larsen sin beretning om det »billede«, der skjuler sig bag Brasens billede »Morgenhilsen«.

Mens disse linier skrives, står frugttræerne i blomst. Det er altid et smukt syn. Som det lyder i et lille vers, blevet til i Karlebo:

Nu lysner i natten
de blomstrende træer,
og regnen væder vor have.
Og lytter dit øre,
da kommer dig nær
en sommers velsignede gave!

Om »sommerens gave« kan ældre folk i Karlebo også fortælle. Georg Nielsen er en af dem, der kan. Sine 92 år til trods husker han forbavsende godt.

Georg Nielsen er en af »gamle karleboere«. For han er født her og har haft hjemme her praktisk talt hele sit liv. Ja, der er noget med soldatertjeneste engang kort efter århundredskiftet, men ellers.

»Ja, jeg kan da huske, at de rev skorstenen ned på Teglværkshuset, da jeg var dreng. Og siden er der revet 10-12 andre huse ned her i Karlebo.«

Georg Nielsen har været en virksom og flittig mand og har det bedst, når der fortsat er et og andet, han kan gøre. »Tiden går bedre, når man har noget at lave«, siger han. »Derfor piller jeg også pile om vinteren, når jeg ikke kan komme i haven og bestille noget der. Pilene bundtes og køres til torvs.«

»De har kørt på torvet i mange år?«

»Det har jeg. Jeg begyndte i 1911 og kørte til 1922 med hest og vogn. Jeg kørte tre gange om ugen. Vi tog hjemmefra ved 9½-10-tiden om aftenen og kørte så hele natten. Vi standsede ved kroen i Lyngby for at give hestene et tiltrængt hvil. Så fortsatte vi ved halv-to-tiden. Vi skulle være på torvet inden kl. 9.

Derinde var mange opkøbere. De havde ikke altid rede penge klar, så vi måtte sommetider vente på afregningen og kom derfor sommetider først fra byen igen kl. 1—1½. I 1922 købte jeg en bil og kørte så med den til 1950. Det er jo efterhånden blevet til nogle rammer hindbær«, siger Georg Nielsen med et smil.

Det er »et par dage« siden, at den gamle karleboer begyndte at »køre til torvs«. Og det er et par dage siden, at han en ud tjente hos en af de gamle, stoute karlebo-bønder, Hans Hansen.

»Ja, ham mindes jeg også«, siger en anden gammel karleboer, fhv. bestyrer Elis Borgfjord, »og gør det med glæde. Karlebo har så mange minder for os.«

Jeg beder om at få ridset et par minder op — som de er set af en islændings øjne. For sproget røber islændingen, der »strandede« i Danmark og fik Karlebo by og sogn som sit

Pastor Arne Madsen, Karlebo-Nivå, fremdrager i denne kronik en række folkelivsbilleder fra Karlebo i »gamle dage«.

Af ARNE MADSEN

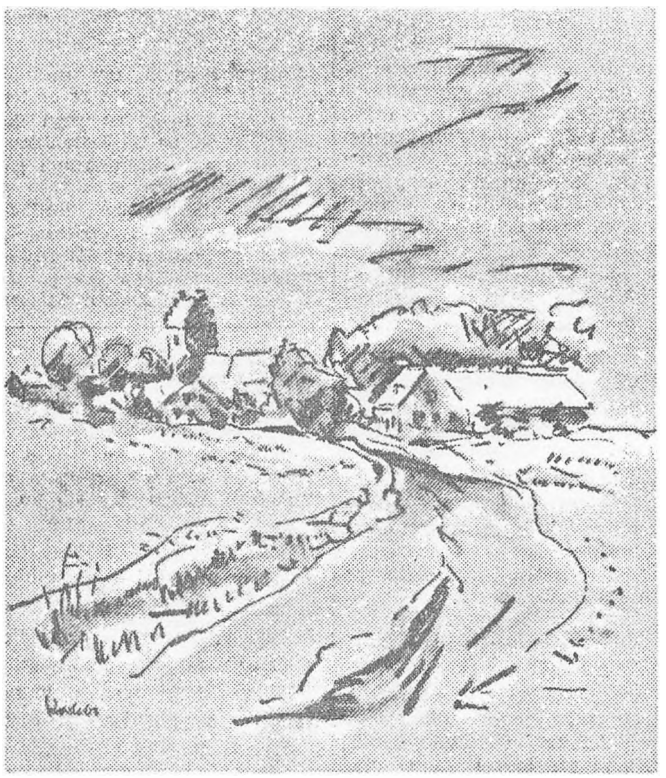

Indkørslen til Karlebo med kirken og forsamlingshuset, indtil der blev bygget ny fløj til dette (Tegning af Arne Madsen)

hjem gennem de mange år.

»Ja, det er rigtigt. Jeg er født i et lille fiskerleje på Østisland, hvor min far var omgangslærer. Børnene samledes fra de forskellige gårde, og læreren holdt så skole for en måneds tid ad gangen og drog så videre og holdt skole for de næste. Far blev så lærer i fiskerlejet, men døde ung. Vi var syv børn, der spredtes for alle vinde. Jeg kom ud på en gård, hvor jeg vogtede får. Siden kom jeg i skomagerlære, derefter ud at fiske. Jeg kom til Norge i 1911 og var der til krigen brød ud i 1914. Atter hjem og på fiskeri. Jeg fik også lært at male, så jeg har aldrig været arbejdsløs. Et års tid var jeg tjener i Reykjavik, men kom så om bord i en passagerbåd, der gik mellem Island og København. Jeg skulle nu have været med »Selandia«, men da jeg mente, jeg kunne nå endnu en tur til Island, inden jeg skulle om bord i »Selandia«, tog jeg den tur med. Vi kom uheldigvis til at ligge underdrejet for en storm i to døgn, så da vi nåede København, var »Selandia« sejlet, og jeg »strandede« i København. Jeg blev altså arbejdsløs. Da jeg i en avis imidlertid så en annonce om mulighed som malersvend, lagde jeg billet ind og fik pladsen. Derved kom jeg på disse kanter. Og da der en dag dukkede en mand op i lange ridestøvler, hans far havde været skomager i Karlebo, og fortalte mig, at nu havde man ingen skomager mere i Karlebo så blev det min chance. Jeg tog til Karlebo, fik stablet et værksted op i en gammel længe, der nu er nedrevet. Her sad jeg i den kolde vinter på min skomagerstol med en tændt primus under for at holde varmen. Og den første kunde kom. Det var lærer Hansen. Han kom med et par støvler, der slet ikke trængte til at forsåles, men han ville støtte mig, og så fik støvlerne altså et par nye såler. Det var begyndelsen til min karlebotilværelse. Jeg blev forlovet med Karen. Og en dag blev vi på opfordring bestyrerpar på forsamlingshuset, der var blevet opført i 1923. Vi overtog bestillingen året efter.«

»Ja, jeg ved jo, at det blev travle år«, indskød jeg. Fru Borgfjord kunne nemlig fortælle om, at man engang havde haft ikke færre end 275 gæster til kaffe — med hjemmebagt brød!! Tænk at røre 25-30 lagkager, bage dem og lægge dem sammen.

Men har Karlebo været glad for værtsparret Borgfjord, så har samme også været glad for Karlebo. Det vil følgende skildring kunne vise:

»Ja, dagen efter, at jeg havde snakket med skomagersønnen fra Karlebo«, fortæller Elis Borgfjord, »gik jeg gennem Kirkelte. Det var en morgen eller formiddag i januar 1922. Da jeg kom gennem Kirkelte, standsede jeg brat nedenfor Bakkegården i Kirkelte. Det syn glemmer jeg aldrig. Der lå de hvide snedækte marker så smukt mellem de tre skove, Kirkelte hegn, Store Dyrehave' og Grønholt hegn, og de små gårde. Ja, de var såmænd ikke så små, men i landskabet så de ud som ganske små enkelver i den hvide mark. Det var så smukt, syntes jeg. Og så Karlebo mølle, der stod på sin højde og malede. For dengang var den i virke og malede bondens korn. Og på den modsatte højde stod den smukke kirke. Og midt imellem der lå Karlebo by som en lille dununge i sin varme rede. Det var så smukt, et syn, som jeg aldrig glemmer«.

Hverdag i rytterskole før århundredskiftet

Johannes Johansen fra Gunderød er en erfaren mand. På vej mod de 92 somre og med en hukommelse som nogen. Her fortæller han i en samtale med sognepræst Arne Madsen, Karlebo, træk fra sin barndom, ungdom og mandom, der var præget af hårdt arbejde — og humør.

Humøret har Johannes Johansen endnu. Smilet sidder løst. Mere kniber det med hørelsen. Og det hårde arbejde lagde han til side da han nærmede sig de 90. Hjertet ville da ikke rigtig længere være med mere til større anstrengelser ude og inde.

Johannes Johansen fortæller bl.a. træk om den gamle rytterskole i Auderød ved Karlebo. Den blev bygget i 1721 og fungerede som skole i 221 år til 1942. Bygningen i dag er næsten uden ændringer i forhold til tidligere. Og Karlebo Byråd har bestemt, at der skal være lokalhistorisk museum ad åre. I øjeblikket er man i kommunen ved at stifte en museumsforening til at stå bag starten af et museumsarbejde.

Johannes Johansen er en af de ældste i Karlebo Kommune, som har gået på rytterskolen — under helt specielle forhold. Det skete før århundredskiftet.

Johannes Johansen

LØRDAG
1. maj 1976

Frederiksborg Amts Avis

Af Arne Madsen

»Mine forældre boede i et hus i Karlebo,« fortæller Johansen, »og mine søskende gik derfor i Karlebo skole, men så flyttede vi til Gunderød og jeg kom til at gå i rytterskolen, hvor lærer Ørum Andersen blev min første og eneste lærer formedelst en akkordering med min fra om et gebyr på 1 krone om året for at bibringe mig den fornødne indføring og oplæring for dagen og vejen. Lærer Andersen var mig en god lærer. Nogen dans på roser har det dog næppe været at være skolelærer dengang. Læreren fik andel af kirkeofferet til præst og degn Og til skolen hørte et lille landbrug på 7—8 tdr land. Det skulle også passes, selv om dagens bedste timer gik med at holde os børn i ave og lære os at læse, regne og skrive. Og så lære os bibelhistorie. Lærer Andersen plejede gerne i regne- og skrivetimerne at trave op og ned ad gulvet, mens han samtidigt foretog nogle fagter i luften med sin lommekniv, som var oplukket, og som han kunne gribe i luften, når han kastede den Var der uro i klassen, bankede lærer Andersen bare i bordpladen med lommekniven... Ja, det var den gang.«

Johannes Johansen drog endnu en erindring frem fra sin barndom. »Jeg må vist have været 6 år,« sagde han, »da jeg og en medhjælp på 5 var søgt ud til naboskellet for at plukke jordbær, det eneste sted, hvor den mulighed fandtes for os Så med ét lød et øredøvende spektakel Det var Donse krudtmølle, der sprang i luften, en uhyggelig eksplosion Samtidigt med de voldsomme brag, drev vældige røgskyer op over Smidsbjerg bakke. Ingen af os to jordbærplukkere vidste, hvad en krudtmølle var; men der blev ikke plukket flere jordbær den dag.

Jeg har dog også en anden erindring fra krudtmøllen. Det er kusken, en mand af pondus og svær kaliber. Han havde et 2-hestes-forspand med et par dejlige, lyserøde heste, som han foretog transporten af krudttønderne med til Faxe kalkbrud, hvor tønderne blev gemt dybt nede i kalkbruddet. Turen tog 3 dage med overnatning hos smeden udenfor Køge. Jo, og så husker jeg også værkets signalfløjte, der lød dagligt klokken 6 om morgenen, kl. 8 ved frokost, kl. 12—1 ved middag, kl. 4 1/2—5 ved midaften og kl. 7 ved fyraften. Det var jo lange arbejdsdage dengang.«

Men er Donse krudtmølle fortid, så kan den, der lægger vejen gennem eller forbi Karlebo stadig se Karlebo mølle knejse rank på møllebakken. Den er som et vartegn sammen med den gamle sognekirke.

»Jeg mindes vindmøllen,« fortæller Johansen »Det var egentlig en større historie takket være to driftige kvinder, Trine og Signe De var begge gift Sidstnævnte måtte desværre gå fra gården, som ægtefællerne havde haft Men kompagniskabet med »Trine møller« som fruen på møllen gerne kaldtes, begrundede et omfattende foretagende med mølleri, bageri, butik og landbrug. Til virksomheden var knyttet 2 bagersvende, 1 møllesvend og 1 brødkusk.

Det kostede en daler for landmanden at få en tønde rug malet på møllen Det kunne til tider trække godt ud på vinteren, inden mølleren fik sin daler men han tog gerne rug i stedet Af hver tønde rug blev der bagt 32 stykker 8-punds rugbrød

Jeg savner meget den herlige duft af nybagt brød fra Karlebo mølle,« bemærkede Johansen under sin fortællen »Når møllerен om eftermiddagen lukkede op for sin ovn, og denne dejlige duft drev hen over markerne... Ja, De kan slet ikke forestille, hvordan det føltes, denne duft af nybagt brød. Vi havde jo megen vestenvind, som førte den lige hen til os...«

Og Johansen gik videre i beretningen om Karlebo mølle ved at fortælle om, hvordan hans farfar, Johan Kristiansen, havde kørt møllevingerne op til møllen, dengang møllen blev bygget.

— »Det må jo have været en begivenhed af rang,« bemærker fortælleren, »siden min far, der har fortalt mig derom, huskede dette som noget særligt.«

Den bedste vind havde møllen fra øst. »Vestenvinden hugger«, sagde møllerен. Den var lunefuld, hvad møllersvenden ikke var så glad for. Det var jo denne, der havde ansvaret for reguleringen af sejlføringen på vingerne og ansvaret for, at møllen ikke løb løbsk.

T.H. Hartvig Petersen blev møllens nye ejer nogle år ind i dette århundrede. Det var blevet nødvendigt at foretage udbedringer og fornyelser Netop som disse var foretaget, skete det, at møllergården brændte. Møllen blev skånet, men Karlebo brandvæsen fik travlt. Uheldigvis nåede brandsprøjten ikke at vise, hvad den duede til, idet bunden gik af karret og der aldrig kom vand i slangerne, selv om det ikke skortede på vand fra mølledammen.

Der blev bygget en ny møllegård »Under tærskningen hjalp jeg til,« fortalte Johansen. »Og det var en ren tjans at bære sæd på magasinet, takket være den nye trappe, som jeg aldrig har kendt mage til.«

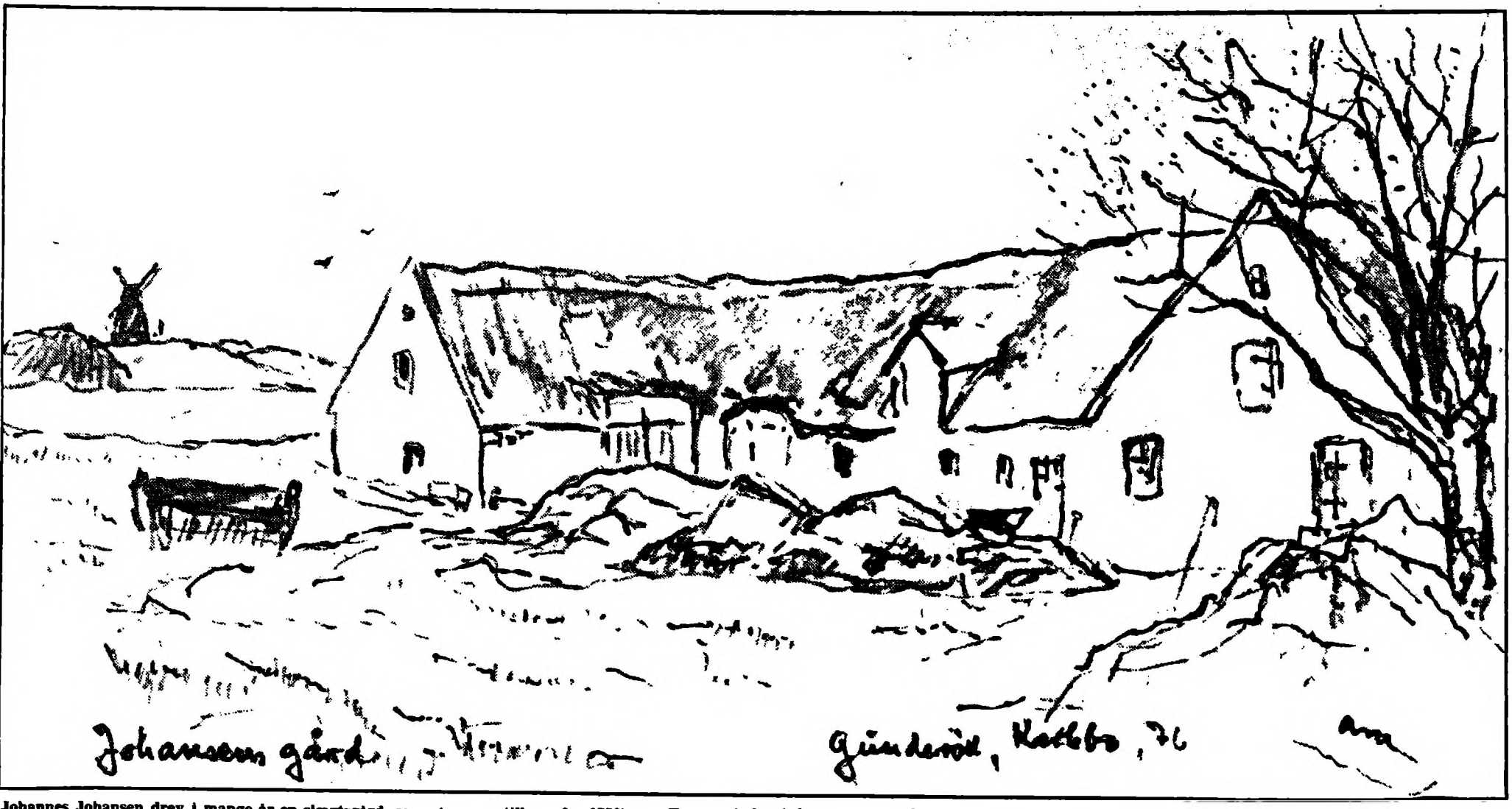

Johannes Johansen drev i mange år en slægtsgård, som stammer tilbage fra 1750'erne. Her er gården i dag — tegnet af pastor Arne Madsen, Karlebo.

Johannes Johansen sad iøvrigt i en periode i sognerådet sammen med møller Hartvig Petersen. »Da møllerén forlod rådet, arvede jeg hans løshedsperiode. Så hed det gerne: »Gå bare op til Johannes!« Jeg glemmer da heller ikke en vintermorgen, hvor der stillede 8 frysende mænd fra Nivå som jeg så måtte sætte i gang med at slå sten, så de kunne tjene til dagen og vejen. Det var andre tider dengang, selv om vi også kender det endnu, som arbejdsløshed altid er.«

»Hvorlænge sad De i sognerådet, Johansen?«

»I 12 år, fra 1921 til 1933. Min første opgave stillede just ikke så store krav. Jeg blev valgt til skolemulktskasserer. Men så kom snart et og snart et andet til. Dertil kom der politisk kamp om stillingerne. Bølgerne kunne sommetider gå ret højt ved vore møder. Men det kunne dog også gå ganske gemytligt til, som dengang N N blev foreslået »fordi han altid har sådanne pæne, blankpussede støvler«. Sognet havde jo også et »ydre ansigt«, tilføjede Johansen med et smil.

En overgang blev sognerådsmøderne afholdt hos snedker mester Wæver i Karlebo, der havde høkerforretning og ligkisteværksted overfor Karlebo kirke. »Det var et sted, folk gerne faldt ind«, fortalte Johansen. »For snedkeren og hans kone var glade og venlige mennesker, der var gode at gæste. Deres hus blev en slags forsamlingshus, ikke med foredragsmøder og den slags, men et sted, hvor man kunne komme ind, når man kom til Karlebo. Wæver var en spøgefuld mand og altid i godt humør. Og så var der jo det, at en høkerbajer dog altid er noget billigere end en på kroen. — Vi i sognerådet havde altid vore »klemmer« med, hvis mødet var ventet af længere varighed. Det var der aldrig nogen, der brokkede sig over. Men én gang om året spiste vi på sognets regning. Når der var skatterådsmøde. Det må siges, at det var en ganske gemytlig dag. For skatterådsmanden og vores sognerådsformand forstod altid at behandle deres offer på en egen måde. De indkaldte skatteydere var dog ikke med til middagen, må jeg vel for en ordens skyld lige tilføje...«

Karlebo sogn var på den tid, hvortil Johansens erindringer går tilbage, ikke større end man kendte hinanden. Og hjalp hinanden med forskellige påtrængende opgaver. Dette sidste er opførelsen af missionshuset et talende vidnesbyrd om.

Missionshuset er opført omkring århundredskiftet. Som bygherre stod Indre Missions venner. Materialet skaffede man sig på billigste måde. Tømmeret fik man i skoven for små penge. Så hentede man det selv. Grus blev hentet på Smidsbjerg bakke, hvor man fik et læs for 75 øre, når man selv læssede og afhentede. Murstene blev hentet på Nivågård Teglværk.

Som håndværksmestre var murermester Søren Kristensen og søn, Kristian Kristensen, Johansen fik en opgave med som murerarbejdsmand. »Så lærte jeg lidt af håndværket«, bemærkede Johansen. »Det kom mig til gode, idet jeg senere hen selv byggede mig et hus i Jellerød. Forøvrigt var man også kommet i den situation, at man manglede en sådan mand i faget, idet forgængeren ikke var så glad for »at få sved på panden«.

»Jeg fik en dag til opgave at køre ned til Nivågård Teglværk og hente et læs mursten hos direktør Andersson. Men jeg måtte jo ind på kontoret først og bestille stenene. Jeg bad om 500 stene. »Har du nogen der kan hjælpe dig med at læsse?« spurgte »gamle Andersson«, som vi gerne sagde. Det havde jeg ikke. »Så skal jeg«, sagde Andersson. Men det bad jeg ham aldrig om mere. Han tog nemlig 4 sten i kastet ad gangen og det gik i flyvende fart, så jeg havde næsten aldrig fået styr på de sten.

Missionshuset blev rejst. Mange møder er siden blevet afholdt i det. Unge og ældre er mødtes her. Der er talt meget, sunget meget indenfor dets vægge. Der er også lavet meget kaffe i dets køkken. Det står der endnu og kan se tilbage på alle disse mange timer, dage og år. Midt i Karlebo by ligger Karlebo kirke.

Jeg ville gerne vide noget om den og stillede derfor et par spørgsmål til fortælleren. Andre har fortalt mig om præstegang og konfirmation og minder fra livets højtidsstunder. Andre igen har fortalt om de kalkmalerier, som findes i kirken fra Middelalderens skiftende perioder. De er ikke synlige nu, men overkalkede og vil kunne fremdrages igen.

»Karlebo kirke,« sagde Johannes Johansen. »Ja, den ser jo ud i dag som den har set ud, sålænge jeg kan huske den. Og billederne, jo, jeg har set dem. Men det er jo så længe siden.«

Det kunne beretteren sige for sandt. Det er jo over 91 år siden, at han blev båren til dåb i den gamle kirke.

Konfirmationens efterslæt

Fru Kristine Petersen, der fortæller om, hvordan hun husker konfirmandundervisningen for ca. 80 år siden.

Af ARNE MADSEN

Karlebo Kommune hører til en af dem, hvor konfirmandundervisningen af praktiske grunde følger skoleåret. Forårskonfirmationerne afvikles derfor senere end i sogne, hvor konfirmationen er henlagt til omkring påsketide. De hold, der har gået til undervisning med indeværende skoleår, vil være de sidste på skolens 7. klassetrin, idet der er enighed mellem skolekommissionen og præsterne i kommunen om, at man efter »et sabbatår« går over til konfirmandundervisning på 8. klassetrin. Erfaringen vil da til den tid vise, hvad der er vundet, og hvad der er tabt.

Er forholdet dette, at de unges troskundskaber i dag ikke er de samme som tidligere, hvor bibelhistorie var et af hovedfagene i skolen, så kan der tales om en intensivering af konfirmandundervisningen.
Der kan også tales om, at konfirmandundervisningen ses som en introduktion i menighedslivet. Det er endnu sådan, at de fleste forældre ønsker, at deres børn undervises i kristendom.

Spørger man ældre mennesker om, hvad de erindrer fra den gang, de gik til præst, er der gerne et og andet, der står i relief. Ofte er det, hvad der hører den mere udadvendte side af sagen til. Man *gik* virkelig til præst, og det husker man. Man gik frem og tilbage, uanset hvor lang vejen var. For man skulle jo møde hos præsten oppe i præstegården, der lå ved den gamle sognekirke. For mig at se er der noget pædagogisk i det.

Man skulle selvfølgelig møde til tiden. Ellers kunne det ske, som en »gammel konfirmand« har fortalt mig, at præsten stod og kneb efternølerne i ørerne, når de nåede frem — for at animere til større præcision i fremtiden.

Man *gik* til præst i regn og slud og sne; men ikke blot for at nå frem og være med i timerne, men også for at få en ballast med, hvor salmebog og bibel og katekismus var grundlaget. Der må også være noget, som det er lykkedes præsten »at få banket« ind i hovedet på de kære poder. Det vidner kirkebøgerne om. Der var nemlig engang, da man fik »karakter« under præstegangen, i kundskab og orden (opførsel). I de allerfleste tilfælde ligger det pænt med disse ting at dømme efter de mange »mg«, der præger billedet, evt. forsynet med et plus eller et minus. Disciplinære vanskeligheder synes ikke at have hørt konfirmandstuen til. Morsomt er det da også at høre ældre fortælle om denne eller hin præst, at »han kunne slå i prædikestolen« og dermed nok »holde menigheden vågen«.
Og det har jo også sin værdi!

Man så vel præstegangen dengang som en slags afslutning på barndomstiden. Og som en tid, der satte sig sine spor. Jeg erfarede det tydeligt hos en ældre dame i forbindelse med salmevalg under nogle andagter, hvor jeg bad om forslag til, hvad vi skulle synge. Sofie (lad mig kalde hende sådan, da man sjældent brugte efternavnet på den egn) bad altid om én ganske bestemt salme. Det var Brorsons: »Kom, hjerte, tag dit regnebræt«. Den er at finde som nr. 662 i Den danske Salmebog. En gennemlæsning vil vise, at den har sin egen tyngde. Jeg spurgte Sofie om, hvorfor hun gerne valgte den og fik svaret, at den havde hun lært, da hun gik til præst. Præsten havde krævet af konfirmanderne, at de skulle kunne den tekstue, de fik for. »Det var svært for mig«, sagde hun. »Men hvor er jeg glad for det«.

Nu er Brorsons nytårssalme ingen let salme som nævnt. Det er en alvorlig salme, slet ingen glad salme som f. eks. »I østen stiger solen op«, som de fleste børn kender og kan synge med på. Men Sofie havde altså — en problematisk skolegang til trods — fået lært sig salmedigterens skriftemåls- og nådesalme, så hun huskede den til sine dages ende.

Det var som en gammel kone, jeg lærte hende at kende. Hun havde fripladś på en »Stiftelse for trængende kvinder af almueklassen«, som det hed. Og aldrig havde hun haft det så godt. For hendes liv havde så vitterligen ikke været nogen »dans på roser«. Hun var i en tidlig alder startet sit ægteskab som malkekone på herregårde. Det betød en evin-

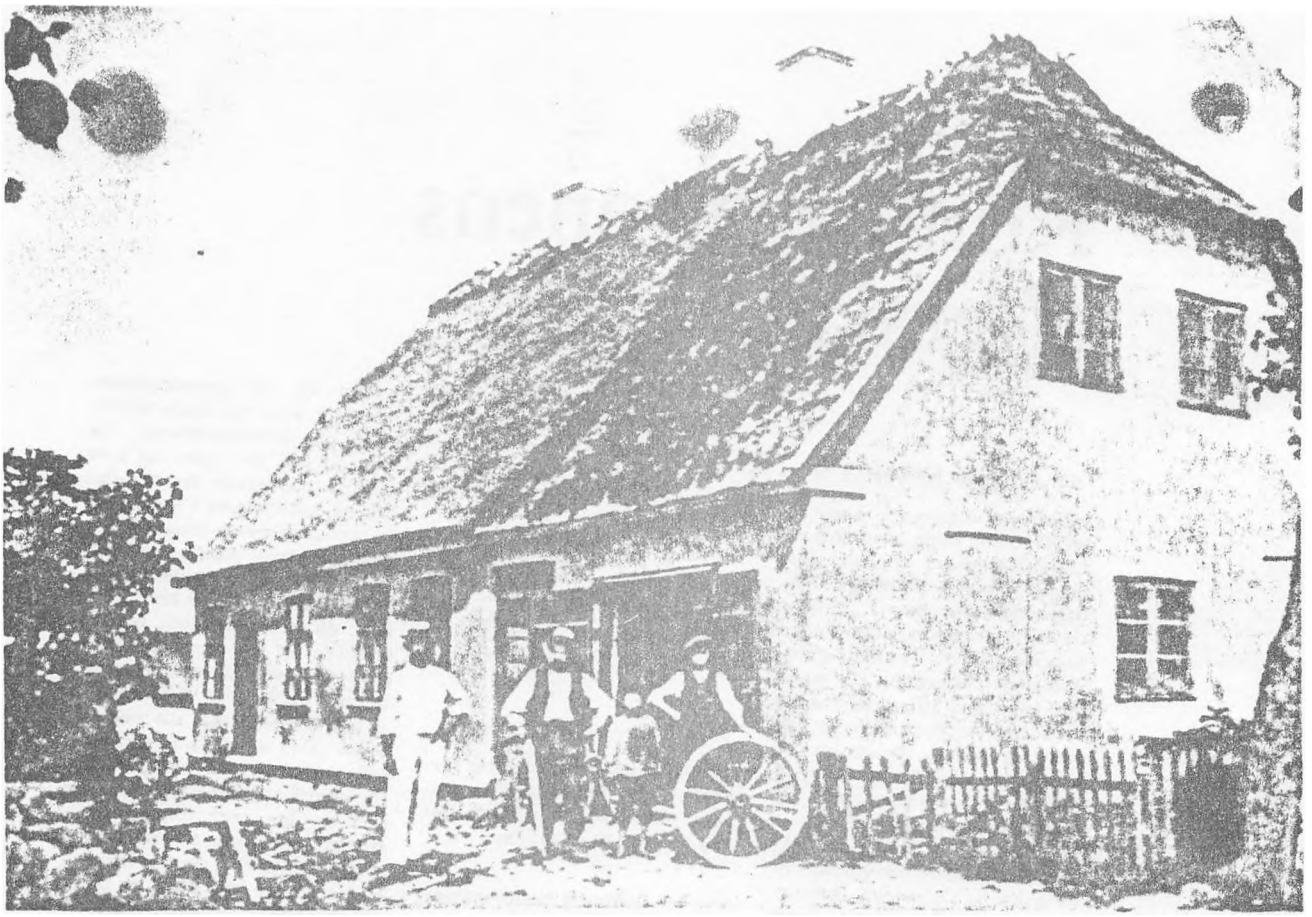

Fra Vejenbrød

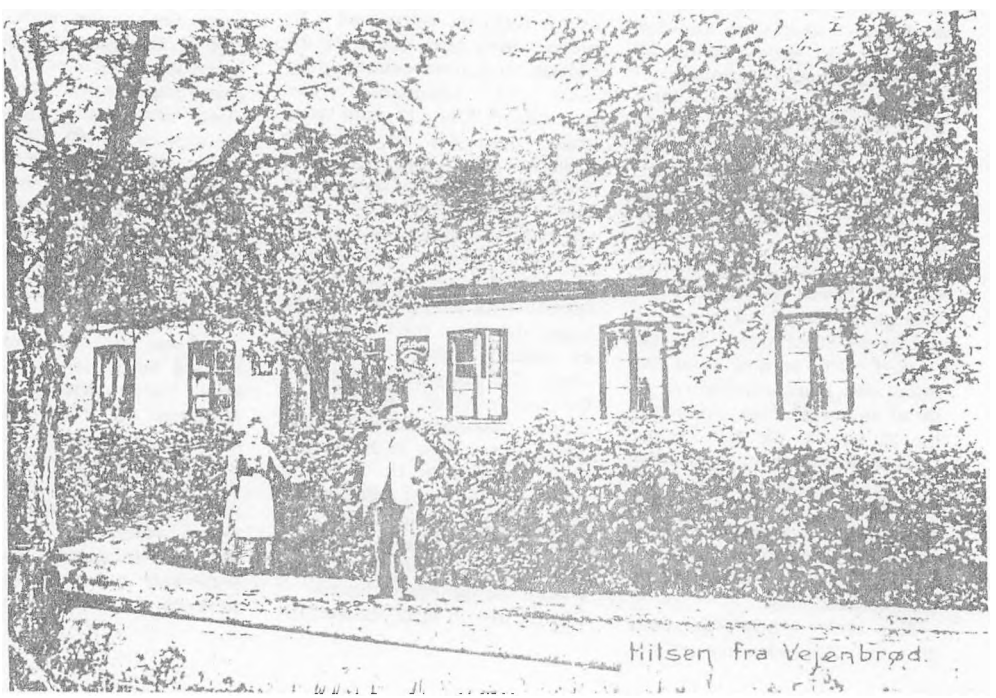

delig flytten fra sted til sted, fra den ene herregård til den anden. Op med solen og i seng med hønsene. Og efterhånden en børneflok dusinet fuldt. Og dog bevarede Sofie altid sit gåpå mod og sit gode humør. Og sin taknemlighed. Hun tog tingene som de kom. Et træk kan belyse det. Sognet inviterede hvert år de gamle på udflugt. Bilejerne i sognet kørte for dem. Hvad der var en god ordning. Det betød nemlig, at de unge og de ældre mødtes til en festlig dag og et festligt samvær i fællesskab. Vi kørte gerne for Sofie og et par ældre damer til fra »Stiftelsen«. Turen kunne være mere eller mindre anstrengende, dvs. af kortere eller længere køretid. Et år var udflugten særlig lang. Da vi sent på aftenen derfor atter holdt ved Stiftelsen for at sætte vore passagerer af, sagde jeg til den 88-årige gæst: »De må være godt træt, Sofie!« »Træt!« udbrød Sofie forundret. »Nej, det er jeg da ik. Jeg har jo siddet ner hele vejen!«

Hun havde fået en god vugegave med sit lyse sind. Og så havde hun altså fået Brorsons gedigne salme som bagage fra sin præstegang. Som hun selv sagde det: »Det passer jo for mig og mine . . .«

»Hvordan med selve konfirmationen?« spurgte jeg.

»Det var en dejlig dag«, sagde hun. »Jeg var i den fine kjole, som jeg havde fået af »Frøkenen« på godset, og som hun selv havde syet til os, som ingen kjole havde til en sådan lejlighed. Jeg havde kjolen på i kirken og et par timer efter, vi var kommet hjem. For jeg måtte jo ud og vise, hvor fin jeg var. Men så blev jeg kaldt ind for at skifte. Kjolen måtte jo ikke være snavset til næste dag, hvor vi skulle op på godset og takke Frøkenen for den fine gave!«

Også i Karlebo sogn har en og anden af de ældre på min forespørgsel fortalt om deres konfirmation som en mærkedag i livet. En af dem er fru Kristine Petersen, Vejenbrød.

Fru Petersen har boet i Karlebo siden 1883 og passer stadig sit hus her. »For her er jeg jo født!«, fortæller hun. »På Kildegården, hvor mine forældre boede. Siden blev det for mig huset her, der har været købmandsforretning og skole. Jeg gik i skole her hos lærer Tejlbjerg. Vi gik hveranden dag. Vi var jo kun to klasser. Så kom uden, hvor jeg skulle gå til præst. Det var i Karlebo. Jeg blev indskrevet, og så travede jeg af sted, som man gjorde det dengang. Nogle havde meget langt. Vi gik jo i alt slags vejr, sommetider i snedriver så høje som så!« Fru Petersen viser med hånden drivernes højde.

»Kunne De ikke få kørelejlighed?« spurgte jeg.

»Jo, sommetider! Der var nemlig en pige nede fra Ullerød. Hun havde jo en meget lang vej til præstegården. Det hændte, at hendes far kørte for hende, og så fik vi andre lov til at køre med. Men for det meste gik vi«.

»Hvor i præstegården gik De til præst?« spurgte jeg.

»Nede i kælderen. Vi gik i to hold, 12-14 stykker på hvert hold. Hvorfor vi gik i to hold, kan jeg ikke huske«. Forklaringen er nok den, at den daværende konfirmandstue ikke var så stor som de »gamle konfirmander« erindrer den. Det hænder jævnligt, når de ser den igen, at de udbryder: »Var den ikke større!« Sådan er det jo med erindringen. Dér kan dimensionerne være andre end virkelighedens.

»Hvordan med selve konfirmationsdagen?«

»Jeg var i en sort, lang kjole med hvidt skulderslag! Med brøderede blomster på og med frynser! Så vi var meget fine. Men jeg havde jo også kun kjolen på i kirken. Da jeg kom hjem, måtte jeg jo skifte til en anden. Det kunne ikke gå, at jeg gik og grisede den til«, siger fru Petersen leende.

»Og hvordan var drengene klædt?«

»I jakkesæt! Nogle var i matrostøj med krave . . Jo, de var sandelig også meget fine!«

»Og gaverne?«

»De var til at overse! For det var jo dengang. Nu er det jo

Karlebo Kirke tegnet af Arne Madsen.

noget ganske andet. Men det er der så meget, der er! Det er jo et par dage siden, jeg gik til præst«, slutter den 93-årige »gamle konfirmand«.

Sognepræsten i Karlebo fortæller om, hvordan konfirmandundervisningen fandt sted i ældre tider og refererer fra samtaler ældre eksempler på, hvad der huskes fra undervisningen og på, hvordan en Karlebo-borger, født 1883, husker undervisningen i præstegården.

Fra Nedensognet i Karlebo kommune

Pastor Arne Madsen, Karlebo-Nivå, fremdrager i denne kronik træk af livet »i gamle dage« i Karlebo kommune, nærmere betegnet den del af kommunen, som også var kendt under betegnelsen strandsognet eller nedensognet. Beretningen bygger på, hvad ældre Karleboere har fortalt ham.

Af ARNE MADSEN

Karlebo kommune udgør et sogn, men med to kirker. I de mange år, sognefogeden fungerede, havde sognet dog to sognefogeddistrikter, det ene mod vest og det andet mod øst. Det mod vest var den del af sognet, der grupperedes nærmest den gamle Karlebo Kirke, som man da kaldte kirkesognet eller ovensognet. Det mod øst kaldte man strandsognet eller nedensognet. Overskriften hentyder da til, at det er fra denne kant af Karlebo kommune, der fortælles i de følgende linier.

I denne del af sognet er Nivå Kirke rejst. Det skete i 1909-10 ved arkitekt Kay Schrøder. Indvielsen af »den hvide kirke på bakken«, som den jævnligt kaldes, fandt sted den 23. oktober 1910. Med års mellemrum er denne begivenhed da også blevet mindet ved festgudstjenester, sidst i 1970, hvor biskop over Helsingør Stift, J. Leer-Andersen, prædikede. Hvad Nivå Kirke angår, har man da en dato at holde sig til, hvad der ikke er tilfældet med Karlebo Kirke. Her drejer det sig om et skøn, ikke i »småbidder« som i måneder og år, men århundreder Karlebo Kirke har både pondus og alder. Den har rundt regnet 800 år bag sig. En enkelt »kontant« viden fra den gamle sognekirkes første tid har man dog. Det er navnet Jon. Af Kong Valdemars jordebog kan man læse, at hr. Jon var sognets præst i 1291. Det næste navn, der har tilknytning til kirken, kendes først med reformationen. Men hvad Nivå Kirke angår, så fortæller kirkebogen om de navne, der knyttedes til den fra begyndelsen af Den første vielse er noteret på selve kirkens indvielsesdag. Den første dåb et par dage senere. Den første begravelse i den følgende måned. Der er sket mange kirkelige handlinger i Nivå Kirke siden indvielsen. Der er forrettet mangen jordefærd på kirkegården. Kommunens vækst i folketallet har da også gjort, at en anseelig forøgelse af kirkegården netop finder sted i denne tid.

Men forholder det sig sådan, at Karlebo kommune er ny for mange af dens beboere i dag og som derfor evt. har en følelse af, at Nivå Kirke har ligget her »altid«, så er der dog også nogle ældre, der kan huske og kan fortælle om den gang, da Nivå Kirke blev bygget. Grunden til kirken skænkedes af godsejer Johannes Hage, Nivågård. Godsejeren lod også afholde den største del af udgifterne ved opførelsen af kirken Hans gravminde er rejst kirkens kor nær Det er prydet med hans buste. Går man bag om mindesmærket, vil man på bagsiden af stenen kunne læse et meget smukt og sigende vers. Det lyder sådan:

Der er tårer
ingen kan beskrive
tårer ingen
gerne taler om
gråd der må
en hemmelighed
blive
mellem os og Gud
fra hvem den kom

Et par af dem, der kan fortælle fra nedensognet fra den tid, da Nivå Kirke blev bygget, er fru Gudrun Friederichsen og fru Kirsten Danielsen. For den førstnævntes vedkommende skulle der rettelig stå: Kunne. For samtalen med fru Friedrichsen ligger et par år tilbage. Da var hun godt på vej mod de 100 år De nåedes ikke. Men hun nåede at gå ind i hundredåret.

»Jo, jeg husker godt, da Nivå Kirke blev bygget,« fortalte fru Friedrichsen. »Men da så der jo ganske anderledes ud deroppe. Jeg tænker på markerne dengang. Et af mine børn er døbt i Nivå Kirke, men de andre er døbt i Karlebo Kirke. Der var lang vej til Karlebo. Vi kørte med heste og vogn. Det var helt anderledes dengang. Fred og ro . . . .«

»Hvornår kom De til Karlebo sogn?«, spurgte jeg. — »Det er jo længe siden. Jeg var en ung pige dengang. Men jeg har jo haft et ganske godt helbred,« tilføjer fru Friedrichsen med et smil. »Siden jeg sidder her endnu . .«

Det anseelige hus, som fruen boede i, eksisterer ikke mere. Det blev revet ned kort efter hendes død i år Nogle kaldte det »Slottet«. Ikke med urette. Det var et stort og særpræget hus. »Men jeg havde jo god hjælp da jeg blev husets frue. Min svigerfar byggede huset i 1885. Jeg kom fra Stege på Møen og har boet her siden, næsten. Jeg var glad for den gode hjælp, jeg havde: En kokkepige, en husbestyrerinde, en stuepige og en barnepige. Og nu har jeg kun én pige tilbage« kommenterede fruen. »Men hun har også været mig ualmindelig trofast.« Det må siges med rette. For da vi sad og talte sammen om det gamle Nivå, havde frk. Ellen Hansen været i huset i 58 år . . Da det blev til hjælp i 60 år, var det på det rigtige sted, at fortjenstmedaljen faldt!

Jeg havde fået lov at tage et af de store stuers mange malerier ned fra væggen, for at vi kunne kikke nøjere på motivet. »Ja, det forestiller Sølyst i gamle dage«, oplyste fru Friedrichsen »Dér er den høje skorsten på teglværket. Vi ser ud over Sundet med skibene. Vi havde selv et par fartøjer, som sejlede sten til København. Min mand leverede sten bl.a. til Rådhuset. Ellers var det mest til omegnen her«.

Jeg spurgte om, hvor mange mand der arbejdede på teglværket dengang. »Der var vel omkring et halvt hundrede mand, en overgang adskilligt flere, op mod hundrede. Det er blevet anderledes. Alt er så forandret!«

Det kunne fru Kirsten Danielsen, Jellerød også tale med om. I fru Danielsens stue vid-

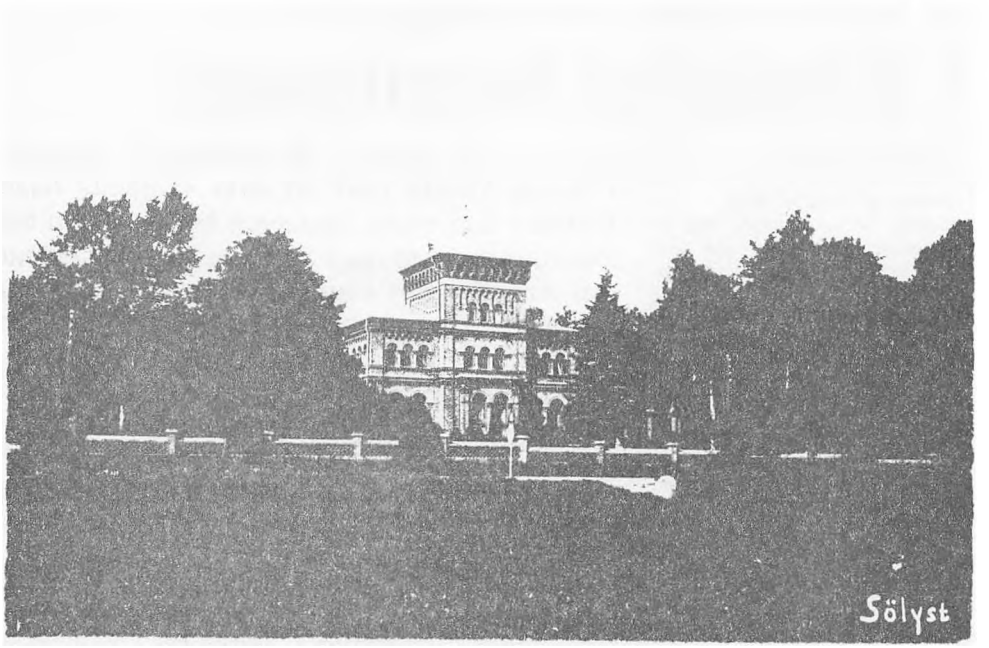

Sølyst hovedbygning
(nedrevet 1976)

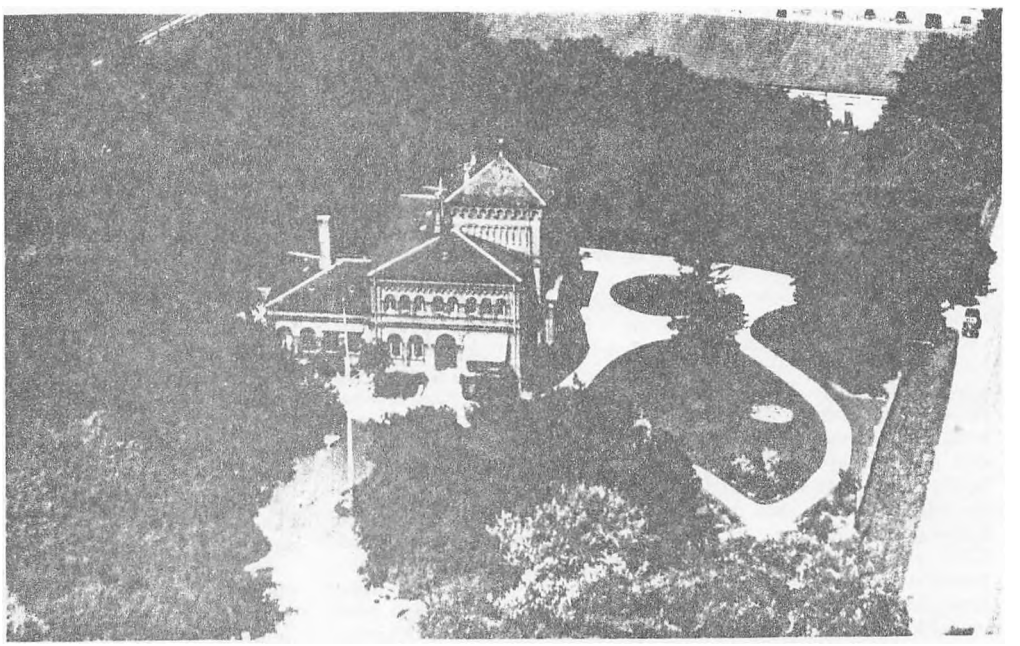

Nivå Kirke — jævnligt kaldet »den hvide kirke på bakken« (Tegning af kronikkens forfatter)

nede flere gamle fotografier og tegninger om, at alt er så forandret.

»Gården, hvor vi boede, blev udstykket i 1918«, fortæller Kirsten Danielsen. »Jeg havde en fætter i byen (København), der var murermester med mange svende. Han købte en grund og byggede et hus. Og så med ét tog det fa' og den ene grund røg efter den anden. Nu bor her mange mennesker på et areal, hvor vi før var forholdsvis få. Det er blevet til mange hjem, hvor der før var ét«.

Billederne på væggen er forsynet med årstal og navne i slægten. I 1750 var det Bodil Andersen og Kirsten Hansdatter. I 1799 var det Jørgen Andersen og Kirsten Bodilsdatter. I 1941 Hans Danielsen og Kirsten Jørgensen. Forud for dem Sofus Jørgensen og Trine Jensen. For udenforstående er det navne, for slægten er det mennesker, knyttet til egnen gennem mange år.

Fruen peger på et af de gamle billeder. »Ja, det er lervægge«, siger hun. Længen blev revet ned, og der blev bygget hestestald sammen med kostalden. Hvor den gamle længe havde ligget, fik jeg mig et meget flot rosenbed. Når jeg stod i køkkenet, så jeg ikke andet end roser!«

Et andet gammelt foto viser haven til Jellerødgård med stokroser og en lidt ældre dame med hue. »Ja, der var en fotograf, Engdorff, der kom herud i 1939«, fortæller fru Danielsen. »Han blev så glad for alle de dejlige stokroser op mod den lange husvæg, så han råbte til mor: »Kom her ud, Trine. Her er så flot med roser!« »Det ved jeg«, svarede mor. Men hun gik ud alligevel, og så blev hun nappet . . . .«

Det idylliske billede har nu fået plads i A. H. Brandts lille bog: »Træk af Karlebo kommunes historie«, udgivet af Museumsforeningen for Hørsholm og Omegn i 1970.

Stuehuset på den i 1963 nedrevne Jellerødgård var på mange fag. »Med mange stuer«, kommenterer fortælleren. »Og et stort køkken og med kælder hvor vi hentede vand. Senere blev der gravet brønd. Jo, der var altid noget at gøre i gamle dage. Det var jo med: Op klokken 5 og så se at få tingene fra hånden. Der skulle bestilles noget, ude og inde. Men hvad, så havde vi jo aftnerne . . . «

Måske dagens mange gøremål også har bidraget sit til at holde beretteren i form og vigør.

Side 26 — Ugebladet — 7. august 1975

I ly af Karlebo kirke

Frederik Matthæus Matthiesen var i sin tid mælkeforpagter i Karlebo præstegård. Sønnen, der var landskendt under mærket »H.I.F.C.« hvor hvert enkelt bogstav er begyndelsen til et af de mange fornavne, han var udstyret med, har fortalt om sine erindringer fra sin Karlebotid i ly af Karlebo kirke. Det kan man læse om i den mindebog, der er skrevet om den i sin tid landskendte præst, pastor Matthiesen.

Familien boede en tid i et lille hus i Hesselrød lige op til Kongevejen. Det var ikke mange, familien omgikkes i sognet; men man var med ved de store gilder, som det dengang var skik og brug at holde, enten lejligheden nu skyldtes bryllup eller begravelse. Da pastor Matthiesens far blev mejeriforpagter i Karlebo præstegård og man flyttede fra huset i Hesselrød, var det som drengens verden blev større. Pastor Matthiesen fortæller, at præstegården kom til at stå i erindringen for ham som et eldorado. Provsteboligen var som et slot. Præstegårdshaven med dens nøddegange og frugttræer, og dammen var som en uendelig park. Skoven oppe på bakken var for ham imponerende stor. Vejen over gårdspladsen syntes ham at være som en hel rejse og barndomshjemmet i forpagterboligen ligefrem herskabelig.

Men, ak, hvor forandres dog ikke indtrykkene. 50 år efter var de vældige forhold skrumpet såre meget ind ved gensynet. Hvor var det store blevet småt! Barnets fantasi havde gjort en ganske almindelig bygning til et slot og gjort en samling træer til en storskov.

Men inden gensynet — hvor herligt! Trappen op til provstens dør krævede ligefrem mod til at bestige. For at ringe på dørklokken. Var det den gamle venlige provst, der kom, blev modet dog hurtigt genvundet. Han var så rar — og havde så mange bøger: Coopers indianerromaner: »Læderstrømpe«, »Den sidste Mohikaner«, »Det blinkende øje« — hvilken herlighed! Præsten havde dog også andre bøger. Men provsten vidste godt, hvad der huede en drengs fantasi bedst.

Som bøgerne var en herlig verden, var præstegårdshaven drengens paradis. Der kunne man plukke nødder, når den tid var inde. Og der var så mange nælder til de grådige grise!

Om søndagen skulle man naturligvis i kirke. Og drengen blev virkelig aktiviseret: han fik nemlig lov til sammen med andre drenge at træde bælgen for organisten.

Det blev hans første kirkelige embede! Jo vist, var det spændende at gå i kirke — selv om han vist ikke fik noget ud af prædiken. Begyndelsen var dog gjort med denne kirkegang i Karlebo kirke. Siden kom drengen i latinskolen og på Regensen.

Og en dag tiltrådte han sin tjeneste i kirken som kapellan i Asaa.

Det er fra dette sted, man har hans »trøsteprædiken«, som man vel kunne kalde den. Det er et uddrag af denne, der skal hentes nogle linier fra her.

»Der er kun een stærk trøstegrund,« betonede den unge prædikant for sin menighed. »Og det er Jesus Kristus! Det er til denne trøstegrund, du engang blev lagt hen i din dåb. Og så er det dog sådan, at der i vor tid er en masse mennesker, unge og gamle, som slet ingen trøstegrund har. Den blev revet væk af verdensstrømmen. Det blev til dødssejlere — i silke eller vadmel, nogle med stolt rejsning og pyntelig skrog, andre med malingen og forgyldningen slidt af. Og lasten! Den blev til snavs og verdslighedens grus. Og skuden drev om for alle vinde — uden ror — uden trøstegrund!

Og prædikanten fortsatte billedvalget med brug af livet på søen. »Nogle strandede på utugtsklippen, andre på drankerklippen, atter andre på fritænkerklippen, vragstumper af, hvad de engang var! De havde fundet sig en trøstegrund; men det var den dårlige.«

Men der var jo lykkeligvis noget, der hed »nådens tid«. Og den var at finde i dag. »Så bed til din fader i himlen«, fortsatte den unge præst. »Bed ham om den helligånds lys. Han vil give dig det, når du beder oprigtigt, hvis du »kaster los«. Hvis du tager Guds hellig ånd om bord som lods...«

Og dér ender så denne tidlige prædiken, der virkelig kan kaldes »en trøsteprædiken«, fordi den viser hen til — som iøvrigt de mange senere tilkomne prædikener gjorde — salmetonens: (nr. 500 i salmebogen):

Den grund, hvorpå vi bygger, er Kristus og hans død.

Arne Madsen

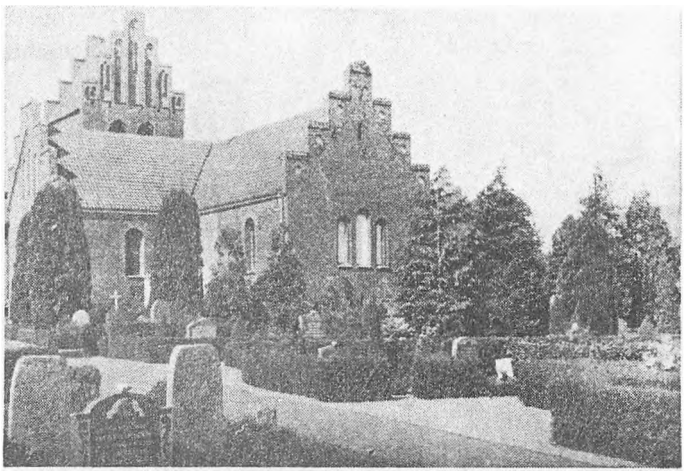

KARLEBO KIRKE

(Mel: Til himlene rækker)

Du ligger der, kirke,
så vældig og stor,
– den romanske tanke i mente –,
og minder os om,
hvor vi lever og bor,
og hvor vi vor livskraft må hente.

Her ringer din klokke
i gry og i kvæld
og vil, at vi tonen må høre,
der taler sit sprog
om det evige vel,
du vil os skal nå vort øre.

At genklang må findes
i sjæl og i sind
fra ordet, der hjerterne sendes;
at vide må vi, at
hans budskab vil ind
og faderens vilje må kendes.

Vi ved, at de står der –
de bænke på rad
og venter på fylket sæde,
hvor lektie skal lyde
og lovsangens kvad
i sorrig, i lyst og i glæde.

Vi ved, at dér venter
livsaligheds bord,
som fonten på børnene kære.
Thi salig er den,
der hører og tror
på Ham, der HERREN vil være.

Arne Madsen

AMTSAVISENS KRONIK 26. marts 1967

Skjulte kalkmalerier i Karlebo

Af sognepræst Arne Madsen

Nationalmuseet har for mange år siden opdaget, at Karlebo Kirke har været rigt udsmykket med kalkmalerier fra middelalderen. Billederne blev afdækket og vurderet, men da kirkens varmekilde dengang var af en sådan art, at man kunne risikere, at sod ville ødelægge malerierne, blev disse igen overkalket. Ved kirkens restaurering, som tilendebragtes for tre år siden, blev der indlagt oliefyr, så nu vil der ikke være nogen fare ved en fornyet afdækning, og man håber, at den kan ske engang.

Det er om disse kalkmalerier, der set i sammenhæng gengiver vejen til påske, at pastor Arne Madsen, Karlebo, fortæller i denne kronik.

Taler man med mennesker, der i en længere årrække har haft hjemme i Karlebo Sogn og deres gang i Karlebo Kirke, vil de kunne fortælle, at der i sin tid har været kalkmalerier dér. Erindringen er måske ikke mere så præcis herom, men så er det så heldigt, at Nationalmuseets medarbejdere flere gange har foretaget besigtigelse af, hvad den gamle kirke rummer af middelalderlig vægudsmykning. Det er uddrag af disse iagttagelser, der ligger til grund for denne kronik. De er skrevet her med påskehøjtiden for øje.

Kalkmalerierne, der gemmer sig bag de hvide vægges overflade, gengiver set i sammenhæng nemlig »vejen mod påske«. Det ældste af billederne viser den tronende Kristus, og det er om »himlens kongesøn« de andre fortæller. Der begyndes med bebudelsen og endes med Kristi korsgang til Golgatha.

Den kristne menigheds påskeevangelium lyder: »Og ganske tidligt på den første dag i ugen kommer kvinderne til graven, da solen var stået op. Og de sagde til hverandre: »Hvem skal vælte os stenen fra indgangen til graven?« Men da de så hen, ser de, at stenen var væltet fra. Og den var meget stor. Og da de kom ind i graven, så de en ung mand sidde ved den højre side iført en lang, hvid klædning, og de blev forfærdede. Men han siger til dem: »Bliv ikke forfærdede! I søger efter Jesus af Nazareth, den korsfæstede; han er ikke her. Han er opstanden!«

Salme 118 skriver: »Denne er dagen, som Herren har gjort!« —

☆

Forskeren Magnus-Petersen havde af Nationalmuseets direktør fået til opgave at afbanke kirkens vægge, idet man havde set malinger på to af hvælvingerne i kirkeskibet. Magnus-Petersen arbejdede med opgaven og anslog, at de fundne billeder hørte sidste halvdel af det 14. århundrede til, d. v. s. den tid, hvor kirkens ombygning skete. Forskeren betragtede fundene med skepsis. Han betvivlede, malerierne burde bevares og endnu mindre restaureres.

De to senere forskere, Eigil Rothe (1928) og konservator Egmont Lind (1929 og 1962) havde dog et andet syn på sagen. De fandt udførelsen af malerierne som jævngod og malerierne i sig selv som et værdifuldt historisk mindesmærke. Ved sidst-foretagne undersøgelse noterede konservator Egmont Lind, at det afdækkede maleri er ret godt bevaret.

Et interessant motiv skjuler sig i 1.ste hvælving i kirken. Det viser St. Martinus, ridende på sit muldyr. Det er denne helgen, som Martin Luther blev opkaldt efter. Biskoppen fremstilles i det øjeblik, hvor han med et sværd skærer af sin yderkappe for at skænke det til en flok af usselige krøblinge — med træben og krykkestave —, som skares om ham med oprakte hænder, et maleri hvori der er gjort omhyggeligt rede for realistiske detaljer.

I hvælvingens romanske vinduesniche er malet den hellige Elisabeth med en kurv med brød samt en stængel med roser. De to apostelfigurer i vinduesfalsen er Andreas og Jacob.

Er bevarelsestilstanden god for disse malerier, er det desværre ikke tilfældet med kirkens ældste kalkmaleri, den tronende Kristus, formentlig udført sent i 1200-tallet.

Men lykkeligvis er Kristus fremstillet ikke mindre end 7 gange på malerierne. Af apostlene kendes Peter, Johannes, Judas, Andreas og Jacob. Endvidere ses tjeneren Malkus og 2 gange 3 krigere, Jesu moder, Maria, og Elisabeth (to gange).

☆

Det er ovenfor nævnt, at alle kalkmalerierne er tildækket, hvad de må formodes at måtte blive på ubestemt tid. Men det er rart at vide, de findes. Den dag, de atter drages frem i lyset, vil de kunne fortælle betragteren påskens optakt. Historien vil være denne: (Maleriernes motiver):

»Engelen kom til Maria og sagde: »Vær hilset, du benådede. Herren er med dig. du velsignede blandt kvinder. Thi du har fundet nåde

for Gud. Du skal føde en søn, og du skal give ham navnet Jesus!«

»Og Jesus kom til Johannes ved Jordan for at døbes af ham. Og da Jesus var blevet døbt, steg han straks op af vandet, og se, himlen åbnedes, og han så Guds ånd dale ned som en due og komme over ham. Og der lød en røst fra Himlene: »Denne er min søn, den elskede; i ham har jeg vel behag!«

»Og da Jesus satte sig ved brønden i Sychar, sagde han til den samaritanske kvinde: »Enhver, som drikker af det vand, jeg giver ham han skal til evig tid ikke tørste; men det vand, jeg giver ham, skal i ham blive et kildespring til evigt liv.« Kvinden sagde: »Jeg ved, Messias kommer«. Jesus sagde: »Det er mig, jeg, som taler med dig«.

»Da timen kom, satte Jesus sig til bords sammen med apostlene. Og han sagde til dem: »Jeg har hjerteligt længtes efter at spise dette påskemåltid med jer, før jeg skal lide«. Og han tog et brød, takkede og brød det, gav dem det og sagde: »Dette er mit legeme, som gives for eder: gør dette til ihukommelse af mig!« Ligeså tog han også kalken efter aftensmåltidet og sagde: »Denne kalk er den nye pagt ved mit blod, som udgydes for jer«.

»Efter at de havde sunget lovsangen, gik de ud til Oliebjerget. Og på et sted, der hedder Getsemane siger han til dem: »Min sjæl er dybt bedrøvet til døden; bliv her og våg med mig«. Og han bad: »Min fader, hvis denne kalk ikke kan gå mig forbi, men jeg skal drikke den, så ske din vilje!« Derefter kommer han tilbage til disciplene. »Stå op. Lad os gå; se, han som forråder mig, er nær«. Og mens han endnu talte, se, da kom Judas, en af de tolv, og sammen med ham en stor skare med sværd og knipler, udsendt fra ypperstepræsterne og folkets ældste«.

Et af de kalkmalerier, der blev overkalket igen i 1929. Det viser den hellige Elisabeth med en kurv med brød samt en stængel med roser. Maleriet stammer fra årene omkring 1350—1400. De ældste af kirkens kalkmalerier er fra 1200-tallet. (Billedet er udlånt af Nationalmuseet).

»Vagtmandskabet greb Jesus. Ypperstepræsten spurgte ham ud om hans lære. Falske vidner stod frem og vidnede imod ham. Og da de førte ham ud til Golgata fulgte en stor mængde folk med ham ....«

☆

Kirkegængeren i Karlebo Kirke har som nævnt ikke malerierne for øje. Men han vil se frem imod altertavlen med dens motiv: »Jesus med børnene«: »Lad de små børn komme til mig. Guds rige hører sådanne til. Sandelig siger jeg jer, at dersom nogen ikke tager imod Guds rige ligesom et lille barn, han kommer slet ikke ind i det«. — Og han vil se frem imod prædikestolen med dens rige udsmykning fra Chr. IVs tid. Midterfeltet gengiver påskemorgen og skriftordet: »Han er opstanden!«

Kirken er rejst for at lade påskens budskab gå videre. Af den grund blev også kalkmalerierne i sin tid til i den skønne, gamle Karlebo Kirke.

Det er til tider gået hårdt til med de Karlebo-præster

En blev afsat på grund af sin vandel, og en anden blev skudt på prædikestolen — eller dræbt under strid med en soldat. Denne kronik fortæller lidt om, hvem der gemmer sig bag navnene på den præstetavle, der hænger i Karlebo Kirkes våbenhus, og som er blandt de gaver, der i tidens løb er tilgået kirken.

Af sognepræst ARNE MADSEN, Karlebo-Nivå

I Kong Valdemars jordebog omtales 1291 præsten ved Karlebo Kirke som *hr. Jon*. Det næste navn, der kendes, hører tiden til ved Reformationen. Det er *Peder Nielsen*, om hvem man ved, at han var provst i herredet 1558. Han efterfulgtes af *Niels Pedersen* med tilnavnet Ribe. Måske kom han fra denne by. Det sjællandske synes at være gået ham på, for efter 5 års forløb led han den tort at blive afsat på grund af sin vandel.

Efterfølgeren, der forøvrigt også hed *Niels Pedersen*, bar lykkeligvis sit navn uden lyde og virkede fra sit kaldsår 1584 i sin embedsgerning i tredive år afløst af *Søren Balthasar*, der bar tilnavnet Thuisnæs. Om den næste i rækken, *Povel Olsen Roed*, bevares et minde i Karlebo Kirke, nemlig hans gravsten, til dels dækket af alteret. Stenen oplyser, at han som fader til 12 børn døde i en alder af 44 år i 1621.

Morten Marcussen, der havde været rektor i Hillerød og blev præst i Karlebo 1621 har formentlig været jyde. Han bar tilnavnet Hjørring. *Jacob Sommer* nævnes 1635; fem somre senere igen, denne gang beklageligvis i den triste anledning som afsked på gråt papir indebærer. Han måtte tage sin hat og gå af samme årsag som førstnævnte Niels Pedersen. Tilfældet ville, at nok en *Niels Pedersen* kom til i rækken i 1642. Da havde denne siddet som sognepræst på Hveen i 11 år. Nu »gik han i land« og »tog ved roret« ved Karlebo Kirke endnu i 11 år.

Den 10'ende præst i rækken, hvis navn kendes, er *Chresten Jensen*, der bar tilnavnet *Birkerod*, som faderen, Herman Jensen, havde tillagt sig og sine børn efter byen Birkerød, hvor han var præst. En af Chrestens søstre blev gift med Henrik Gerner, hvis historie bærer sin egen glorie. Der kom også spotlight over Karlebo-præstens, men på en noget mere uheldig måde.

En overlevering fortæller, at præsten blev skudt på prædikestolen under den svenske besættelse af soldaten Anders. Men en i rigsarkivet fremdraget meddelelse eller aktstykke giver et andet billede af den dramatiske begivenhed. Her læses, at præsten og to svenske løjnanter den 26. april 1659 sad ved bord og krus i præstegården da det ene ord tog det andet og gemytterne kom sådan i kog, at præsten i sin hidsighed greb et ølkrus og slog en af soldaterne i hovedet dermed. Soldaten flygtede hen på kroen, hvor han var indkvarteret, og præsten fulgte i hælene på ham. Det kom til at koste dem begge livet, idet løjnanten forsvarede sig med sin sabel så eftertrykkeligt, at præsten sank død om. Drabet blev igen årsag til, at soldaten en tid efter blev henrettet.

Peder Nielsen med tilnavnet Hobro tiltrådte 1660 og døde stilfærdigt i embedet 1677, fulgt af *Jens Jensen* med tilnavnet Portuan. Han var student fra Slagelse. Det var hans efterfølger også, *Peder Willumsen Lange*. Udover sit præstevirke i Karlebo var han magister, slotspræst i Fredensborg, provst og stiftsprovst, dette sidste i Christiania.

Peder Pedersen Top var 30 år gammel, da han i 1696 blev sognepræst i sit fødesogn. Han var søn af major Peder Jacobsen, Karlbygård. Også han blev provst. Han synes at have »siddet godt i det«. Det tyder bl.a. den smukke og ædle sølvflaske på, som han og hustru skænkede kirken nytårsdag 1707 og som stilles på alterbordet ved hver højmesse. Han var gift tre gange. Det var efterfølgeren også, *Peder Christian Pedersen Top*. Men det var ikke alene i dette — og i slægtsnavn —, at de var fælles. Det var de også i gravstedet. De er gravsat i kirken.

Johannes Jensen, der havde været tilknyttet kirken som ovennævntes personlige kapellan siden 1770, blev sognepræst 1781. 5 år senere avancerede han til provst, 5 år senere igen til slotspræst for Frederiksborg, for endnu en gang at stige i graderne, idet han blev tildelt den ære at få rang med amtsprovsten.

I 1791 var imidlertid *Frederik Asmussen* blevet sognepræst i Karlebo. Han var født i Slesvig. Det kunne siges om ham, som Blicher i »Trækfuglene« sagde om sig selv, om »at være på træk« og »have andetsteds hjemme«. Han døde efter få års forløb og efterfulgtes af *Olaus Jacobides Huulegaard*. Det skete i 1794. Han var provst, da han kom til Karlebo fra Egebjerg i Odsherred. Han døde i året 1807 og efterfulgtes 1808 af *Christian Wæwer*, hvis smukke mindesten stadig er at se i det sydøstlige hjørne af kirkegården. Den fortæller, at her hviler »Karlebo menigheds ærværdige sjælesørger«, cosistorialråden. Opsøger man stenen ved Sct. Hanstide, vil man se nabogravens prægtige og ildrøde valmuer bøje sig som en smuk hilsen mod mindet. Der er noget symbolsk deri. Han blev nemlig ordineret Sankt Hansdag i 1791. Da var han 27

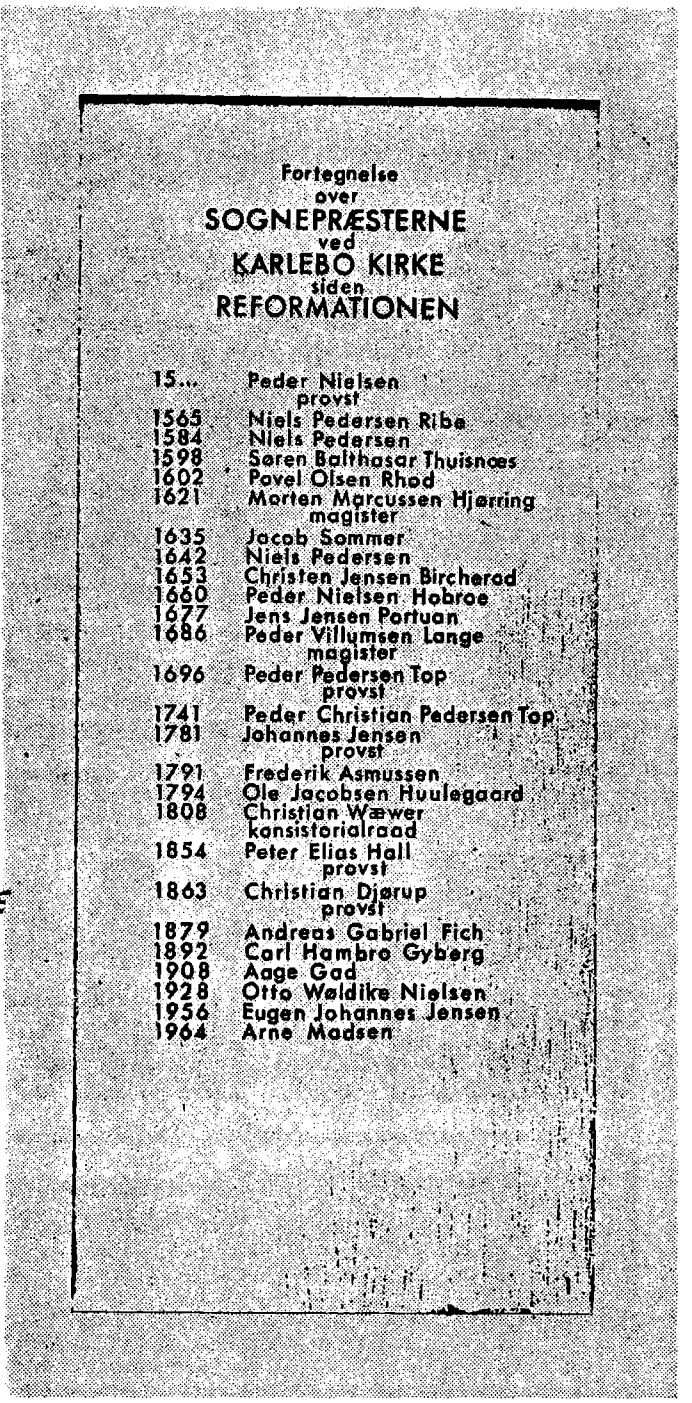

Fortegnelse
over
SOGNEPRÆSTERNE
ved
KARLEBO KIRKE
siden
REFORMATIONEN

15...	Peder Nielsen provst
1565	Niels Pedersen Ribe
1584	Niels Pedersen
1598	Søren Balthasar Thuisnæs
1602	Povel Olsen Rhod
1621	Morten Marcussen Hjørring magister
1635	Jacob Sommer
1642	Niels Pedersen
1653	Christen Jensen Bircherod
1660	Peder Nielsen Hobroe
1677	Jens Jensen Portuan
1686	Peder Villumsen Lange magister
1696	Peder Pedersen Top provst
1741	Peder Christian Pedersen Top
1781	Johannes Jensen provst
1791	Frederik Asmussen
1794	Ole Jacobsen Huulegaard
1808	Christian Wæwer konsistorialraad
1854	Peter Elias Hall provst
1863	Christian Djørup provst
1879	Andreas Gabriel Fich
1892	Carl Hambro Gyberg
1908	Aage Gad
1928	Otto Wøldike Nielsen
1956	Eugen Johannes Jensen
1964	Arne Madsen

Præstetavlen I Karlebo Kirke

1659
Gregers Hansen
Roskilde
(Kongebrev af
30. april 1659)

SE KIRKEHISTORISKE
SAMLINGER
SJETTE RÆKKE
TREDIE BIND.
1939-41 . S. 1

år. Men det er ikke naturen, der har hædret ham alene. Han blev udnævnt til sognepræst for den lutherske menighed på Sct. Thomas, De vestindiske Øer. Han kom dog aldrig af sted. Det ene år tog det andet. I medens gjorde han ofte tjeneste som hofprædikant, blev præst for Citadellet og endte altså med hæderstitlen consistorialråd.

Peter Elias Hall, der tiltrådte i 1854, havde som ung cand. theol. været lærer, dernæst kateket ved Holmens Kirke og lærer ved søkadetskolen. Siden blev han præst i Svendborg, provst for Sunds Herred og endelig sognepræst og provst i Karlebo for sluttelig at ende sine dage som sognepræst på Frederiksberg. Døbefonten i Karlebo Kirke er et minde om ham.

Christian Djørup var jyde og tilsyneladende en meget foretagsom mand, idet han havde virket i det jydske både som adjunkt, sognepræst, provst og forfatter, ja endog som tiende- og landvæsenskommisær, da han i 1863 kom til Karlebo som sognepræst og provst og — ligesom forgængeren — som Ridder af Danebroge.

Også for *Andreas Gabriel Fich*, ansat i 1879, er en mindesten at finde på Karlebo Kirkegård. Den er at se til venstre for indgangen til sakristiet. Men der er ingen røde valmuer i sommertiden, ingen blomst på graven, der står som et lille stykke ødemark. Men symbolsk er dette »nøgne billede« et ganske godt udtryk for den »nøgne mark«, der optog ham en ikke ringe del af hans liv, hans interesse og arbejde for missionsmarken. Han var forstander for missionsskolen, præst i 6 år ved Diakonissesskolen og foretog i disse år et par rejser ud til missionsarbejdet.

Med efterfølgeren *Carl Hambro Gyberg*, 1892, er præsterækken kommet så nær vor tid, at ældre folk i sognet har fortalt mig: »Han konfirmerede mig« eller: »Han var præst, da jeg blev båret i kirke«.

Aage Gad, der blev sognepræst i 1908, »skulle nok holde menigheden vågen« har jeg ladet mig fortælle, ligesom evnen til at få en god skilling i kirkebøssen« var beskåret ham. Han efterfulgtes 1928 af *Otto Wöldike Nielsen*, der atter efterfulgtes af *Eugen Johannes Jensen* i 1956. Forgængerne for den sidst tilkomne i rækken er alle borte.

Tallet på de præsters navne, der indtil nu kendes for Karlebo Sogns vedkommende, er 27. Det er man nået til ved nedskriveren af disse linier.

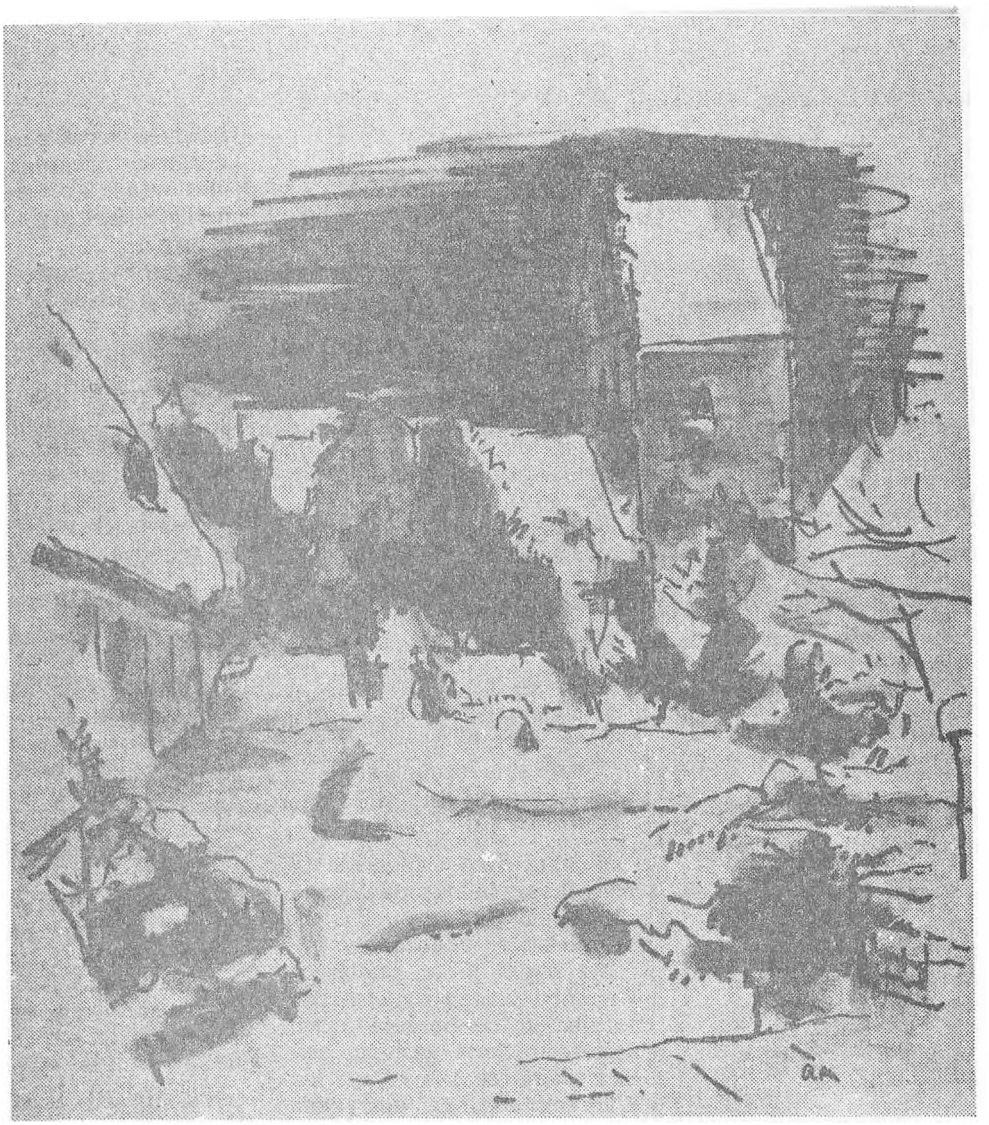

Karlebo kirke, tegnet af pastor Arne Madsen.

Nogle ord til påmindelse

Det er vist et gennemgående træk for mange, der rejser i udlandet i ferietiden at gæste en eller flere af de prægtige kirkebygninger, vejen fører én forbi. Men lykkeligvis er det sådan, at også mange benytter lejligheden under ture i vort eget land til at lære vore dejlige kirker at kende. Man linder på kirkedøren og får altid en oplevelse med på ens videre vej. Det kan være kirkens rum i sig selv, det kan være kirkeinventarets udsmykning, væggenes kalkmalerier eller skriftordene, her og der. Gæster man Karlebo kirke, vil man møde en række på ni. Nogle af dem er skrevet på latin. Det er dem, der er citeret på prædikestolen. De læses under karmen og på de nederste felter, kunstfærdigt anbragt, og kræver gerne at man må gå halvvejs rundt om stolen for at få det hele med. Ordene er udført i forgyldte bogstaver. Men det er ikke blot af ydre, det er gyldne ord. Det gælder sandelig også deres pålydende: stærke at læse, gode at gemme. De gemmes, hvad disse linier an-

går, til næste gang. I denne omgang vil vi se lidt på, hvad de andre siger. Der er fem citater, og de er alle på dansk.

Det skriftord, der nok først falder kirkegængeren for øje, er ordet fra Matthæusevangeliets 14. kapitel vers 3. Det er Jesus ord: »Dersom I ikke omvender eder og bliver som børn, kommer I ingenlunde ind i himmeriges rige«. Ordet møder én på altertavlen, hvor det danner tekst for det altertavlebillede, der er malet af Chr. Schleisner, signeret 1856, og forestiller Kristus, der modtager de små børn. Diciplene var kommet til mesteren og havde spurgt: »Hvem er den største i himmeriget?« Da kaldte han på et lille barn, stillede det midt iblandt dem og sagde de ord, der gengives. Og mesteren føjede til: »Den der tager imod et sådant barn for mit navns skyld, tager imod mig«.

Jesu svar på disciplenes spørgsmål er, at ingen højhed, storhed eller hovmod giver adgang til Guds rige. Tværtimod, adgangen spærres. Der kræves et barns sind for at nogen kan blive medlem af det nådens rige, den store mester talte om. Dette træk fra Jesu historie kunne kort gengives med overskriften: Det lille barn — den sande storhed.

Nu har dette skriftord ikke altid været at læse på det sted, hvor det står gengivet i Karlebo kirke. Altertavlen er betydeligt ældre end maleriet. Det viser årstallet 1597, der er påmalet den. Man kan formode, nadverindstiftelsesordene har været gengivet tidligere.

Nær døbefonten er det naturligt, at ordet frå brevet til Titus, kapitel 3, vers 5 har fået plads. Det er dog kun sidste halvdel af verset, der læses. Indledningen er denne: »Ikke for de retfærdige gerningers skyld, vi har gjort, frelste Gud os« men — og så følger hvad der er gengivet på marmortavlen i korbuen: »Efter sin barmhjertighed frelste Gud os ved igenfødelsens bad og fornyelsen i den hellige ånd«. Med »igenfødelsens bad« menes dåben. Den er ikke blot et tegn, men den er også et middel. I dåben hører vandet og ånden sammen. De er inderligt forbundne med hinanden. Det er ikke mennesket, der frelser sig selv ved sine nok så retfærdige gerninger. Men frelsen er Guds gerning. Jesus befalede sine disciple at gå ud i al verden og gøre alle folkeslagene til hans disciple, idet de døbte dem i faderens og sønnens og helligåndens navn. Og til en genfødsel, dvs. til himmelsk og åndeligt liv. Nyfødte hører jo en anden og fremmed verden til. Men ved fødslen er de borgere i den nye. Ved Guds gerning, ved hans værk, skabes et nyt liv. Eller som Johannes udtrykker det: bringes fra mørket til lyset.

Ikke så mærkeligt, at man har anbragt ordet fra Mt. 6, 7 på en tilsvarende marmortavle på den modsatte side i korbuen. Det er ordet: »Salige er de barmhjærtige, thi dem skal der vises barmhjærtighed«. Det ord påpeger, at ved troen følger det nye liv. Salighed er allerede opnået ved troen. Som et kendetegn derpå vederfares barmhjærtighed. Sådan er det at være »et Guds barn«, som ordet fra Titus hentyder til.

Nede ved kirkedøren, men sådan anbragt at man almindeligvis først gøres opmærksom på skriftordet, når man er ved at forlade kirken, læses fra 2.det Korintierbrevs 5. kapitel, vers 14: »Kristi kærlighed tvinger os«. Måske vil man spørge: »Til hvad?« Og det skulle ikke undre, om mere end én kirkegænger har opfattet det som en stilfærdig påmindelse om at lægge en skærv i kirkebøssen, eftersom den findes lige i nærheden. Det er dog næppe den, der er tænkt på, eftersom der findes en anden tavle, hvis hensigt er at minde om, at et bidrag i barmhjærtighedens tjeneste altid er kærkomment. Ordet må forståes som Kristi kærlighed mod mennesket. Vi elsker ham, fordi han elskede os først. Den resterende del af verset udtrykker dette: »Vi er overbevist om: Een er død i alles sted. H a n døde i alles sted«. Kristi kærlighed lader ingen i ro. Den »tvinger«.

Den anden tavle taler om det jordnære: (fra Ap.Gern. »Saligere er det at give hellere end at tage«. Meget á propos er dette skriftord anbragt lige over kirkebøssen. Bliver det læst? Hin ukendte kirkegæst, der en sommerdag med besvær og fornødne redskaber brød kirkebøssen op og hjemførte 1 krone og 26 øre i kontanter må formentlig ikke have læst det, i hvert fald ikke have lagt sig det på sinde. Og det er jo egentligt derfor, at ordet er skrevet

Arne Madsen

Man talte en overgang om at gå i kirke af vane. Det var der nogle, der gjorde, og det er der lykkeligvis stadig nogle, der gør. I det nye testamente står berettet, at den store mester havde det på denne vis. På sabatsdagen gik han i synagogen efter sin sædvane. Ved højtiderne drog han op til Jerusalem efter sin sædvane.

Der er hjem, hvor forældrene har for vane at tage deres børn med i kirke. Det hører til egen erindring hjemmefra. det er givet, at en del er »gået hen over hovedet« på én, men jeg mindes ikke, man tænkte så meget derpå. Derimod kunne det nok hænde, mens præsten prædikede, at man tumlede med egne problemer. Som nu skriftordet over altervæggen bag alterbordet. Denne vægafslutning dannede form som en stor tilmuret dør. Randen rundt stod ordet om, at Jesus sagde, at han var døren. Gik nogen gennem den dør, ville han blive frelst, eje livet. Et sært ord, for døren var tilmuret. Men måske var ordet, som det var anbragt der, med til at lade én forstå, at sådan er det tit med skriften. Der lå noget skjult i ordet selv.

Gad vide om det ikke også er gået sådan for mangen en kirkegænger, der har siddet i sin sognekirke og ladet øjnene følge de inskriptioner, som formummer sig bag en latinsk udgave. Det kan se ganske spændende ud, og det er i reglen smukt udført. Men det er og forbliver måske den rene latin. For hvis man nu ikke er »så stærk i latinen«! — Det behøver man nu ikke altid være. For i et hjørne — eller et eller andet sted — står ofte med tal angivet kapitel og vers. Så er løsningen lige for: man kan jo slå op i sin bibel og klare gåden!

I en tidligere artikel her i »Ugebladet's rubrik: »Det er kirketid« søgte jeg at redegø-

re for de skriftord, der er at finde i Karlebo kirke og som står at læse på dansk. De på latin skrevne er gemt til denne kronik. Disse kærneord danner inskription på prædikestolen. For at begynde med det skriftord, der læses under kanmen på stolen, dvs. Lk 11,28 står der her: »Salige er de, som hører Guds ord og bevarer det«. Umiddelbart vil man vel have en fornemmelse af, at mere rammende tekst på en prædikestol må være vanskelig at finde. Dertil må man formode, at ordet kendes af alle, der hører kirken til.

Forudsætningen for ordet er en kvindes bemærkning til mesteren: »Saligt er det moderliv, der bar dig!« Jesus svarede, at hans mor, Maria, er salig allerede ved sin tro. Og denne salighed har ethvert menneske nødigt, for hvis skyld han er kommen. Derfor er ordet det dyre klenodie. Bevar det da i tanke og hjerte. Vær, som Jacob skrev, ikke ordets »hører« alene, men også dets »gører«; forlad dig på det. Din gerning er den at tage imod det. Det er din lykke — din salighed — at tage imod ordet og bevare det.

»Thi således elskede Gud verden, at han gav sin søn, den enbårne, for at enhver, som tror på ham, ikke skal fortabes, men have evigt liv«. Dette så velkendte bibelord fra Johannes evangeliets 3.die kapitel, det 16. vers, »den lille bibel«, som det kaldes, har plads som hovedordet på prædikestolen. Sådan er Guds kærlighed, at den stiger ned til denne verden og er åbenbaret i Jesus Kristus. Guds kærlighed er Guds vej til mennesker. Den er nådo. Den er uselvisk. Den »søger ikke sit eget«. Den kærlighed lever Guds liv, tør derfor »miste det«. I Kristus ser vi det. Han kom til verden, korsfæstedes, døde og blev begravet. Men han er opstanden.

Det er da også Johs. 11,25, der er teksten til midterfeltets billede af opstandelsen: »Jer er opstandelsen og livet; den, som tror på mig, skal leve, om han end dør«. Jesus sagde disse ord til Martha i Betania. Jesus er opstået fra de døde, og han har magten til at oprejse, hvem han vil. Den legemlige død rammer alle, vantro som troende. Men dødens bitterhed skal ikke herske endeligt over dem, der tror.

Der er et gammelt ord om dette. Det læses i salme 3, vers 6, og lyder sådan: »Jeg lagde mig og sov ind; jeg vågned, thi Herren holder mig oppe«. Ordet er kong Davids. Han klager over sine mange fjender; men han trøster sig i tillid til Gud, som hører hans bøn og våger over ham. Skriftordet er udtryk for, hvordan der bliver sørget for de troende: Herren, Israels vogter, lader sine, nådens- og kærlighedens øjne våge over sin udvalgte. — Dette gamle ord er da anbragt på prædikestolen som en parallel til opstandelsesordet i det nye testamente. De udtrykker begge, hvad der ligger i den strofe, som en af vore gamle, yndede salmer, begynder med: »Befal du dine veje på Herrens stærke magt«.

Arne Madsen.

Nivå Kirke fylder 60

Sognepræst Arne Madsen fortæller træk af Nivå kirkes historie – Festgudstjeneste med biskoppen, provsten og sognepræsten markerer på søndag 60-årsdagen

Det er nu 60 år siden, Nivå kirke blev indviet, og i den anledning har sognepræst for Karlebo og Nivå kirker, pastor Arne Madsen, Karlebo, skrevet om kirkens historie.

Den 25. oktober markeres indvielsesdagen for Nivå kirke ved en festgudstjeneste kl. 10, hvor biskop Jens Leer-Andersen prædiker. Kirken vil være smukt pyntet i dagens anledning, et kor vil under sangpædagog Morten Slæbo synge Litaniet og Motetter, FDF–FPF og de unge spejdere i sognet vil stå fanevagt. Dåbshandling ved sognepræsten og sakramenter ved provsten i Fredensborg Provsti, provst Tage Jensen, Humlebæk, vil få deres plads i højmessetjenesten som sædvanligt. Det turde være en selvfølge, at kirken forventes fyldt til sidste plads på højtidsdagen.

Der er stor aldersforskel på sognets to kirker. Den ældste del af Karlebo kirke skønnes at stamme fra tidligt i 1100'erne. I løbet af små 100 år tredobledes kirkens areal og omdannedes til korskirke. Tårnet kom til engang i 1400'rne. Den unge Nivå kirke blev opført under et i 1909–10 af arkitekt Kay Schrøder og indviedes den 23. oktober 1910. Man har i menighedsrådet derfor besluttet sig til at fejre 60-året den søndag, der ligger nærmest indvielsesdagen.

Man kender ikke navnene på de præster, der først har tjent ved Karlebo kirke; men af Kong Valdemars jordebog kan man læse, at der i året 1291 er en præst på stedet, der omtales som hr. Jon. Dette er da det ældstkendte navn i Karlebo sogn. Navnene på de præster, der har gjort tjeneste ved Nivå kirke, kan alle læses på præstetavlen i Karlebo kirkes våbenhus. Der lever endnu adskillige mennesker i Karlebo sogn, der kan mindes dem alle, om erindringen nu er forbundet med helligdagenes gudstjenester eller kirkelige handlinger eller begge dele. Man husker endnu, da kirken i Nivå blev rejst og indviet.

Godsejer Hage

Nivå kirkes forgænger var et bedehus i Nivå, en tilbygning til sydenden af Lille Nivågård, opført af Johs. Hage i slutningen af 1800-tallet til brug for de mange arbejdere på teglværket og beboerne i sognets østlige del.

Grunden til Nivå kirke skænkedes af godsejer Johannes Hage, Nivågård, der også afholdt den største del af udgifterne ved opførelsen af kirken. Godsejerens minde er nær kirkens kor. Gravstenen over ham, der bærer hans navn og data, er prydet med hans buste. Bag på gravstenen er et vers at læse, der ikke er signeret. Det taler sit eget, stilfærdige sprog og lyder sådan:

Der er tårer
ingen kan beskrive
tårer ingen
gerne taler om
gråd der må
en hemmelighed
blive
mellem os og Gud
fra hvem den kom

Nivå kirke ligger ensomt og højt på terrænet sydvest for Nivå by. Den syner langt og ses af mange gennem år og dag. Mange kan se den fra eget hjem. Utalte ser den fra hovedvejen gennem sognet. Menighedsrådet besluttede for et par år siden at lade de store stedsegrønne træer foran indgangdøren »tændes« med el-belysning i december måned. Det skaber en egen højtidsstemning ind under jul.

Der er en ret stor kirkegård omkring kirken. Den vil snart være for lille. Menighedsrådet har derfor også udset et stort, tilstødende areal til mulig øgelse af kirkegården. Bliver planen til virkelighed, vil kirkegården blive endnu skønnere på grund af det bakkede terræn, der da tillægges.

Første begravelse

Kirkebogen udviser, at den første begravelse, der fandt sted på Nivå kirkegård, skete den 20. november i indvielsesåret. Den afdøde var en ældre mand i Nivå. Den første kvindebegravelse fandt sted i den efterfølgende sommer, en patient på Nivågård Hospital. Hun efterfulgtes kort efter af en anden kvindelig patient samme steds. Hjørnet af kirkegården overfor Johs. Hages grav viedes patienterne fra hospitalet, ligesom et andet jordstykke beboerne på Brønsholmsdal, når det ønskedes. For et par år siden er indrettet en fælles gravplads, der smykkes med en stor natursten, der betegner denne plads med ordene: »For ukendte«. Et kors indhugget i stenen og ordene »Guds fred« er eneste inskription. Kirkegårdens mange andre gravminder viser stene og inskriptioner af varierende art, nogle smykket med skriftord eller henvisninger til bibelvers, nogle med den hvide marmor, andre med navne alene eller det næsten anonyme »mor«. Kirkegårdens kapel er for-

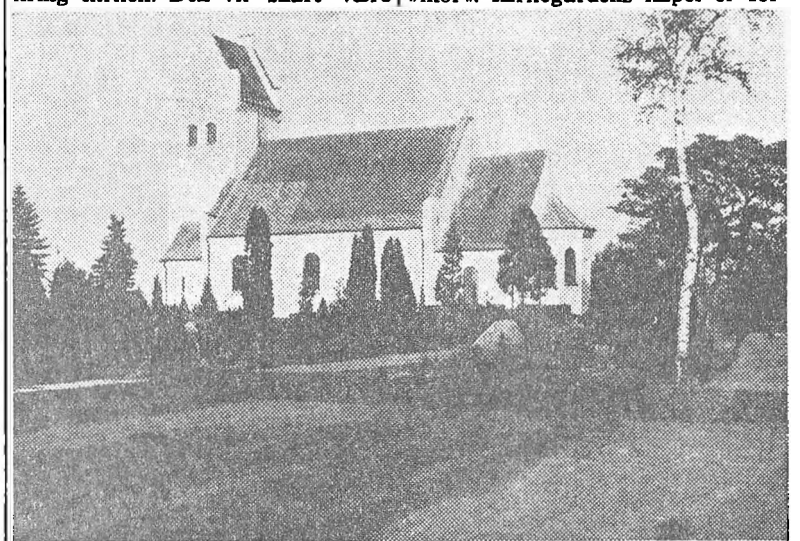

Nivå kirke, der ligger på en grund skænket af godsejer Johannes Hage, Nivågård, har den for kirker usædvanlige placering at den ligger nord–syd

nylig restaureret og sat smukt i stand.

Arkitektur

Kirkens orientering er sjælden, nemlig i retningen nord–syd. Selve kirkebygningen er en gotiserende bygning, femsidet, med hvælvet apsis, kor med bjælkeloft, skib med åben talerstol og tårn. På korets sider er der udskilt to små rum, hvoraf det ene er præsteværelse med opgang til prædikestolen, hvis symboler ligesom alterkorset er udført af billedhuggeren Povl Olrik. Ved tårnets sider er der halvtage med trapper op til orgel og videre. – Vejr og vind har taget hårde baksetag med kirkens udvendige, hvide dragt. En nyoppudsning med et vejrholdbart materiale skulle nu sikre denne i hvert fald nogle år frem.

Lofterne indvendigt er blåmalede. Også stolestaderne er blåmalede med violet staffering. Bænker man sig 7 på en af bænkene som »standardplads«, rummer kirken plads til 210 kirkegængere. Pladsen kan øges med andre bænke og stole. De kirkelige højtider gør det også nødigt. Til »daglig« er det ikke nødigt.

Døbefonten er nær koret. Den er af savonniére-sten med pålagte metalblade, hvis former er gentaget på dåbsfadet af messing.

Dåb, vielse, konfirmation

Der forrettes mange dåbshandlinger gennem år og dag i Nivå kirke, og tallet vil øges, da kirken ligger i den del af sognet, der vokser stærkest. Den første dåbshandling i Nivå kirke vil på jubilæumsdagen i år ligge nøjagtigt 60 år tilbage i tiden, da den fandt sted den 25. oktober 1910. Det var en lille pige fra Vejenbrød, der blev båret til dåb. Den første dreng fulgte en måned senere. Det var et par unge forældre fra Niverød, fulgt af fadderne fra Niverød, Hesselrød og Daugeløkke, der bar deres barn i kirke.

Den første vielse er noteret på selve indvielsesdagen. Lysningen var foretaget i København, hvor brudeparret havde hjemme. To dage senere fulgte brudepar nr. 2. De havde begge hjemme i sognet. Siden da har adskillige brudepar stået foran Nivå kirkes alterskranke.

Konfirmationshandlingerne synes at have fulgt ret sent efter, eftersom datoen den 30. september 1934 noteres som den første, hvor 12 drenge og 9 piger konfirmeredes. Det skyldtes formentlig, at børnene gik til præst i Karlebo og altså i den første tid efter Nivå kirkes indvielse fortsat blev konfirmeret i Karlebo kirke. Siden har konfirmationerne vekslet i de to kirker med 2 forårs- og 2 efterårskonfirmationer. For tiden går 3 hold konfirmander til præst. Undervisningen sker i dag af praktiske grunde på Nivå Centralskole.

Når en kirkelig handling sker i dag, følges den af de samme orgeltoner, som den første gjorde. Orglet er nemlig det ældste inventar. Det er overført fra det førnævnte bedehus i Nivå.

Kirkens ydre og kirkerummet ejer en egen stilfærdig ro. »Niva kirke er så hyggelig«, hedder det gerne. Det afgørende er, at der er brug for den. For den har en hensigt. Mennesket har i dag lige så hårdt brug for det evangelium, den er rejst for at forkynde, som det har haft i de tider, der er gået. Det er sagt, at det er blevet sværere at høre kirkens budskab mellem de mange distraherende påvirkninger, vor generation udsættes for. Udfordringerne skal besvares, og det vil give kirken eksistensberettigelse også i fremtiden, som en klog mand sagde.

Godt at vide, at kirkens egen herre talte sit ord. Brudstykker af hans ord findes citeret netop i Niva kirke. Der står at læse et Jesu-ord på »disken«: »Jeg er livets brød«. Der står et andet over hovedindgangen: »Jeg er vejen, sandheden og livet«.

På alterkorsets fod står et ord om at være tro...

Arne Madsen.

Det er kirketid

Læses disse linier samme dag som »Ugebladet« kommer ind ad døren, vil der være endnu et par dage til overskriftens realitet. Men tiden iler hastigt for de fleste, selv dage som disse der dog hører årets længste til. Så er det søndag, og så er det kirketid. I Karlebo sogn, hvor disse linier skrives, betyder det sommeren over kl. 8.30 og kl. 10. Det kan man læse i prædikantlisten lige over dette stykke. Den liste er altid et vink om, hvor og hvornår kirkeklokkerne kalder. De kalder til fællesskab om kikens herre. Og som kirkegænger får vi høre læse epistel, lektie eller evangeliestykke. Fælles for disse stykker er, at de er hentet fra bibelens bog. Man ved altså på forhånd, hvor udgangspunktet er. Måske er det velkendte ord. Og når der her nedenfor citeres et par skriftsteder fra bibelens mange bøger, så vil der uden tvivl være flere end én, der vil kunne sige til sig selv: »Dem kender jeg godt. Dem har jeg mødt så tit!«.

Det er de skriftsteder, som kirkegængeren vil møde, når han eller hun går i Nivå kirke. Disse to bibelord har man altså valgt i sin tid, at de måtte møde kirkegængeren, når det var kirketid. Også om det var på en anden tid og man af en eller anden grund søgte hid. Hensigten var den enkle, at de måtte sige én noget.

De valgte skriftord i Nivå kirke er altså hurtigt talte og læste. Til at overkomme. Der er et par stykker mere i Karlebo kirke. Men lad dem hvile til senere.

Det ene af skriftstederne er at læse på foden af korset på kirkens alter. »Vær tro indtil døden, så vil jeg give dig livets sejerskrans«. Det er et smukt ord. Det handler om at være tro. Det har alle dage været en kostbar vare. Vi ved fra os selv, hvad det trofaste menneske er værd. Som årene går, vokser det i værd for én, opdager man. Jo, det er et smukt og godt ord. — Men nu er der det at sige, at dette skriftord ikke er et fuldt bibelvers. Det vil enhver kunne overbevise sig om, ved at slå efter i Johs. Åbenb. 2. kap, vers 10. Indledningen hører altså med. Den lyder sådan: »Frygt ikke for det, du vil komme til at lide! Se, djævelen vil kaste nogle af jer i fængsel, for at I skal stilles på prøve, og I skal have trængsel i ti dage«. — Denne indledning har man spekuleret meget over. De forfølgelser, der er tale om, en anspo-ret af den onde selv. Så har man tænkt: der menes nok forfølgelsen under de hedenske kejsere, måske de ti år under Trajan eller Diocletian. Eller måske betyder de ti år slet ikke ti år, men 240. Der er jo 24 timer i et døgn. Ganger man døgnets timer med det nævnte tal 10, får man 240. Og da et døgn og et år er »det samme for Herren«, så har man også kunnet betragte disse mange år i trængsler — hvor forfølgelserne er regnet indtil 325, hvor en vældig forsamling mødtes for at fastslå den sejrende kirkes magt — som »en stakket stund«. Martyren, der var tro, ville få livets sejrskrans, ligesom sejrherren ved kamplegene fik sin sejrskrans. Der var blot den forskel, at den sidste fik en krans, der ville visne, den første en uforgængelig. Ordet har man givet en dyb alvorlig baggrund — martyrens, hvor det lyder: »Bekend Herren, også når du skal dø og pines derved«. Den kristne må væbne sig og samle kraft, at han kan bestå, når timen kommer. Livets krone vil ikke blive givet nogen, der ikke bliver tro under korsets fane. Så prøv dig, sjæl, om du er tro eller dine hænder synker og dine knæ vakler, Din løn er livets sejrskrans: det evige liv i sin herlighed. —

Det andet skriftord ved Nivå kirke læses over kirkedøren. Det er hentet fra Johs. ev. kap. 14, vers 6, og det lyder: »Jeg er vejen og sandheden og livet«. Også dette sted er beskåret. Det indledes med: »Jesus svarer« og afsluttes med: »Ingen kommer til faderen uden ved mig«.

Det er altså Jesus, der siger, at han er vejen, sandheden og livet. Det er ingen engel eller profet eller verdens livsfilosof, men Jesus. Han siger, at han er den vej, der fører til faderens hus. Det er ham, der giver os adgang. Det er ham, der viser os Gud i sin lære og sit liv. Ved ham tilsiges syndernes forladelse også dig. Han siger også, at han er sandheden, ikke denne eller hin, men selve sandheden. Profeterne, den hellige skrift, har vist hen til denne sandhed, som han er i sin person. Alt er opfyldt i ham: udsagnene, ordet, gerningen. Og han siger, at han er livet. Ligesom faderen, der var fra evighed, er og vil være, har livet, sådan har han livet i sig selv. Han har vundet det evige liv. Han opvækker til liv. Og han fører ind til det evige liv.

Det er Jesu. ord. Det vil altså sige, at han er den eneste formidler. Det siger han meget tydeligt i eftersætningen, at ingen kommer til faderen uden ved ham. Så kalder han os til fællesskab. Og det er vor lykke. Det er vor »salighed«, at Kristus er alfa og omega, begyndelse og ende. — Og så ser vi også, at der er den nøjeste forbindelse mellem de to skriftsteder, som vi møder med Nivå kirke. Og så viselig er de anbragt, at det er ordet om Kristus, vi møder først, ved indgangen, og at ordet, der derpå følger, er ordet om at være tro. At være **ham** tro. Ordet gælder den ganske tid, ikke blot når det er kirketid.

Arne Madsen

Den første og den sidste

I en tidligere artikel her i »Ugebladet« har jeg for et par år siden skrevet nogle linier om de skriftord, der er at finde i Nivå kirke. De er ikke mange. De kan hurtigt tælles. Men med de korruder, der nu vil få plads i kirken, føjes et nyt ord til, ikke direkte skrevet, men i vinduernes symbolik. Den, der kommer til Nivå kirke, vil over kirkedøren kunne læse: »Jeg er vejen og sandheden og livet«. Det er tre billeder, som Jesus bruger om sig selv. De indledes nemlig med de to ord: »Jesus svarer« og afsluttes med: »Ingen kommer til faderen uden ved mig«. Skriftordet er at finde i Johannes-evangeliets 14. kapitel, vers 6. I det samme evangelium står i kapitel 6, vers 35 :Jesus svarede dem: »Jeg er livets brød«. Dette Jesu-ord er at læse på disken, alterbrødstallerkenen, i kirken. Ligesom skriftordet over kirkedøren er beskåret, er det også tilfældet her. Verset fortsætter med Jesu ord: »Den, som kommer til mig, skal ikke hungre; og den, som tror på mig, skal aldrig tørste«.

Det er et heldigt valg, at maleren og glasmesteren, Knud Lollesgård, skørbækgård, har foretaget ved den symbolik, han har valgt til de glasmosaikruder, der vil erstatte de oprindelige i kirkekoret. Det bærende motiv er Alfa og Omega. Der findes ganske vist endnu et skriftord i Nivå kirke. Det er at læse på foden af korset på kirkens alterbord. Det lyder: »Vær tro indtil døden, så vil jeg give dig livets sejerkrans«. Også dette skriftord er beskåret. Det er indledningen, der mangler. Denne lyder i Joh.s Åb. 2.10: »Frygt ikke for det, du vil komme til at lide! Se, djævelen vil kaste nogle af jer i fængsel, for at I skal stilles på prøve, og I skal have trængsel i ti dage«. Derefter følger så det på korsfoden citerede skriftord. Verset har været årsag til mange spekulationer over den dybere mening – og til fortolkninger med redegørelse for tider, timer og år. Skriftordet har man givet martyrens lod som baggrund. »Bekend Herren, også når du skal dø og pines derved«. Og ført det videre til dette, at den kristne må væbne sig og samle kraft, at han kan bestå, når hans time kommer. Så kan enhver tage som sit: »Vær tro indtil døden, så vil jeg give dig livets sejerkrans«.

Men taler det her sidstciterede om martyrens og menneskets kår, så taler de første om Kristus selv. Han er livets brød. Han er vejen. Han er sandheden. Ikke den objektive sandhed. Pilatus spurgte jo: »Hvad er sandhed?« Men Jesus siger ikke, at han er denne eller hin sandhed. Han er livet. Han er den første og den sidste. Han er alfa og omega.

Alfa og omega er det første og det sidste bogstav i det græske alfabet. Udtrykket findes i bibelens sidste skrift, Johannes Åbenbaring. »Apokalypsen« kaldes denne bog også, den eneste profetiske bog i det nye testamente. Med Apokalypse menes en åbenbaringsbog, der ville give oplysninger om ting, som for den naturlige menneskelige erkendelse er utilgængelige, men som ved »åbenbaring« er blevet afsløret for forfatteren. Da forfatteren kalder sig for Johannes, kalder vi gerne denne bog for Johannes Åbenbaring. Gud sendte bud ved sin engel og gav det til kende i billeder for sin tjener Johannes. I et syn så Johannes, at denne jordiske tilværelse var så ufuldkommen og så stærkt præget af synd og elendighed, at fremtidshåbet ikke kan knyttes til fornyelse af den. Men hele den nuværende verdensorden må gå til grunde og afløses af en ny himmelsk tilværelsesform. Åbenbaringsbogen tilfredsstiller ikke vor nysgerrighed angående fremtiden; men den vil berede Herrens menighed til at gå de sidste tider i møde. Derfor vil bogen til alle tider opfordre kristne til årvågenhed, udholdenhed og sejresvished – for at »vende« tilbage« til skriftordet om at være tro. Det er ikke denne verdens rige, der skal komme; men det er Guds rige, det som Jesus lærte sine disciple og dermed videre os at bede om i Fadervor. Jesus er selv Guds sidste ord til denne verden. Som han er det første. Og det er dette, Apokalypsen peger på.

I det første kapitels indledende vers sender Johannes hilsen »til de syv menigheder« med ordene: »Nåde være med eder og fred fra ham, som er, og som var, og som kommer«. Nogle få vers senere gentager Johannes, hvem denne »ham« er. Det er Gud. Og han indleder dette med ordene: »Jeg er Alfa og Omega«. I det næstsidste kapitel, det 21. ende, gentages hvem »han« er. Det er Gud Herren. Og tilføjelsen er, at Gud er begyndelsen og enden. Men Gud og Jesus er eet. Derfor er det ikke så mærkeligt, at hvor udtrykket Alfa og Omega anvendes for sidste gang, nemlig i Åbenbaringsbogens sidste kapitel, det 22. kapitel vers 13, der hentydes til Jesus, der er den første og den sidste, begyndelsen og enden. Bibelen begynder med Gud – og den ender med ham. Det allerførste vers i den vældige bog er det mægtige ord: »I begyndelsen skabte Gud himmelen og jorden«. Og den allersidste bøn og hjærtesuk er »Kom, Herre Jesus!« Og så

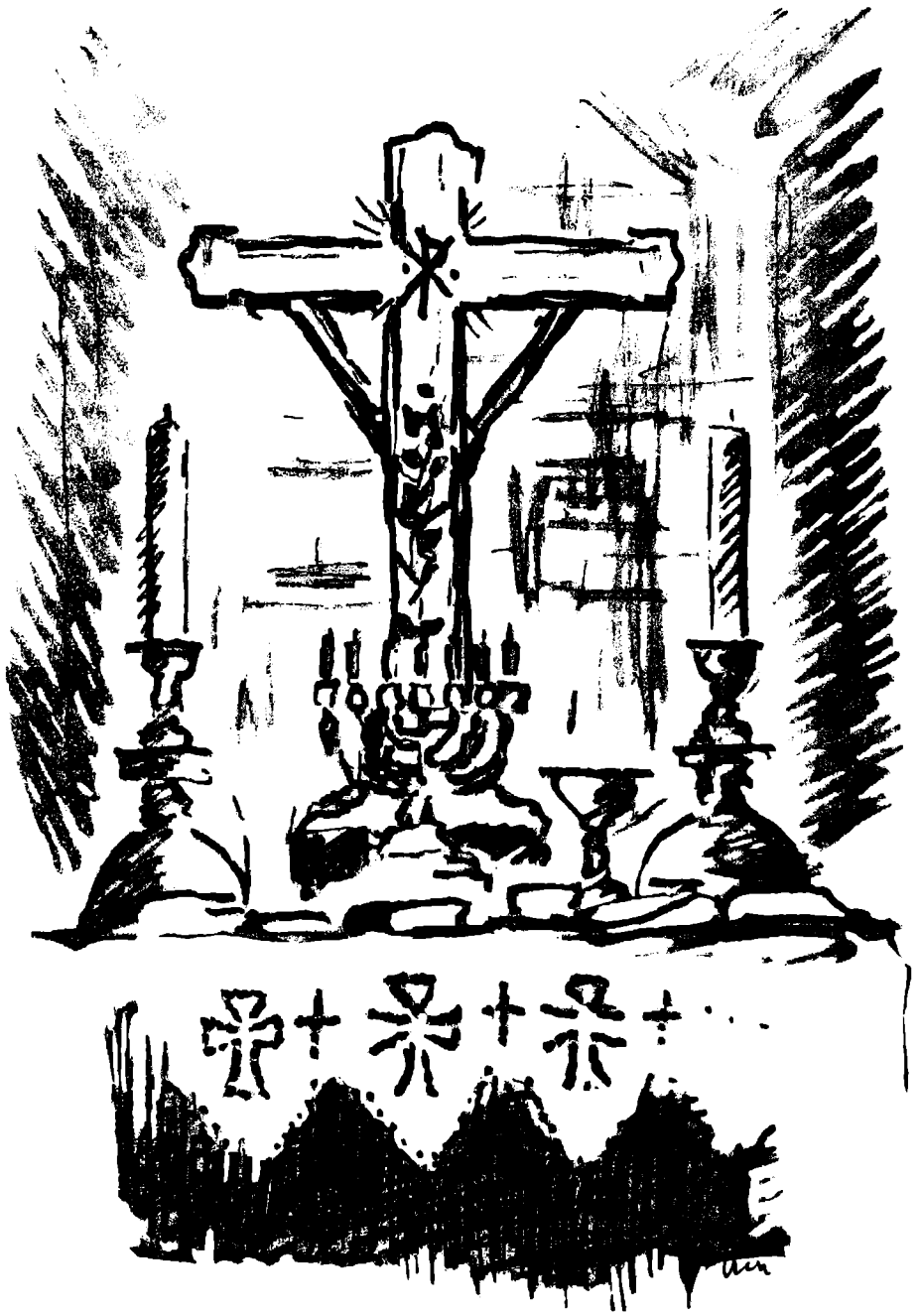

slutter Johannes med: »Herren Jesu nåde være med eder alle«! Det er jo egentlig ensbetydende med, hvad symbolikken Alfa og Omega antyder: at Jesus Kristus må være »den første og den sidste« i et menneskes liv.

At det så kan tilføjes, at udtrykket Alfa og Omega har været meget tidligt anvendt i den kristne kunst, kan vi jo tage med i en parantes og også tænke på, når symbolikken i korvinduerne i Niva kirke møder os og kommende slægter.

Arne Madsen

5. januar 1976

Nyår og nyordning i Karlebo Sogn

Det kirkelige nytår begynder, som man vil vide, en måneds tid før det borgerlige Det indenværende kirkeår begyndte således med den sidste søndag i november 1975 Et kirkeårsskifte går i regelen meget stilfærdigt af. Men med denne 1. søndag i Advent skete for Karlebo sogns vedkommende — som formentligt også andre steder her og der — en to-årig prøvetid med den nyordning af de bibelske læsninger ved gudstjenesten, som Kirkeministeriets liturgiske kommission har udarbejdet. Udvalget består af professor Niels Hyldahl (Nivå), biskop Johs. W. Jacobsen, universitetslektor Erik A. Nielsen og professor Christian Thodberg. Forslaget til nyordningen skal ses som et skridt på vejen, inden et endeligt forslag til alterbog kan fremlægges til autorisation. En væsentlig grund til at starte med nyordningen har efter udvalgets opfattelse været den kraftige ændring af højmessens leddeling, som forslaget vil medføre.

En forudsætning for en afprøvning af forslaget i praksis er naturligvis, at præster og menighedsråd er enige herom og behørig tilladelse indhentes hos stiftets biskop efter de derom gældende regler.

Da nyordningen nu forsøges her og redaktionen af Frederiksborg Amts Avis for et stykke tid siden bad om evt. »nyt fra kirkens front«, skal de følgende linier søge at give en orientering om, hvordan afprøvningen af forslaget sker.

I hovedtræk går forslaget ud på, at der i formessen er to læsninger og i gudstjenestens slutning umiddelbart forud for den aronitiske velsignelse en læsning. Kirkegængeren vil erfare, at gangen i gudstjenesten er følgende:

Efter klokkeringning og bedeslag lyder et præludium fra orglet. Indgangsbønnen bedes som sædvanligt af kordegn eller kirkesanger og 1.ste salme synges. Kollekt'en bedes. Det sker efter den ved Kirkeministeriets foranstaltning udgivne: »Foreløbige ændringer i ritual- og alterbog«, der autoriseredes ved kgl. resolution af 20. november 1972.

For at tydeliggøre forløbet af gudstjenesten en helligdag i kirken vælges til eksempel Nytårsdag.

Den kollekt, der læses Nytårsdag, efter nyordningen, er den samme som den, kirkegængeren vil finde ved at slå efter i Salmebogens tekst- og bønnebog. Her er altså ingen ændring. Den finder man derimod til eksempel under 2.den til 4.de søndag i Advent, i tiden fra 1.ste til 6.te søndag efter Helligtrekonger, i tiden fra 1.ste til 5.te søndag i Fasten, i tiden efter påske og i Trinitatistiden.

Den første ændring i gudstjenestelæsningen, som kirkegængeren møder Nytårsdag er under læsningen efter kollekten. Den kaldes Indgangslæsning og er med enkelte undtagelser hentet fra Det gamle Testamente. Indgangslæsningen har plads, hvor epistelen hidtil har været læst.

Nytårsdag er denne læsning salme 90, som lyder: »Herre, du var vor bolig slægt efter slægt. Førend bjergene fødtes og jord og jorderig blev til, fra evighed og til evighed er du, o Gud! — Mennesket gør du til støv igen, du siger: »Vend tilbage, I menneskebørn!« Thi tusind år er i dine øjne som dagen i går, der svandt, som en nattevagt. Du skyller dem bort, de bliver som en søvn. Ved morgen er de som græsset, der gror, ved morgen gror det og blomstrer, ved aften er det vissent og tørt. Thi ved din vrede svinder vi hen, og ved din harme forfærdes vi. Vor skyld har du stillet dig for øje, vor skjulte brøst for dit åsyns lys. Thi alle vore dage glider hen i din vrede, vore år svinder hen som et suk Vore livsdage er halvfjerdsindstyve år, og kommer det højt, da firsindstyve. Deres herlighed er møje og slid, thi hastigt går det, vi flyver af sted. Hvem fatter din vredes vælde, din harme i frygt for dig! At tælle vore dage lære du os, så vi kan få visdom i hjertet! Vend tilbage, HERRE! Hvor længe! Hav medynk med dine tjenere, mæt os årle med din miskundhed, så vi kan fryde og glæde os alle vore dage. Glæd os det dagetal, du ydmygede os, det åremål, da vi led ondt! Lad dit værk åbenbares for dine tjenere og din herlighed over deres børn! HERREN vor Guds livsalighed være over os! Og frem vore hænders værk for os, ja, frem vore hænders værk!«

Der synges nu anden salme efter salmebogen.

Derpå følger prædiketeksten, der læses fra alteret. Da der i år læses efter 2.den tekstrække er teksten Nytårsdag hentet fra Mattæusevangeliets 6.te kapitel, versene 5—13, der lyder:

»Når I beder, skal I ikke være som hyklerne, thi de holder af at stå og bede i synagoger og på gadehjørner for at blive set af mennesker, sandelig sige. jeg eder: de har allerede fået deres løn udbetalt. Men du, når du beder, så gå ind i dit kammer og luk din dør og bed til din Fader, som er i det skjulte, og din Fader, som ser i det skjulte, skal betale dig.

Men når I beder, må I ikke lade munden løbe, som hedningerne gør, thi de mener, de bliver bønhørt for deres mange ord. Dem må I derfor ikke ligne, thi jeres Fader ved, hvad i trænger til, før i beder ham. Derfor skal I bede således: Vor Fader, du som er i Himlene! Helliget vorde dit navn, komme dit rige, ske din vilje, som den sker i Himmelen, giv os i dag vort daglige brød, og forlad os vor skyld, som også vi forlader vore skyldnere, og led os ikke ind i fristelse, men fri os fra det onde, thi dit er Riget og magten og æren i evighed! Amen!«

Tekstlæsningen efterfølges af Trosbekendelsen fra alteret, dersom der ikke er dåb ved gudstjenesten. Er der derimod dåb bortfalder trosbekendelsen på dette sted, idet den bekendes ved dåben.

Der synges den tredie menighedssalme.

Præsten går på prædikestolen, beder en bøn, men læser ingen tekst. Hvor der under højmessen hidtil har været læst to tekster, nemlig fra alteret den ikke-anvendte prædiketekst og fra prædikestolen den anvendte prædiketekst, er en radikal ændring foretaget her. Prædiketeksten, der allerede er læst fra alteret, er kirkeårets evangelietekst den pågældende helligdag. Præsten går der-

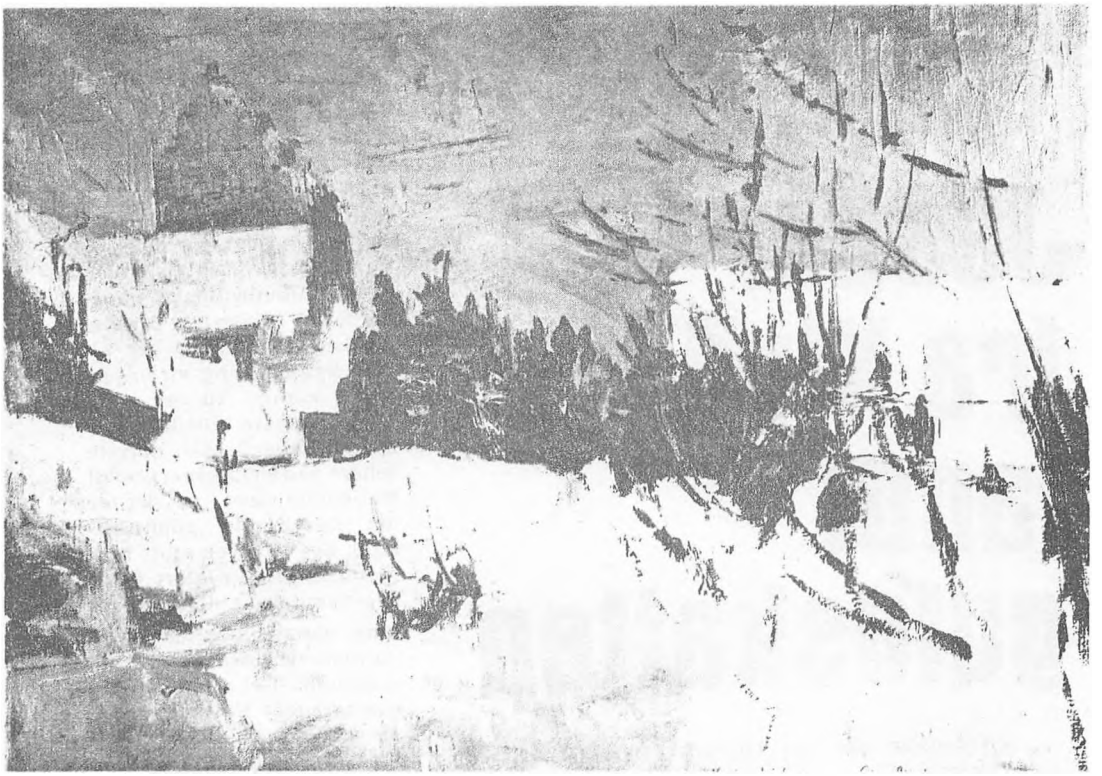

for umiddelbart efter bønnen over til prædiken. Det har i praksis til følge, at menigheden bliver siddende til efter prædikens afslutning, bøn, evt. tillysninger og meddelelser har lydt og først rejser sig under tilønskningen: »Vor HERRES Jesu Kristi Nåde. Guds, kærlighed og Helligåndens samfund være med os alle. Amen«

Den 4. de salme synges, hvorefter sakramenterne forvaltes.

Dåbens naturlige plads er før altergangen. Men praksis kan medføre, at der byttes om på denne rækkefølge. Denne pædagogiske foranstaltning anvendes måske ikke mindst i sogne, hvor der tit kan være ikke så få børn, der ønskes døbt samme dag. Det er tit tilfældet i Karlebo sogn, især for Nivå kirkes vedkommende. Altergangen finder derfor her sted i de to sognekirker før dåbshandlingen.

Efter sakramenterne og kollekt læses nu udgangslæsningen, der i de fleste tilfælde svarer til den hidtidige epistel. Udgangslæsningens anbringelse er umiddelbart forud for den aronitiske velsignelse. Denne læsning lyder Nytårsdag sådan (hentet fra Galaterbrevets 3.die kapitel, vers 23—29): »Men førend troen kom, bevogtedes vi under loven, idet vi holdtes indesluttede, indtil den tro kom, som engang skulle åbenbares, så at loven er blevet os en tugtemester til Kristus, for at vi skulle blive retfærdiggjorte af tro. Men efter at troen er kommet, er vi ikke mere under tugtemester. Alle er I nemlig i Jesus Kristus Guds børn ved troen. Thi alle I, som blev døbt til Kristus, har iført jer Kristus. Her er ikke forskel på jøde og græker, træl eller fri, mand og kvinde, thi alle er I én i Kristus Jesus. Men når I hører Kristus til, da er I jo Abrahams afkom, arvinger i kraft af forjættelse«.

Efter afsluttende salme den 5.te i rækken, lyder nu postludium fra orglet. Der er altså ingen udgangsbøn.

Hvordan er så reaktionen af en praktisk afprøvning? Det er nok for tidligt at forsøge med et generelt svar herpå efter en måneds prøvetid. Men visse ting må ses som en vinding for gudstjenestens forløb: at der altid læses et større eller mindre uddrag af Det gamle Testamente, at én evangelietekst søger at samle dagens tekst og for adskillige kirkegængere vil det måske også betyde noget, at det vil være lidt lettere af finde ud af, hvornår man rejser sig under gudstjenesteforløbet Derimod kan det måske komme lidt bag på nogle kirkegængere, at udgangsbønnen er bortfaldet (hvorfor ønske om at få den genindført da også har været fremført) og at menigheden bliver siddende under postludium. Det kan virke lidt »tomt« at gå når stilheden med ét afløser orglets brusen, som man jo ellers var vant til at høre tone, når man rejste sig og gik før. Jeg oplevede for nogle år siden en ganske smuk afslutning på en gudstjeneste i en færøsk kirke i en lille bygd på Suderø. Jeg var blevet bedt om at forrette tjeneste der en aften midt i ugen. Det var en oplevelse, der ikke glemmes, for til min store overraskelse var praktisk talt hele bygden mødt frem. Tænk, hvis noget sådant skete på en ganske almindelig sommeraften herhjemme! Da sammenringningen var sket, undrede jeg mig blot over, at bedeslagene udeblev. Forklaringen fulgte ved gudstjenestens afslutning. For de lød efter denne. Og mens de lød, blev menigheden siddende ganske stille — til en stille samling af sindet. Så først lød postludiet, og man rejste sig og gik. Postludiets plads- eller hensigt — ved nyordningen, som her er omtalt, er som hine bedeslags.

Jesper fra Nivå fandt guldskatten

Spændingen er udløst om et fantastisk fund

I »Guldhornene« fremtryller Adam Oehlenschläger et malende billede: » — med svævende fjed en mø hendanser til marken afsted. Let som en hind med muntert sind, hun svæver og smiler....« og så snubler hun!

Men hvilket held at hun snublede, for det var over et af de berømteste minder fra Danmarks oldtid, det førstfundne guldhorn. Stedet, hvor hun snublede, var Gallehus nær Møgeltønder. Det skete i 1639. Senere hen — i 1734 — kom turen til guldhornfinder nr. 2.

Det kan altså lade sig gøre: at snuble lige ind i eventyret. Om De tror det eller ej: det kan også ske i dag. Det ske for en skoledreng fra Nivå skole en dag midt på sommeren. Af gode grunde har fundet dog været »mørkelagt«, indtil fundet nu er offentliggjort ved en højtidelighed på Nationalmusæet fredag den 6. august.

»Nå, ja,« siger guldfinderen, den 16-årige Jesper Egesø. »Jeg snublede just ikke. Jeg dykkede!«

Under en dykning ved Vejby strand fik Jesper øje på noget, der lå og glimtede på havbunden. Han fik det op. Det var en mønt så stor som en Femmer og skinnede som guld. Det v a r en guldmønt! Efter nye dykkerforsøg og et par timers forløb havde han hentet ikke mindre end 94 guldmønter op af det dækkede sand. Mønterne var som nævnt på størrelse med en Femmer, nogle på størrelse med en Krone eller en Femogtyveøre. Hovedparten, 66 mønter, dog på Femmerens størrelse. De er alle temmelig tynde.

Det fantastiske fund blev gjort fredag den 25. juni. Fundet blev indtelefoneret til Nationalmusæet og overgivet dette. Men inden da havde Jesper ringet til Karlebo.

»Det er Jesper«, sagde han »Jeg kommer om lidt!« Det var jeg glad for, for han havde lovet at komme og hjælpe mig med at slå græs i haven. »Nej,« sagde han. »Det er ikke derom, jeg ringer; men jeg har fundet en skat!«

Det må siges! Det v a r en skat — en kostelig skat!

Pludselig lå der 94 skinnende guldmønter på havebordet i Karlebo præstegårdshave. Det har der aldrig ligget før og vil næppe heller komme til det igen. (Det er herfra billedet i avisen stammer). Man oplyste senere ved en forespørgsel til Nationalmusæet, at det er det næststørste guldmøntfund, der hidtil er gjort herhjemme. Der er gjort fund, hvor mønternes tal har været langt større; men det er det næststørste samlede guldmøntfund. Det udgør nu 110 mønter, idet Nationalmusæets egne dykkere umiddelbart efter øgede Jespers fund med henholdsvis 13 og 3 guldmønter. Morsomt nok skete der åbenbart en fejlhøring under indtelefoneringen til musæet, hvor man opfattede tallet til et ret beskedent tal og derfor ikke var så lidt overrasket, da man så hvor mange mønter, der var tale om.

Mønterne går tilbage til omkring 1400-tallet og er alle forskellige. Der er en karavel som gennemgående motiv; men ingen af mønterne er helt ens. Til alt held blev der også fundet en sølvmønt, hvad der er af stor betydning for dateringen.

»Hvad sagde rigsantikvaren, museumsdirektør Glob, da du kom ind på Nationalmusæet?,« spurgte jeg. »Han klappede mig på skuldren..«, svarede Jesper med et smil. Og det kan man jo godt forstå.

»Hvordan var det egentlig at gøre sådant et fund?«, spurgte jeg.

»Der er andre, der har gjort større«, lød det beskedne svar.

»Det skete i Norge i 1972, da tre amatørdykkere fandt en sunken Ostindienfarer med en masse mønter om-

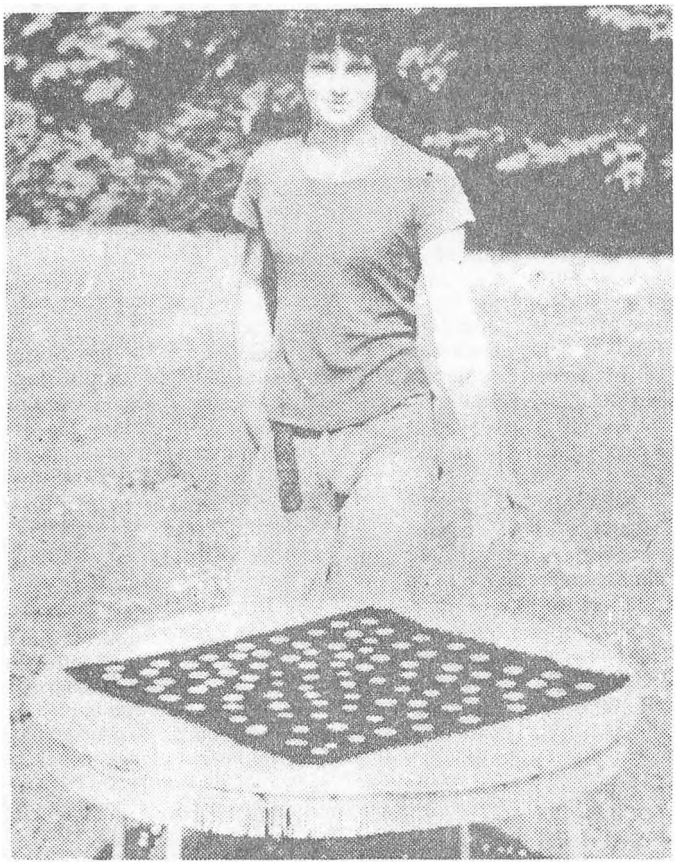

Jesper med sit guldfund

bord, både guld og sølv, men især sølv. Det var så stort et fund, at de fik mange millioner i findeløn, så de behøver ikke dykke mere!«

»Men det vil du?«

»Ja, for jeg får jo også findeløn. Den skal ganske vist i banken; men først vil jeg købe mig et dykkerudstyr, flasker og dragt. Det er dyrt; men nu har jeg jo været så heldig, så det går nok«, kommenterer Jesper. Og fortsatte: »Vi har da også fundet andet!«

Han kunne sige »vi«, for da Nationalmusæet overtog den videre efterforskning, fik Jesper lov til at være med, både med at dykke og registrere. »Jeg fandt da også et par tinfade. Og så blev der fundet en masse skår fra 2 broncekar og noget fra et kobberkar. Og et par lædersko, spidssnudede. Og en flæskeside, en vildsvinetand og en masse kohorn...«

Man skulle jo også have noget at leve af dengang. »Uden mad og drikke« gjaldt også i hine tider, hvor stolte skuder hilste Sjællands kyster med guld om bord.

Arne Madsen

PS. En vejning af guldmøntfundet ved Slagelse i 1883 på ialt 186 guldmønter viser, at disse mønter tilsammen vejer ca. 5 gram mere end de 110 guldmønter i fundet nu.

I anledning af julen genopfrisker pastor Arne Madsen, Karlebo, mindet om Karlebo Husmandsforenings traditionsrige juletræsfest, der var det årlige højdepunkt i foreningens arrangementer.

Pastor Arne Madsen Karlebo, skriver juleaftens kronik side 8:

Til juletræ på landet

Til juletræ på landet

Under et besøg i Vejenbrød hos fhv. tømrer Axel Larsen i dennes hjem — og fødehjem — sad vi og så på et gammelt billede fra Karlebo. Maleriet forestillede en husmandsejendom med stuehus, længe og udlænge. Laden, der var en bindingsværksbygning ligesom stuehuset, gemte sig bag huset, og var ikke at se på billedet, men fru Alborg Larsen kunne oplyse herom på min forespørgsel. »Det er mit fødehjem«, sagde fru Larsen. »Min mand og jeg har jo det fælles, at vi begge er »gamle Karleboere«.

Der hørte 9 tdr. land til ejendommen, som var i familiens eje indtil 1927, hvor den blev solgt til en ny indehaver, som så senere solgte den til raketbasen, Gunderød.

Da huset havde en meget stor stue, hvor man kunne samles, blev man ved lejlighed enige om at skabe en lokal husmandsforening med mødested der. Tanken gik så videre til egen ejendom for foreningen. Det medførte, at man erhvervede en beboelsesejendom, der lå midt i Karlebo by. Her mødtes man så til foreningsmøder og forskellige arrangementer af landbrugsfaglig art. Men årets største fest var »Juletræet«.

»Det var, om jeg husker ret, indskød Axel Larsen »2. den juledag eller i hvert fald i juledagene. Vi så alle hen til »juletræet« med en særlig forventning. Der var noget egent over det. Det var ikke så meget de ydre forhold, rammen omkring festen, men samværet. De sanitære forhold var ikke vor tids, men det tænkte vi nu ikke meget på. Vi kom jo gerne cyklende. Der var ikke nogen form for cyklestald, men man satte sin cykle nede i en stikkelsbærbusk eller en ribsbusk, uaflåset, naturligvis. Vi kom jo til fest, ikke for at øve skarnsstreger. Når vi havde fundet en plads til cyklen, gik vi ind i en stor entré. Ja, det kan jo godt være, at den ikke var så stor endda, men bare er det i erindringen. Der stod et bord, og dér lagde man så sit tøj og gik ind i den store stue. Der var også et par mindre værelser, hvor damerne lavede kaffe eller rettere chokolade, som blev serveret i aftenens løb — holdvis«.

»Ja, det var chokolade,« oplyste fru Larsen. »Det var jo pigernes opgave at klare den side af sagen. Vi forberedte jo festen i dagens løb, bagte kager og lavede chokolade, 2-3 junger gik der gerne til. Andre medbragte kager, som de havde bagt i dagens anledning!«

»Det hjalp på økonomien?«

»Ja, juletræet, som vi kaldte det, kostede ikke deltagerne noget. Det var gratis. Pengemidlerne fik vi af årskontingentet i foreningen, og så hjalp vi altså hinanden på bedste måde med det, der blev sat til livs i aftenens løb«.

»Hvornår begyndte juletræet?«

»Tidligt på aftenen, når alle var fremmødt, store og små. For det var jo hele familien, der kom. Ofte bar en mor den mindste på armen. Men det var hyggeligt og festligt. Vi havde det rart, selv om vi, der hjalp med det praktiske, også havde travlt.«

»Hvordan var »gangen« i juletræet?«

»Ja, vi gik omkring juletræet, som stod pyntet smukt med den julepynt, de forskellige havde lavet til lejligheden, og med julelysene brændende. Vi sang julens salmer, som vi jo alle havde lært i skolen dengang. Senere gik vi over til julelegene«.

Og ligesom der er noget meget nært og kært ved de gamle julesalmer — ja, hvad er jul uden dem — så er der noget dragende og festligt ved de gamle julelege: »Jeg gik mig over sø og land«, »Tyv, ja tyv, det skal du være, for du stjal min bedste ven«, »Jeg gik mig rundt i ringen«, »Nissen var en kunstig mand« osv. osv. Man kunne jo disse lege, og man sled på dem. Hemmeligheden bag dem var måske for en del den, at man blev så dejligt aktiviseret med dem.

»Men den største fornøjelse«, indskød Larsen, »det var næsten, når træet skulle plyndres. Så blev der vældigt liv og røre — i al gemytlighed. For alle masede jo i hver sin ende af træet for at få det ud!«

Det skal da heller ingen hemmelighed være, at skikken med at plyndre juletræet har gjort indtryk på mig. Skikken var nemlig ukendt på min hjemegn. Når vi hjemme juleaften havde sunget julesalmerne, afsluttede vi gerne med: »Højt fra træets grønne top, stråler juleglansen« med de berømmelige linier »først skal træet vises, siden skal det spises«. Men jeg havde aldrig lagt mere deri, end at det betød, at når vi »havde danset omkring juletræet«, så måtte vi bagefter få lov til at smage på godterne og julehjerternes indhold.

Måske var det årsagen til, at den noget barbariske plyndring af træet gjorde så stærkt et indtryk på én første gang.

Det var på Vestsjælland.

Da vi var kommet til sognet i sensommeren og julen nærmede sig, kom en repræsentant for »Det store juletræ«, som det blev kaldt, uanset at der kun var dette ene »juletræ« tilbage af en række på stribe, hen og bad mig lede »juletræet«, som havde en særdeles stor tilslutning fra alle sider i sognet. »Men på én betingelse«, lød det. Jeg havde haft fornøjelsen at lede andre »juletræer« før dette, men jeg havde aldrig været stillet over for nogen »betingelse« før, så jeg lyttede jo opmærksomt efter, hvad det måtte være for en betingelse. »Jo, det er denne,« lød det, »at vi begynder med: »Her komme, Jesus, dine små« Og den betingelse var det jo en glæde at efterkomme.

Vi sled på mange andre julesalmer og de gamle lege. Så blev der en pause, hvor salen skulle ryddes til dans. Jeg blev budt på en kop kaffe imens i et sidelokale. Pludseligt hørte jeg et farligt spektakkel. Hvad var dog det? Alt var gået så godt og så nu et farligt røre i huset. Jeg lod kaffe være kaffe og skyndte mig ind i salen — og fik forklaringen: Plyndrin-

Hilsen fra Vejenbrød

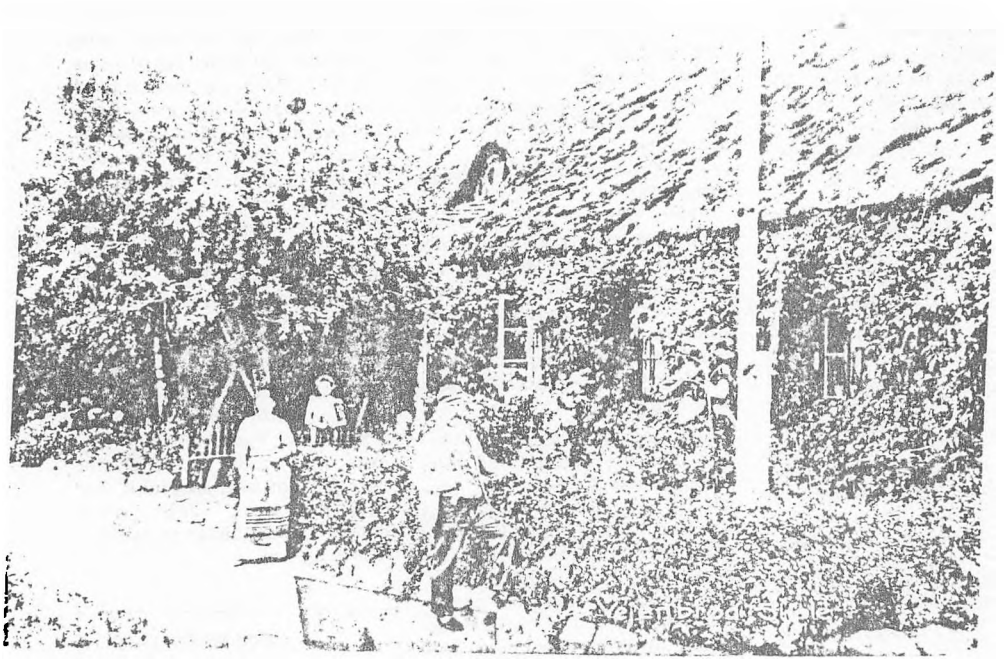

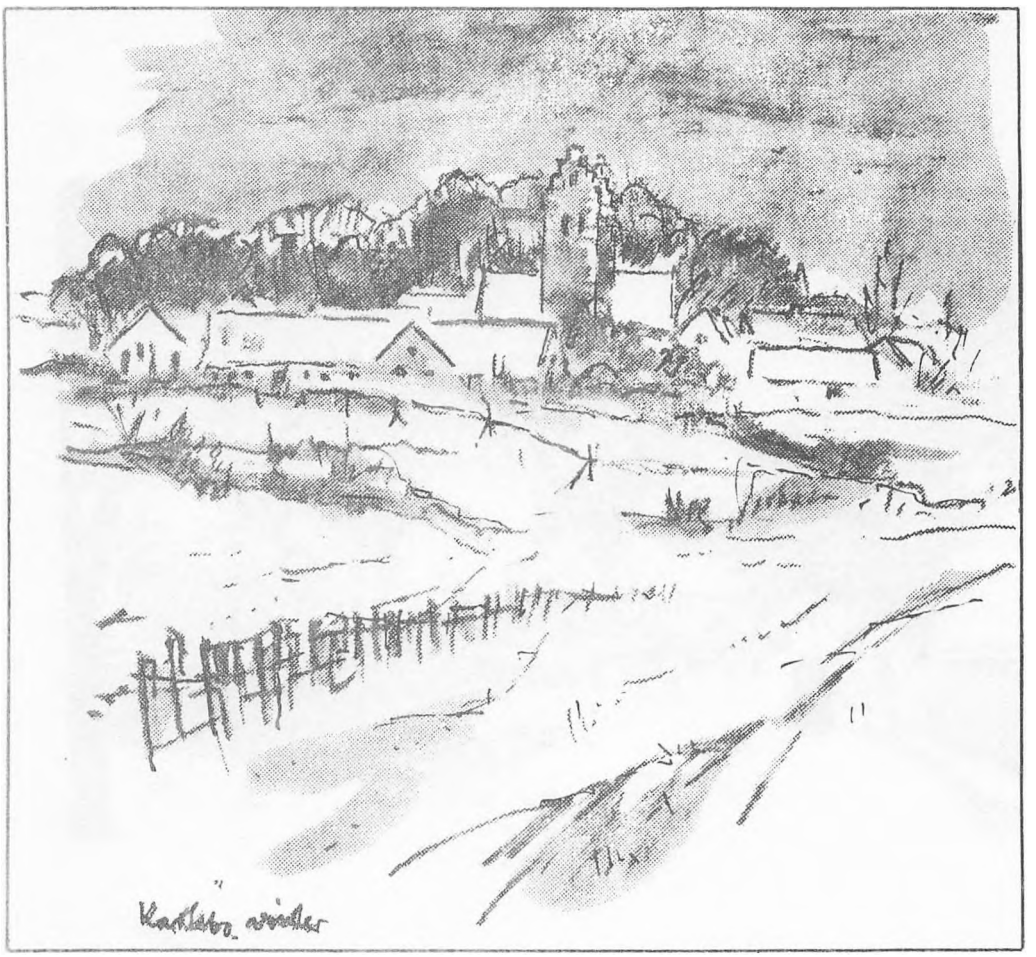

Karlebo by og kirke ved vintertid. — (Tegning af Arne Madsen)

gen af juletræet!! Jo, jeg kan godt forstå min beretters bemærkning om »at det næsten var aftenens højdepunkt!«

»Vi havde jo selv lavet pynten. Nu gjaldt det om at få fat i, hvad andre havde lavet. Vi måtte dog ikke røre lysestagerne, for de skulle bruges igen til næste jul«, fortalte min meddeler videre. »Det var jo

vældigt morsomt at få træet ud, men der var bare en »hage« ved det også. For der stod nemlig en stor kakkelovn i den store stue, hvor træet var. Den nåede lige til loftet, og sommetider kunne det ske, at vi kom den lovlig nær under »plyndringen«, så det endte med, at kakkelovnen væltede ud i stuen ligeså lang den var. Og så skulle den jo rejses igen. Det kostede ikke noget at vælte den, men det kostede 2 kroner for at få den rejst igen. Der boede en hjulmand i Gunderød. Han var mester for at rejse kakkelovnen, ligesom han også var mester for at sætte træet på fod«.

Når juletræet var plyndret og bragt ud, gik legen videre til Frederik Husmands violin. Og børnene fik godteposer. »Der var meget godt i dem«, bemærkede fru Larsen. »Vi havde jo fyldt dem i forvejen med æbler og appelsiner, dadler og figner, chokolade og konfekt«.

»Kunne alle være med til juletræet?«

»Nej, det var jo for husmandsforeningens medlemmer og deres familie. Men der var også andre »juletræer« i sognet. Der var søndagsskolens juletræ. Men mange af børnene her »gik igen«.

»Hvornaar begyndte De selv at komme til juletræet?«

»Ja, det var jo efter, at huset var blevet erhvervet, og juletræsfesterne fortsatte dér, indtil det nye forsamlingshus i Karlebo blev bygget. Det blev også lidt anderledes. For da begyndte det at koste penge. Der var cyklestald og garderobe, og det måtte vi naturligvis betale for. Men ellers festede man på samme måde. Det blev dog nødvendigt med mere musik. Før havde man klaret sig med violin og redekam. Når der nu efter selve juletræet spilledes op til dans, var der tale om et tremandsorkester. Det skulle naturligvis betales, ligesom der skulle betales til politi, når der blev afholdt baller. 15 kr. var det vist. Men også pengene var anderledes dengang. Der var mere »forslag« i dem. Vi lærte at passe på dem også. Der var en forening, der hed »Julens Glæde«. Man gik og krævede et beløb op med visse mellemrum. Det fik man så udbetalt inden jul. Så havde man noget at tage af, når højtiden kom«.

Selv om »juletræet på landet« var gratis dengang, der var tale om her, så gjaldt dog også den gang: »Julen varer længe, koster mange penge!« Glædelig jul!

Hvor er her dog smukt i Karlebo

K

Det er i årenes løb mange gange hændt, at denne eller hin, der har haft et ærinde i præstegården, spontant har udbrudt: »Hvor er her dog smukt i Karlebo!« Det har ikke været svært at give vedkommende ret, om denne nu har været gammel i gårde eller ny i sognet.

Det forholder sig gerne sådan, at kommer man til et nyt sted, vil indtrykkene melde sig pø om pø. Når det gælder Karlebo kommune, kan det være indtryk fra de nye og stærkt voksende beboelseskvarterer. Det kan være trafik'en gennem sognet. Det kan være den gamle del af dette, hvor sognet har fået lov til nogenlunde at bevare sit »ansigt«, selv om det er mærket af vor tids vartegn: højspændingsmasterne og ledningsnettet, der drager sin linje gennem det.

Det er ud fra Karlebo ca. 800-årige kirke (eller dens mulige forgænger), at der er sognet, skabt et sogn, nu identisk med kommunen, som ledes og styres ud fra et andet hus — af nyere dato — Rådhuset, ved borgmester og byråd. Karlebo kirke og mølle er vartegn for den gamle del af kommunen. Endnu ét er kommet til: basen i Gunderød, der på afstand toner frem som bautastene.

En af sognets ældre har givet et meget smukt og poetisk billede af Karlebo: »en dununge i sin rede«. Skildringen vil kunne suppleres op med andre tilsvarende møder med andre dele af sognet. Det er til eksempel altid en oplevelse at følge stierne, der snor sig gennem Grønholt hegn. Man forstår også godt, hvorfor rektor Hartvig Møller i sin tid vendte tilbage til Storedam, hvor han fandt den idylliske natur omkring sig. Ville man føle sig hensat til oldtiden, behøvede man blot at søge over sognegrænsen ind i Tokkekøb hegn for at stå overfor de prægtige stendysser, som FR VII og kredsen omkring ham kendte ganske godt.

Men oldtidsminder finder man ikke blot I nabosogn. Man finder dem også i Karlebo sogn, endog flere steder. Lad mig blot nævne dysserne i Stasevang. Skulle De høre til de — efter sigende højst tyve mennesker — der i årets løb finder vej til skoven her og ejer fornøden sporsans til at finde frem til disse oldtidsminder, vil De også være en natur

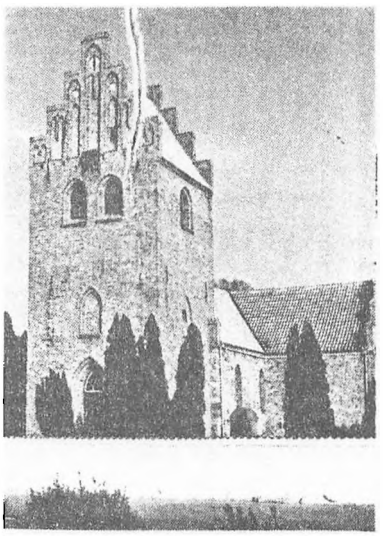

Karlebo kirke.

og historisk oplevelse rigere. Som den vil være det, der søger frem mod et helt andet naturområde i kommunen. Det er lergravsområdet ved teglværkerne i Nivå. Færdes man på stierne der, vil det være svært at afgøre, om det er teglværkslængernes og disses tages skønne form og farver, der binder sig stærkest til nethinden eller dammenes idyl med den frodige bevoksning.

Strandvejenes — for der er jo to, den gamle og den nye — føring gennem landskabet rummer også sin egen skønhed. Strandengene, stenbroen, badestranden, sommerens myldrende liv dér taler sit eget sprog. Alt imens Sundet er den gyngende vej for drømme — og både, sejlere i stort og broget tal. Og derude ligger Hvén. Et af øens gamle navne, Niels Pedersen's, findes også på præstetavlen i Karlebo kirke. Navnet findes tre gange. Tredie gang er det identisk med hin præst ved Sct. Ibs, som efter 11 år på øen »gik i land i Karlebo« for at virke der i en tilsvarenle årrække. Det ligger ganske vist tilbage til året 1642; men der er noget symbolsk deri for Karlebos vedkommende: fod på land og frisk vind fra søen.

Sundet vil vel altid betage sindet uanset hvilken årstid, det drejer sig om — eller på hvilken tid af døgnet. Men for undertegnede er det vanskeligt at afgøre, om det er stemningen dér en Sct. Hansaften, hvor bålet tændes, eller hin majnat, hvor tilfældet førte én forbi, som nattens og morgnens lys brødes i den forunderlige blå time, hvorfra denne stemning godt kunne have sit navn. Alt var blåt i blåt, så der med rette var hold i det meget populære udtryk: »Det var skønt!«

Nu er oplevelser personlige og individuelle og fordeles ikke efter anmodning; men mulighederne ligger der dog i Karlebo som andetsteds. Mere »kontakt« er de nære ting, som hører hverdagen og dens gøremål til: dette at have hjemme i et sogn og en kommune. Der er skrevet meget om Karlebo kommune, og den lokale presse orienterer om alt det meget, der sker her. Der er mange muligheder for dagen og vejen, og der er mange tilbud af den ene og den anden art.

Hører man navnet Karlebo nævne, så vil man også høre om aktiviteter, boliger, borgermøder, børnehaver, busser, centrer . . . for nu at holde sig til alfabetisk rækkefølge. Og springer man frem i samme, så vil man høre om idræt, jordfund, klubarrangementer . . . o.s.v. Det virkelystne sogn har praktisk talt »sat sig« på hele alfabetet fra alfa til omega.

For da at springe frem til et af dettes sidste bogstaver: u og lade »u« et stå for »ungdom«, hvor et af vor tids problemer er beskæftigelsen af denne, så fritid ikke er identisk med hærværk og selvtægt og ét: »Vi ved ikke, hvad vi skal finde på«, så møder Karlebo kommune de unge med en række tilbud.

Og for at slutte med det første bogstav i alfabetet: a og lade det stå for »alderdom«, så spørg Omsorgsklubben og dens program, suppleret af menighedsrådets sommer- og vintermøder, hvad der vil være at finde her.

Og hvor det er sådan, at én har et og en anden et andet at arbejde med og tage sig til i ugens hverdage, så rummer også søndagen en mulighed for det fællesskab sognets ældste hus står som udtryk for. Lad det da være et vink fra den, der skriver disse linier, at man altid er velkommen i sin kirke.

Arne Madsen.

Skolen i byen og på landet før i tiden

Det er i år 200 år siden, at der fødtes en dreng i Helsingør, der fik navnet Peter Georg Bohr. Nærmere angivet var fødselsdatoen den 8. august 1776. Det er dog mere for »det runde år«s skyld, at dette meddeles. Det er et andet årstal, der er mere bemærkelsesværdigt i forbindelse med ham. Det er året 1831. Da udsendte han sin første bog, der bar titlen »Skole-Taler og Leilighedes-Digte«. Det er den første bog, der er trykt på Bornholm, hvor han dengang havde sit virke som rektor for Rønne lærde skole.

P. G. Bohr, som hans forfatternavn er, var søn af gartner Christian Bohr og hustru Johanne Engelke Bomholt. Han var gift med en datter af justitsråd Olrik, og da hans første hustru døde, giftede han sig senere med en datter af professor Sandal.

Da han var 18 år gammel, blev han student fra Helsingør og cand. theol. i 1803. Efter at have virket som lærer herhjemme og i Norge, blev han adjunkt ved Helsingør lærde skole. Senere kom han til Nakskov og senere igen til Rønne. Her var han som nævnt rektor ved latinskolen indtil 1844, i hvilket år han blev titulær professor. Han døde i Rønne i 1847 og er begravet der. Klippeøen vandt hans kærlighed. »Til dig jeg knytter mig med evigstærke bånd«, skrev han i et hyldestdigt til øen og sluttede digtet med stroferne:

»Og når jeg da en gang af banens møje træt
mit hoved bøjer ned og er af livet mæt:
forund mid da en plet til sidste søvn og hvile,
hvorhen min frelste ånd med himmelsk fryd kan smile.
Og plant så om min grav et simpelt venligt hegn . . .«

Ønsket blev opfyldt. Da var også et langt og flittigt liv til ende i skolens tjeneste.

P. G. Bohr blev rektor i Rønne netop i det år, da latinskolen genopstod efter en periode med mindre gode skoleforhold. Ved at læse bogen med skole- og lejlighedstalerne orienteres man hurtigt om, hvilket mål den lærde rektor satte sig for uddannelsen og opdragelsen af de unge elever. Det er ganske interessant læsning. For det afmaler billedet af en svunden tid og et fortræffeligt blik ind i skolestuen, som den var engang.

P. G. Bohr skrev flere ting end den nævnte bog fra 1831. Men det er den, der huskes og måske netop på grund af, at den altså var den første trykte bog på klippeøen. Og dog var denne side af sagen kun en »bihensigt« som det hedder i forordet. »Udgivelsen af denne bog har en bihensigt: At give et ringe bidrag til vort bogtrykkeri, der næsten ingen anden indtægt har end af Avertissements-Tidende . . .«

I dag er Bohrs bog en raritet. Den er mig bekendt ikke genoptryhkt. Det må derfor ses som et held eller en tilfældighed, om man »løber på den« i en eller anden antikvarboghandel. Men tilfældet kan være ude, og det var tilfældet, der gav undertegnede bogen i hænde.

Der skal ikke her dvæles ved lejlighedsdigtene, kun bemærkes, at formen er i orden og indholdet ganske traditionelt. En læser af i dag vil nok summere alle de højtsvungne strofer op i et enkelt ord som »Kongerøgelse«, men bag den banker et varmt hjerte.

Det banker også ved lejlighedstalerne, som er ganske fængslende at studere nærmere, fordi de giver dette indblik i skolens liv og virke, som det var engang. Det drejer sig i Bohrs bog om den lærde skole. Han giver ligefrem et af sine foredrag titlen: »Hvilken fordel er vundet ved middelskolens ophøjelse til lærd skole?« (Titlen citeres dog lidt frit, idet der ses bort fra det rent lokale). Og så nævnes disse fordele: De økonomiske, de videnskabelige, de religiøse og moralske fordele.

En følgende tale stiller spørgsmålet: »Hvilke hoveddyder bør forældre og lærere indprente ungdommen, for hos den at vække og nære fædrelandskærlighed?« Og gad vide om det ikke har været sådan, at de forældre og lærere, der har siddet og lyttet til talen, har følt sig styrket, når rektoren som den første dyd til at vække til patriotisme nævnte: Kærlighed til hjemmet og skolen, og som den anden: Lydighed imod alt, hvad der danner os til fornuftige, virksomme og sædelige borgere og som den tredie dyd: Opofrelse og som den fjerde og sidste: Et religiøst sindelag.

De følgende taler ligger på linie med disse, men hovedtrækkene i de angivne viser klart, hvad der er mål og hensigt. At den brave skolemand, der ikke blot var lærd, men også håndfast og ikke tålte nogen »slinger i valsen«, var uddannet cand. theol. kan et lille uddrag af en af talerne give et lille vink om: »Den menneskelige levedtid glider uformærket hen«, skriver han. »Timer, dage og år afløser hinanden. Intet skridt kan vi gøre tilbage på den anviste bane. Stedse komme vi nærmere til det mål, hvorfra ingen dødelig vender tilbage. Sålænge vi er unge og letsindige, forekommer det os stedse, at målet endnu er langt borte, uden synderlig at ændse den tilbagelagte vej. Men jo ælldre vi blive, desto dybere er vor trang til at dvæle ved betragtningen af det henrundne liv . . .« Læren er følgelig: At tage tiden i agt, at målet, der sættes, må lykkes. »Lad den sæd, de (lærerne) dagligen udstrøe, falde i god jord (elevernes sind), at den bærer hund redfold frugt til Herrens ære, fædrelandets vel og menneskeslægtens gavn!« hedder det afsluttende i den sidste af skoletalerne.

Nu ligger talerne temmeligt langt tilbage i tid.

Måske læseren tænker på noget meget nærmere: Egen skoletid. Hvordan var den? Gad vide, om ikke den har sine brogede minder. For der er nok erindringer af forskellig art. Det kan dreje sig om skolen i byen eller skolen på landet. Det kan dreje sig om en »trædemølle« eller om »den tid kunne jeg godt tænke mig at opleve igen«. Måske har man gået i samme skole hele sin skoletid, måske skiftet nogle gange, ja, måske alt for mange. Der kan træde erindringer frem om lærere, man ikke rigtig kunne med, og lærere, man forgudede. Nogle frygtede man måske, andre glædede man sig til »at skulle have«. Som læreren, der altid havde denne forunderlige evne til at fortælle bibelhistorie el-

Skolebilleder fra Karlebo sogn

I denne kronik fremdrager pastor Arne Madsen, Karlebo, træk af skolelivet i by og på land før tiden. Han fortæller dels om en gammel skolemand P. G. Bohr, født og opvokset i Helsingør, dels om skoleforhold i Karlebo sogn.

Af ARNE MADSEN

ler regerere landskampen mellem Sverige og Danmark. I Pauli Jørgensens tid! Alle drenges store helt!

Der var skolen på landet.

Det skal disse linier afrundes med. For det var så heldigt, at et par »gamle Karlebo' ere« kunne snakke med om den på rent lokalt plan. Der var gemt et par gamle skolebilleder. Det ene gengives her. Det er fra tiden omkring 1910. Det er lærer Teglbjærg, der har samlet sin skoleungdom omkring sig. Når der er en lidt ældre pige imellem, skyldes det, at lærerens datter, Margrethe, jo også gerne skulle med på fotografens billede. Det er fruen egentlig også, hvis man kikker godt efter. For fru Teglbjærg står inde bag et af vinduerne og kikker ud. Det er dreng nr. 4 siddende i forreste række, fra venstre, Axel Larsen, der har kunnet orientere mig om dette.

»Ja, den gamle skole i Vejenbrød brændte i 1910,« fortalte denne. »Jeg gik i skole dér hos lærer Teglbjærg. Det var en 2-klasset skole med 6 tdr. land til, som lærer Teglbjærg drev med os drenge til hjælp. Ja, vi brugte ikke alle timer til at læse og skrive og regne i. Vi fik også lov til at hjælpe til med forskelligt udendørs arbejde. Lærer Teglbjærg drev forsøg med forskellige kornsorter. Vi drenge blev så sat til at så og luge. Han havde også mange bistader, og derfor fik vi også belønning for vor indsats. Det var i form af honningmadder. Teglbjærg smurte altid sådan et tykt lag på, så vi virkelig kunne smage honningen, hvad der for øvrigt har gjort, at jeg fik nok af honning dengang, for jeg har aldrig spist det siden.

Nå men så brændte skolen som sagt. Da det skete, blev vi så glade, fordi vi troede, vi slap for at gå i skole. Men det gik jo ikke. Vi blev sendt til Nivå og gik nu i skole i den gamle kirkesal, som nu er blevet krostue. Det er ud for kirkeruderne dette billede er taget, og det må altså have været ca. 1910. Det andet billede (som jeg fik forevist) er nok fotograferet et par år efter, for der står vi opstillet foran skolen, hvor Teknova nu har til huse. Der blev så bygget en bygning mere, så der blev 4 klasser. Jeg husker frk. Jacobsen. Vi drenge tænkte: »Nå, det er en lærerinde. Nu skal vi lave lidt sjov med hende!« Men den gik ikke. For vi fik nogle på kassen, og så var det sket med os. Hun skulle ikke have uro i klassen. Hun passede sine børn som en kyllinge-høne«

Ja, skolehistorierne lever. Om de nu er knyttet til den gamle Rytterskole i Auderød, hvorom her tidligere er fortalt ved fhv. gårdejer Johannes Johansen, Gunderød, eller til skolen i Vejenbrød, der brændte, eller skolen i kirkesalen i Nivå. Så jeg spurgte: »Der er måske endnu en erindring?«

Det var der. Den giver et ganske godt hverdagstræk fra skolen på landet. Lærer Teglbjærg havde som nævnt mange bier, vistnok op imod en snes bistader. På vinterdage, når solen rigtigt skinnede, kunne det ske, at bierne sværmede. Når de besvimede i kulden, samlede læreren dem op på et stort låg, som han satte ind på kakkelovnen, indtil bierne var »tøet op«. Det værste var, at når bierne vågnede op igen, begyndte de at svirre rundt i skolestuen, hvor skolebørnene slog efter dem for at værge sig. »Det må I ikke,« sagde lærer Teglbjærg, »for de gør ikke noget . . .« »Men det kunne de nu godt finde på alligevel,« lød den tidligere skoledrengs kommentar. Og den var nok bygget på erfaringen.

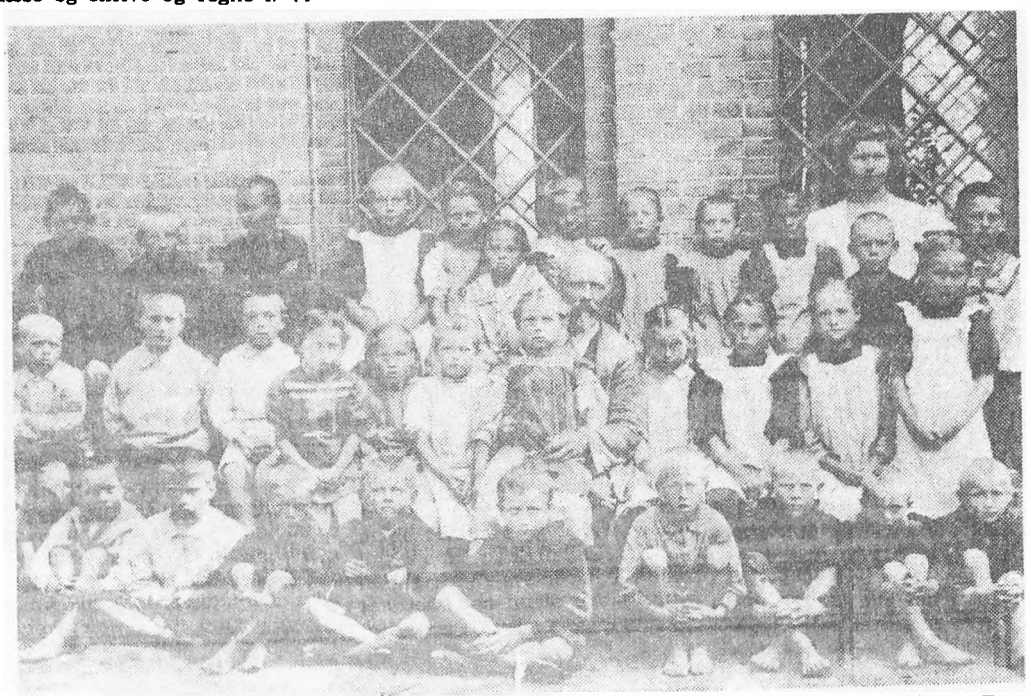

Skoleungdom fra Karlebo sogn. **Billedet er taget ca. 1910. Lærer Teglbjærg sidder i midten. Den lidt ældre pige, som er med på billedet, er hans datter Margrethe.**

KRONIK 2. MAJ 1977

I sognets tjeneste

Pastor Arne Madsen, Karlebo, som fra tid til anden beretter træk af sognets historie, har denne gang haft en samtale med Karlebo Kommunes tidligere sognerådsformand, bygningsinspektør Victor Petersen, Kokkedal. Kronikken tegner et rids af den udvikling, kommunen har gennemgået under Victor Petersens mangearige virke i sognets tjeneste.

Af ARNE MADSEN, Karlebo

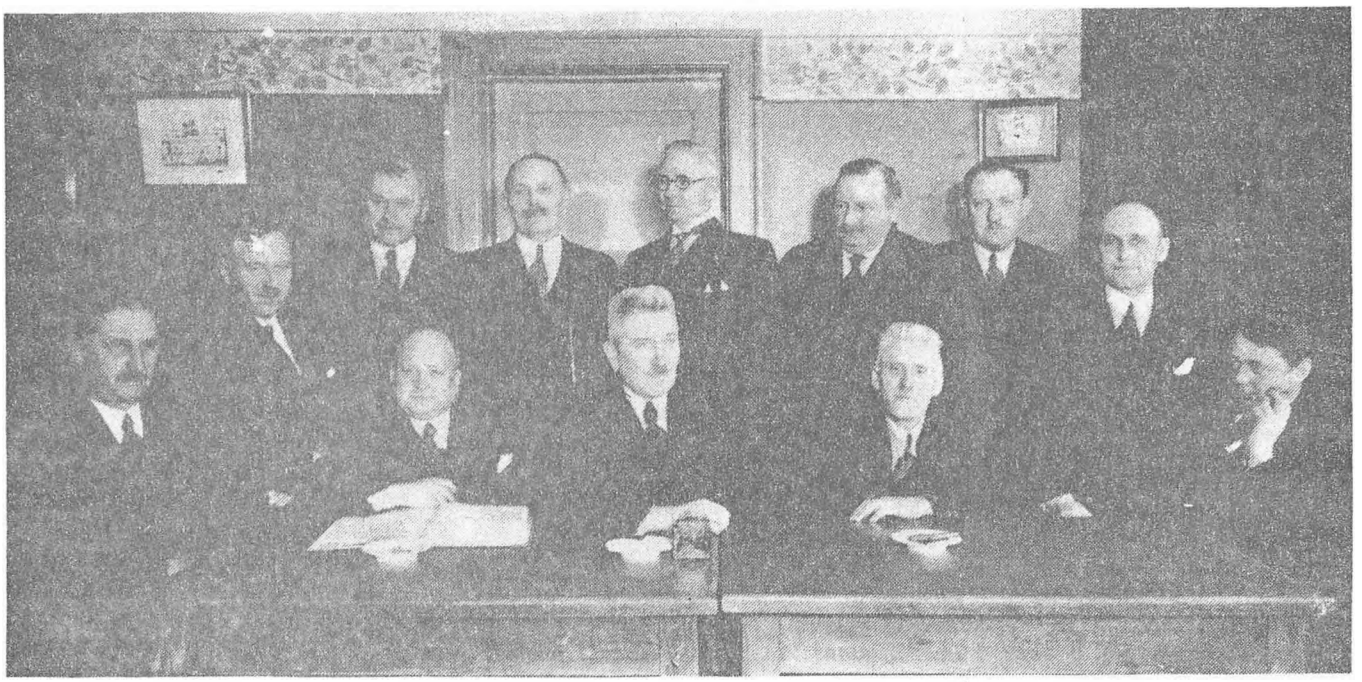

Dette foto fra sognerådets mødelokale i Karlebo Forsamlingshus stammer fra 1937. Personerne viser: Fra venstre, siddende ved bordenden: parcellist Erik Marcussen, Overdrevet. Nr. 2 fra v., siddende: teglværksarbejdet Jens Jensen, Niverød, nr. 3 stående: gårdejer Hans Andersen, Bakkegård. Nr. 4, stående: gårdejer Niels Nielsen, Brønsholmsgård, nr. 5, stående: isnpektør Theodor Andersson, Nivå, nr. 6, stående: gårdejer Anders Andersen, Gunderød, nr. 7, stående: teglværksarbejder Bernhard Olsen, Nivå, nr. 8, stående: gårdejer Hans Jensen, Kirkebakkegård. Siddende ved bordet (med protokollen): kommunesekretær Aarstad, siddende (midt i billedet): gårdejer, sognerådsformand Niels Peter Nielsen, Holmegård, siddende (til h. for sidstn.): smedemester og købmand, Marius Jensen, Auderød, siddende (til højre ved bordenden): tømrermester Victor Petersen.

Museumsforeningen for Karlebo sogn indledte sit virke med et besøg i og forevisning af sognets ældste hus, Karlebo Kirke. Det var i marts måned. Ved samme lejlighed kunne formanden, cand. mag. Bente Dam-Mikkelsen, meddele, at der ville følge et arrangement, hvor fhv. sognerådsformand, bygningsinspektør Victor Petersen, Kokkedal, ville fortælle træk af sognets historie, som han kunne hente dem fra sit mangearige virke i sognets tjeneste.

Da jeg inden da havde haft en samtale med Victor Petersen om de ting, skal her beretles et og andet, der tegner et rids af denne historie, sognet har gennemlevet.

Beretteren har efterhånden boet i Karlebo sogn i mange ar, idet han som ung kom hertil og slog sig ned her. Barndommen og den første ungdom hørte Rungsted til, idet Victor Petersens forældre var gartnerfolk hos kompónisten Lange-Müller.

»Men en dag startede jeg min motorcykel«, fortæller han »og gjorde holdt ved Lågegyde, dengang abne marker og ingen huse. Stedet gjorde indtryk på mig, og der vågnede en drøm om at komme til at bo her. Drømmen gik naturligvis ikke i opfyldelse med det samme. Det skete dog senere. Det var i påsken 1926?.

Victor Petersen var uddannet som tømrersvend. Han byggede sig det første beskedne lille træhus pa den grund, han erhvervede af gårdejer Sofus Jørgensen, Jellerødgard. Det blev senere til et andet byggeri, det smukke bjælkehus med to etager og svalegang, hvorfra udsigten dengang var aldeles storslået. Foran la Nivåbugten og Sverige pa den anden side Sundet.

»Ja, der boede vi fra 1926 til 1935«, fortæller han. »Jeg købte sa et par tdr. land ved Usserød Å, byggede flere huse og boede da ogsa i dem efterhanden.« I dag er hjemstedet — som i mange år nu — »Udsigten«, der i navnet fortæller noget om placeringen.

»De kom tidligt i sognets tjeneste,« bemærkede jeg.

»Ja, jeg var opstillet ved valget i 1933 af Socialdemokratiet. Jeg var nr. 11 pa opstillingslisten, opnåede ikke valg, men blev indstillet som første suppleant. Da førstelærer Rafn imidlertid blev syg og matte fratræde sognerådet, blev jeg indkaldt i hans sted. Det var den 5. november 1934.«

»Og det blev til de mange . . .! En række af dem også som sogneradsformand!«

»Ja. Det sidste blev det ogsa til. Vi holdt vore møder i Karlebo Forsamlingshus. Det var jo ikke så stort dengang, som det er nu. Vi havde heller ikke megen plads til rådighed pa vort kommunekontor, som la ovenpa og havde to sma kviste og skravægge. I underetagen var to sma restaurationslokaler, hvor vi holdt vore møder i det ene. Det skete i reglen en gang om maneden. Det var gerne ved 3-4 tiden. Ved sekshalvsyv tiden pakkede vi vor medbragte madpakke ud og spiste de gode klemmer, som mor havde medgivet. Sognet spenderede sa en pilsner i dagens anledning. . .«

»De kom straks med i en række udvalg, om jeg har forstaet ret?«

»Ja. Vi var 11 medlemmer i sogneradet: Tre socialdemokrater, fem konservative, to venstre og en radikal. Da socialloven var kommet i 1933, skulle der nye udvalg til, bl. a et socialudvalg, som jeg straks blev medlem af. Dertil kom medlemsskab af andre udvalg: Kasse- og regnskabsudvalget, som vi kaldte det (det svarer til økonomiudvalget nu), skatteudvalget og skolekommissionen.

Da vi fik valg i 1937, blev jeg genvalgt som medlem af sognerådet, hvis formand da blev nylig afdøde gårdejer Hans Jensen, Kirkebakkegård. Da denne blev skyldrådsformand i 1942, måtte han udtræde af sognerådet, da han ikke samtidigt kunne sidde i sognerådet. Hans Jensen blev efterfulgt af gårdejer Jørgen Jørgensen og denne igen af gårdejer Frandsen,Brønsholm. Min tid som formand begyndte i 1960 og varede til 1966.«

Det skal dog lige indskydes, at Victor Petersen inden da havde været næstformand i rådet, hvad der svarer til den nuværende betegnelse af viceborgmester.

Den periode, hvori Victor Petersen var i rådet, kom til at spille en væsentlig rolle i sognets liv. Krigen havde sat en dæmper på arbejdet, men der skulle snart blive nok at gøre. I 1934 havde indbyggertallet været på ca. 27-2800 mennesker. Gårdene affolkedes, og beskæftigelsen ved teglværkerne, hvor der hidtil havde været mange ansatte, blev indskrænket på grund af mekaniseringen, og tallet på beboere dalede til ca. 24-2500 en overgang. Men så meldte sig opgaven med at lave byplaner Victor Petersen blev sammen med en lille delegation kaldt til møde i ministeriet hos daværende boligminister Karl Jensen, der opfordrede til, at man i Karlebo sogn lagde 800 tdr. land ind i inderzone. Det forekom delegationen noget voldsomt, da man fra Karlebo sogns side havde forestillet sig at man kunne gå etapevis frem. Men boligminsiteren beroligede udvalget med, at man ikke skulle være nervøs for pengene, idet man fra boligministeriets ville give sognet den fornødne støtte. Dertil opfordredes man til at opvurdere jorden, så man kunne få de fornødne midler til at byggemodne den. Da planerne blev forelagt det samlede sognerad, blev man klar over, at det var vejen, man matte gå, og tog fat på opgaven, og de mange tdr. land blev lagt i inderzone.

»Vi fik da også dagligt besøg af boligselskabernes repræsentanter,« fortalte Victor Petersen. »De var jo interesseret i at komme i gang. Men alt tager tid. Den egentlige gang i udviklingen skete først i 1964-65. Men i mellemtiden havde en anden opgave meldt sig. Det angik Overdrevet, dvs. den del af Karlebo sogn, der ligger op til Hillerød. Her boede omkring 400 mennesker, fortrinsvis på mindre ejendomme. Vi kunne ikke tilbyde denne del af sognet skole, kloakering, vand osv. i en uoverskuelig fremtid, så vi fremsatte et forslag om at overgå til Hillerød Kommune. Det skete ved en folkeafstemning. Der var meget nær 90 procent ja-stemmer og kun ganske få nej-stemmer. Jeg kan huske, at daværende borgmester Stenberdt, Hillerød, og jeg som sognerådsformand i Karlebo, mødtes oppe ved Karlebogård. Der står den dag i dag en lille, uanseelig sten ved vejkanten, der fortæller i en kort indskrift om overdragelsen«.

»De fik også en del at gøre med skolerne?«, spurgte jeg.

»Vi havde flere skoler i Karlebo. Den gamle skole i Karlebo, hvor afdøde gårdejer og kirkeværge Knud Pind siden boede, forskolen — eller pogeskolen — hvor gårdejer Hans Jensen fik sit hjem, en mindre skole på Overdrevet og Rytterskolen i Auderød, hvor museet nu har til huse. Så byggedes Centralskolen i Karlebo, som førstelærer Ishöy blev leder af.

I Nivå husker jeg, vi slog et slag for beliggenheden. Nogle ville have skolen til at ligge, hvor Teknova har til huse (hvor skolen oprindeligt lå), Vejenbrød-skole kaldte man den, andre ville havde den placeret ned til Strandvejen ved Møllevejen, andre igen ved Lunden. Det tog tid med at blive enige, men så pludselig en dag fik vi flertal for, at skolen skulle ligge ved Lunden, dvs. hvor den altså har sin plads i dag som Niva Centralskole.«

»Men der har været endnu flere opgaver?«

»Det har der. Som vurderingsmand — i flere brandkasser, som formynder (umyndiges midler af Frederiksborg amt) mv. Arbejdet med forbrændingsanstalten og Lyngby-Tårbæk vandforsyning.«

»Og ind imellem skulle der vel også være tid til at bygge huse?« spurgte jeg. »Jeg ved jo også noget om mange år i menighedsrådet og opgaverne der. Det kunne vi måske vende tilbage til?«

Det blev vi enige om.

Hvad der i øvrigt også gjaldt et andet »kapitel« i Karlebo sogns historie nemlig »Brønsholmsdal«, en opgave, som den fhv. sognerådsformand også blev kastet ind i og optaget af. Jeg forstår godt hans bemærkning under samtalens forløb, der gik ud på at få tid til det alt sammen. Det er kendsgerning, at der stilles et krav. Det er slet ikke så ringe endda, når det drejer sig om at være i sognets tjeneste som her forsøgt skildret.

Atter i år nedlægges Hærens krans ved mindesmærket for de faldne i 1864 på Karlebo Kirkegård.

Kransenedlæggelsen finder sted Valdemarsdag den 15 JUN kl. 0900.

Det ville glæde Garnisonskommandanten, om De som tidligere ville komme til stede ved den enkle højtidelighed.

Med venlig hilsen

J.W.NIELSEN

Nr. : 202 - 52

Dato: 1 JUN 1977

GARNISONSKOMMANDANTEN
i Helsingør

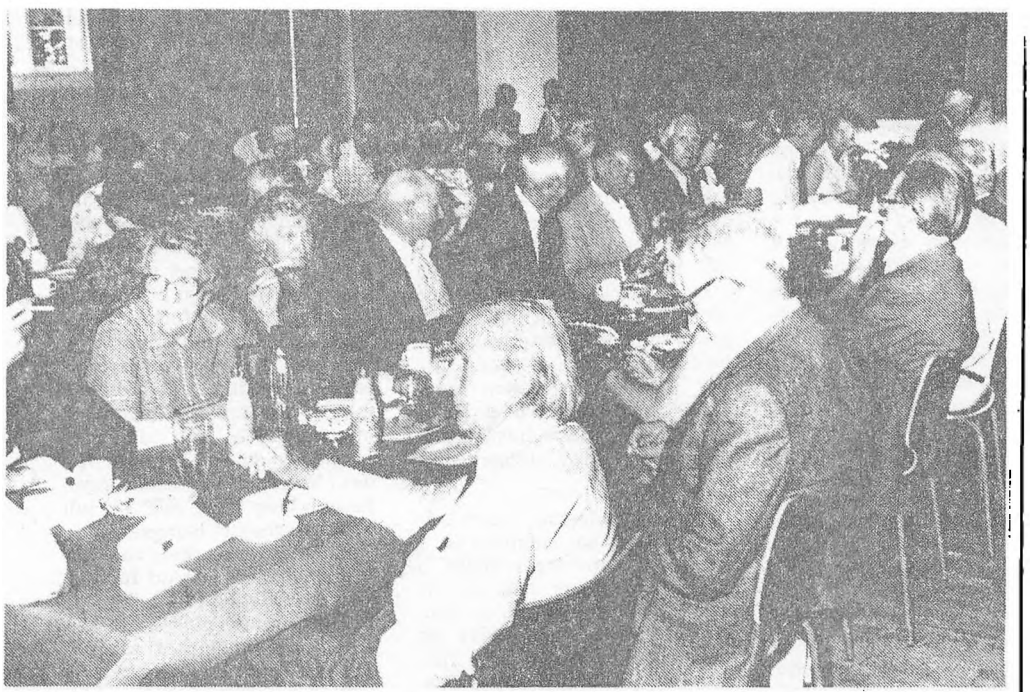

VALDEMARSFEST I KARLEBO. 160 sommerklædte pensionister fra Karlebo deltog i gårsdagens Valdemarsfest omkring Karlebo Kirke. Pensionisterne blev bragt til Karlebo med busser samt i en række personbiler. Sognepræst Arne Madsen talte i sin prædiken om Valdemarsdagens baggrund. Om Dannebrogssagnet, der først dukkede op omkring 1525, selv om det anske flag da i et par århundreder havde været rødt med et hvidt kors. Kirkeligt er det røde tegn kærligheden, mens det hvide er tegn på renhed, sagde Arne Madsen. Kærligheden er også Jesus Kristus, mens korset går igen utallige steder i kristendommen. Efter gudstjenesten var der kaffe i forsamlingshuset. Til kaffen var der lavet 16 lagkager og udskåret 170 stykker wienerbrød. Valdemarsfestens øvrige program med trompetspil af Conrad og Gert Brask Nielsen måtte afvikles i forsamlingshuset på grund af regnvejr. Pensionisterne nåede dog, inden regnen begyndte at strømme ned at se den til dagen velordnede præstegårdshave. Tidligt på Valdemarsdagen havde kommandanten på Kronborg lagt en krans ved mindesmærket for de i krigen 1864 faldne mænd fra Karlebo sogn.

Mange års traditioner bag Valdemarsdag-fest i Karlebo

Der har i Karlebo sogn i mange år været tradition for at markere Valdemarsdagen, den 15. juni, med en sommerfest omkring kirke og præstegård.d En af dem, der har været med ved dette arrangement år efter år og kan fortælle herom, er fru Thea' Jørgensen, Karlebo.

»Jo, Valdemarsdagen husker jeg«, siger fru Jørgensen. »Jeg har været med hver gang i halvtredsindstyve år!«

På spørgsmålet om, hvordan dagen forløb, er svaret, at festen var en tradition og dagen en dem, man glædede sig til længe i forvejen. Det var sognets folk, der mødte frem, men der kom også deltagere fra nabosogne. Man var altid spændt på, hvordan vejret ville arte sig, da en væsentlig del af festen foregik under åben himmel, nemlig i præstegårdshaven. »Men når jeg nu tænker tilbage på dagen,« siger fru Jørgensen, »så synes jeg, at det altid var solskin og varmt den dag. Men naturligvis må der også have været somre, hvor det var regn og koldt på Valdemarsdagen. Men i sådanne tilfælde blev arrangementet forlagt til præstegården.«

Festarrangementet krævede et betydeligt forarbejde, hvor mange hjælpende hænder var i virksomhed. En betydelig indsats blev gjort ved »Kvindekredsen«, der bestod af unge piger fra konfirmationsalderen og opad. Denne kreds samledes rundt i hjemmene i vinterens løb og forarbejdede mange gode og smukke ting til sommerfestens bazar og boder. Kredsen havde god tilslutning især fra Karlebo Mark, Gunderød og Fredtofte.

Når Valdemarsdagen nærmede sig, blev der travlhed i præstegården og præstegårdshaven. Takket være frivillige hjælpere fik præsteskovens gange og havens stier en grundig omgang med rive og skuffejern. Der blev tømret og snedkereret. Boderne skulle rejses og fiskedammene indrettes. Der blev stillet borde og bænke parat til at modtage de forventede gæster. I køkkenet blev alt gjort klart til at kaffen

Festen på Valdemarsdagen begyndte med gudstjeneste i kirken. Når denne var forbi, gik man så over i præstegårdshaven. Man havde gerne her i dagens anledning en taler. Emnet kunne variere, men det må formodes, at tanken også berørte »flagets dag« og at sangen om de grønne lunde med tonernes vuggende fald har lydt mere end en gang i festernes række.

Der var naturligvis en hensigt med sommerfesten udover at more og fornøje. Der samledes penge ind til dette eller hint velgørende formål. Der blev erlagt ikke så lidt i klingende mønt til disse ting i eftermiddagens og aftenens forløb. For sommerfesten fortsatte om aftenen, hvor de unge kom til, som ikke havde haft mulighed derfor tidligere på dagen.

Valdemarsdagen markeres stadig ved en sommerfest i kirke og præstegårdshave i dag. Men der er sket en vis ændring i afholdelsen af den. Nu er det sognets ældre og pensionister, der kaldes på. Karlebo Kommune stiller busser til rådighed, og menighedsrådet byder på kaffe og læskedrikke. Der indledes nu som før med en gudstjeneste i Karlebo Kirke. Kaffebordene venter efter denne på de mange deltagere — for arrangementet har gerne »fuldt hus« — i forsamlingshuset. Er vejret gunstigt, går man derpå over i præstegårdshaven til underholdning af vekslende art. Måske er det folkedans eller sanglege, hvor man selv er med, mens man nyder havens blomsterflor og har det hyggeligt. Det sidste kræver, at det er det gode humør, man tager med. Det er også et væsentligt bidrag til samværets forløb.

Der er tradition for, at deltagerne umiddelbart efter gudstjenesten lægger vejen forbi mindesmærket for de af Karlebo sogn faldne i 1864. Det historiske mindesmærke har sin plads mellem Karlebo Kirkes kor og sydvendte korsarm, kirkegårdens hædersplads.

Der er endvidere tradition for, at kommandanten på Kronborg nedlægger en krans ved mindesmærket om formiddagen. Denne kransenedlægning er derfor sket inden kirkeklokkerne kalder til samling for dagens videre forløb.

I år er det netop 100 år siden, at Karlebo daværende sogneråd vedtog at lade billedhugger Cronstrøm udføre et mindesmærke over de unge mænd fra sognet, som var faldet i krigen 1864. Beslutningen herom blev taget den 17. juli 1877 og arbejdet igangsat.

Da mindesmærket var udført, blev det rejst ud for kirkens hovedgang (altså ikke på sin nuværende plads). Da stenens vægt imidlertid fik jorden til at synke, flyttede man i 1908 mindesmærket over på den nye kirkegård, hvor det fik sin plads ved hovedgangen dér. Afdøde gårdejer og fhv. sognerådsformand, Hans Jensen, Kirkebakkegård, har meddelt dette og oplyst, at mindesmærket efter en tid på den nye

irkegård atter flyttedes til- age til den gamle kirkegård g til den føromtalte plads.

Indskrifterne på mindeste- en er ved menighedsrådets oranstaltning for nogle år si- len blevet nyforgyldte, så de tter er læselige og kan for- ælle om navnene på de unge oldater og datoen for deres ød og stedet, hvor de faldt. Det kan være Dybbøl, Broa- er, Sønderborg, Als o.l. Et en- elt navn udskiller sig, hvad ødested angår, fra de andre f lokal rod. Det er Christop- er Friedenreich Hage, der var ødt i Neapel og har opført Nivå som hjemsted.

Kun en af de unge mænd er egravet på Karlebo Kirke- gård. Det er Nielt Larsen, der ar født i Lønholt den 10. april 837 som søn af husmand Lars Nielsen, Auderød. Han blev så- et af en granat ved Dybbøl, istnok i hånden, og blev ført il lazarettet på Frederiksberg ilot, hvor han døde den 14. naj. Han var infanterist af 2. egiment.

Om nogle af de andre solda- er ved man, at de var blevet aget til fange, død af sårene g begravet. Det gælder til ksempel Hans Peder Søren- en fra Karlebo, Lars Nielsen, eder Larsen og Martin An- lersen fra Nivå. Vil man læse nere herom, har Karlebo Kirke en mindebog, som er en ave fra Garnisionskomman- lanten, Kronborg 1970. Bogen, er er prydet med en håndma- et, farvelagt tegning af min- lesmærket, er anbragt i en nontre på våbenhusvæggen. Gæster man kirkegården og etragter man mindesmærket, ønner det sig også at gå bag m dette, hvor man da på min- lesmærkets bagside vil se et elief som udsmykning dér. Det viser »Mor Danmark« med Dannebrog.

Dannebrog har sin historie. Den er forbundet med en af de mange Valdemarer, den danske historie er så rig på. De er slet ikke så få. Konger og kongesønner, prinser og tronkræ- vere, bisper og grever.

Dannebrogs navn er som man vil huske knyttet til Valdemars Sejrs. Han var, som man vel også vil erindre, en særdeles energisk mand på udenrigspolitikkens område. En navnebroder — bisp Valdemar — voldte ham mange bryderier, men da han havde klaret dem, var han rede til at klare større opgaver endnu. Da sværdridderne var truet i Livland af Esterne, bad de kongen om hjælp. Han efterkom anmodningen, hvad der siden førte til det berømmelige togt til Estland og for kongens vedkommende til hans magts tinde. Det var i 1219. Et sagn måtte affødes med disse begivenheder som baggrund. Det er sagnet om det himmelfaldne Dannebrog. Det fremstod dog først i 1527. Dannebrog er med det hvide kors på den røde bund i sig selv en let forståelig tale i sin udformning. Vi skal tilbage i tid for at møde det første gang.

»Men end er der sang i skoven,
højt bølger det røde flag...«

Og med det korsmærkede samlingssymbol bølgende »i de grønne lunde« markeres fortsat Valdemarsdagen som til eksempel her skildret fra Karlebo sogn.

Arne Madsen.

Gemt bag kalken

De 2 billeder, der gengives i denne kronik med Nationalmuseets tilladelse, er signeret »Magnus P 1894«. Tegningerne forestiller to kalkmalerier, der findes under kalken på væggene i Karlebo Kirke. Originalerne er altså ikke synlige, om man under et besøg i den 800-årige landsbykirke ville prøve at finde frem til dem. De kendes nu kun fra disse akvareller, som kalkmaleriforskeren J. Magnus-Petersen har udført i det angivne år.

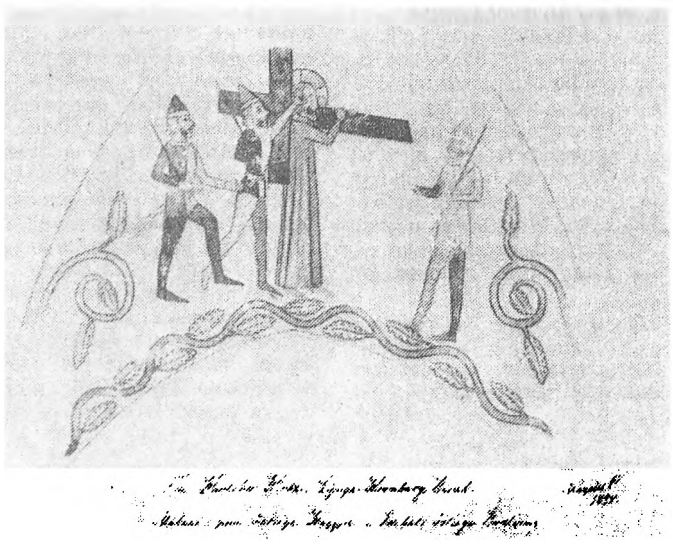

Der er andre kalkmalerier i Karlebo Kirke. De er tidligere omtalt i en kronik her i Frederiksborg Amts Avis. Mellem disse er således en senromansk Majestætsfremstilling i korhvælvets østkappe. Min forgænger affotograferede dette billede i farver under en midlertidig afdækning af billedet for nogle år siden. Det viser, at det er malet i okker, hvidt, gråt, rødt og lys-rødbrunt og dateres til slutningen af 1200'erne. Det er kirkens ældste maleri og dermed også det i sognet udførte ældstbevarede billede. Desværre er netop dette billede stærkt ramponeret.

På skibets nordvæg har man under østre hvælv fundet en udsmykning, der er udført af »Isefjordsværkstedet«. Disse billeder synes at være velbevarede og dateres til tiden ca. 1460—80.

De to her gengivne kalkmaleriers tidsfæstelse må imidlertid tages med et vist forbehold, men de formodes at være udførte omkring 1400.

Der er mange muligheder for at se kalkmalerier i vort land, da så mange kirker herhjemme er udsmykket med dem, naturligvis mere eller mindre gode og velbevarede. Men de vidner næsten alle om, at malerne har kunnet deres håndværk og har haft sans for farver, tegning og linieforløb. De har haft en viden om og en fornemmelse af, hvordan et billede komponeres.

Har man først fået øjnene op for denne billedverden, så går det gerne sådan, at man stedse jagter den. Hver gang det meddeles, at nu har dette eller hint menighedsråd besluttet sig for at lade den gamle, skjulte skat bag væggenes kalk fremdrage, så afventer man spændt: Hvad gemmer der sig og hvordan. For det er jo rigtigt, at de danske kalkmalerier gør sig gældende på mange måder. Det være sig religiøst, kunstnerisk, historisk og kulturhistorisk. Fundene vil altid være af interesse, selv om der var en periode, hvor man ikke fandt det umagen værd at fremdrage dem som netop tilfældet var for flere billeders vedkommende i Karlebo kirke efter Magnus-Petersens mening i 1894. Men lykkeligvis aftegnede han, hvad her gengives. Overkalkningen, har ikke slettet dem. De er blot gemt til »kommer tid, kommer råd«.

Ser man nøjere på gengivelsen af de to tegninger, vil man straks kunne se, hvad motiverne er. De er begge hentet fra »den stille uge«s evangelieberetning. Det er ikke alle kalkmalerier, der ejer den egenskab, at de umiddelbart udsiger, hvad motivet er, eller rettere: Det er i de tilfælde nødvendigt at kende historien bag dem.

Årsagen hertil er dog ret enkel. Kalkmalerierne blev til i Middelalderen i den katolske tid herhjemme, hvor man endnu var velbevandret i helgenhistorien. Da adskillige billeder hentede motiv fra denne, kræves der fortrolighed med denne historie, hvad disse billeder angår. De rent bibelske motiver forholder det sig noget anderledes med. De genkendes gerne af den, der kikker på kalkmalerier. De går jo »lige til sagen« uden svinkeærinder.

De to kalkmalerier her fortæller træk af afslutningen på Jesu liv på denne jord inden korsfæstelsen på Golgatha og opstandelsen påskemorgen.

Jesu lidelseshistorie kan læses i sammenhængende form i

Karlebo Kirke står for tur til hvidtning af kirkerummet, hvad der vil finde sted i den kommende tid. Man ved, at der bag kalkens hvide overflade gemmer sig kalkmalerier fra Middelalderen. Her fortæller sognepræsten om et par af disse billeder, man lykkeligvis ejer tegninger af.

Af ARNE MADSEN, Karlebo

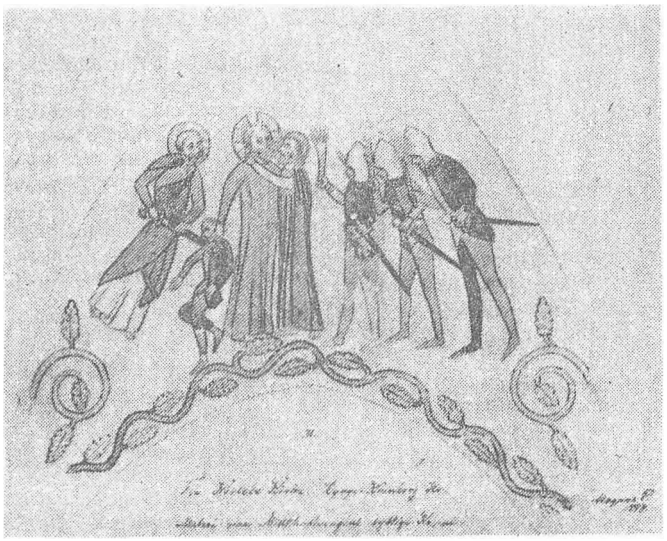

salmebogens tekst- og bønnebog, opbygget som den er på evangeliernes beretninger. Læses lidelseshistorien i det nye testamente, kan dette ske hos alle fire evangelister, for de tre førstes vedkommende også som en slags parallel-læsning.

I de følgende linier gengives et afsnit af historien med Markusevangeliets 14. kapitel, vers 43—47, hvor der står skrevet:

»Og straks, mens han endnu talte, kommer Judas, en af de tolv, og sammen med ham en skare med sværd og knipler, udsendt af ypperstepræsterne og de skriftkloge og de ældste. Han, som forrådte ham, havde aftalt et tegn med dem og sagt: »Den, jeg kysser, ham er det, ham skal I gribe og føre ham bort under sikker bevogtning!« Og da han kom, trådte han straks hen til ham og siger: »Rabbi!« og han kyssede ham.

Så lagde de hånd på ham og greb ham.

Men en af dem, som stod der, drog sit sværd, slog efter ypperstepræstens tjener og huggede øret af ham.«

Det er denne beretning, der er gengivet som kalkmaleri på midthvælvingens sydlige kappe i Karlebo Kirke.

Evangelisten Lukas fortæller yderligere, at da Judas nærmede sig Jesus for at kysse ham, sagde Jesus til ham: »Judas, forråder du »Menneskesønnen med et kys?«

Kalkmaleriets motiv kan kaldes »Pågribelsen« men også »Judaskysset«.

Evangelisten Johannes beretter med 18. kap. vers 10, at det var Simon Peter, som havde et sværd, og nu drog det og slog til ypperstepræstens tjener og huggede højre øre af. Tjenerens navn var Malkus.

»Judaskysset« forekommer også i andre danske kirker. Sammenligner man disse billeder, vil man bemærke et ganske interessant træk, nemlig dette, at skikkelserne er gengivet med den tids klædedragt, hvor billederne er malet. Soldaterne er klædt og udrustet som soldater var på den tid. Det er en hjælp til dateringen af billederne, men fortæller også noget om, at den bibelske forkyndelse er en forkyndelse, der gælder tiden, som da er.

Billedet her viser os soldaterne iført hjelme, men naturligvis uden glorie ligesom Malkus er uden glorie. Men det har forrædderen Judas heller ikke! Judas forråder sin mester. Peter drager sit sværd for ham. Mesteren selv bærer den korsmærkede glorie som billedets centrale skikkelse.

Evangelisten Johannes fortsætter sin beretning om pågribelsen og Judas-forrædderiet med Jesu ord til Peter: »Stik dit sværd i skeden«. Og Lukas fortæller videre: »Og han rørte ved hans øre og lægte det!« Malkus er segnet af blodtabet ved mesterens fod.

Dette sidste træk har fantasien arbejdet videre med i tidens løb. Det var jo aften og mørkt. Hvordan skulle vagten finde vej i mørket! Det var nødvendigt, at en gik foran med en lygte. Denne lygte udstyres tjeneren så med, og i det øjeblik, at Peter ser ham, griber han sværdet og hugger ud efter lygten, hvorved han rammer Malkus og hugger øret af ham, så han styrter. Derfor kan man til eksempel i Ågerup Kirke her på Sjælland se samme scene gengivet med en meget stor lygte ved Malkus, som med blodet drivende fra øret ligger ved Jesu fødder.

Det andet billede har sin plads på den østlige kappe i kirkeskibets østlige hvælving.

Evangelisten Markus skriver: »Da de havde drevet spot med ham, tog de purpurkappen (som de havde givet ham på sammen med en tornekrone) af ham og gav ham hans egne klæder på og førte ham ud for at korsfæste ham.« Og evangelisten Johannes skriver: »Og han bar selv sit kors«

Tegningen viser, hvordan Jesus ses stående med korset på skuldrene med to krigere i tvefarvet dragt og spidse huer bag ham. Den ene slår hans hoved eller river ham i håret. Foran står endnu en soldat.

Korsfæstelsen er forestående. Det er blevet Langfredag. Men det går mod påske.

Beretningen om ham, som Judas forrådte og vagten pågreb og rådet dømte til korset og døden, stiler videre frem til budskabet, kvinderne modtog ved graven påskemorgen: »Han er opstanden!«

Kirkesti og kirkesal

Over dal og bakke
jeg mig snor -
fugle synger,
blomster om mig gror-,
men hvor ender løbet,
ved du hvor?

Det er om kirkestien, der synges i dette vers af Karl Jespersen, Tisvilde, som Grundtvig har gjort det i en salme før ham.

Sa kan man spørge om, hvordan den slynger sig eller følge dens løb. Man kan ogsa stille spørgsmålet sådan: hvad med det kirkelige liv i et sogn? Her skal forsøges at trække nogle linjer op om de ting fra Karlebo sogn takket være bistand fra nogle ældre meddelere, der har et og andet at fortælle fra tiden efter århundredskiftet.

Inden da havde pastor Andreas Gabriel Fich været sognepræst i Karlebo. Han havde været optaget af missionsarbejdet, hvade foretaget et par rejser i hedningsmissionens tjeneste, været redaktør en årække af »Dansk Missionsblad« og blev sognepræst i Karlebo i 1879. Han efterfulgtes af pastor Carl Hambro Gyberg, der atter efterfulgtes af pastor Aage Gad, der blev sognepræst i Karlebo i 1908. En af mine meddelere fortalte med et smil, at »pastor Gad kunne holde menigheden vågen«. Han skulle nok »slå i stolen«, hvis det var fornødent. »Og så kunne han samle ind . . .« »Det var tydeligt, at han ejede samme interesse for missionssagen som den ovennævnte forgænger.

Men der opstod også i årene omkring århundredskiftet en vis interesse for at bygge et missionshus i Karlebo by. Forarbejdet synes at være sket ved udsendinge fra hovedstaden. Et garantselskab, der bestod af 12 mænd på egnen, fik da rejst missionshuset »Sela«, der ligger i krydset mellem Gunderødvej og Auderødvej, det skete i 1902. Den første bestyrelse blev dannet og bestod af gårdejer Hans Sørensen, Gunderød, gardejer Hans Andersen, ligeledes Gunderød, og lærer Andersen. Hans Sørensen blev valgt til formand, hvilken post han bestred indtil 1938, hvorefter gårdejer Anders Andersen overtog hvervet for så senere at efterfølges af kartoffelhandler Jørgen Jørgensen. Tilslutningen var særlig at notere fra Gunderød, Fredtofte og Karlebo Mark. Karlebo Overdrev, der senere udskiltes fra sognet og overgik til Hillerød Kommune, havde sit eget missionshus, »Kana«. Begge huse har kunnet markere »runde hjørner«, men det sker ikke mere for »Sela«, der blev solgt til privateje for et års tid siden.

Der var god søgning til huset ved starten og måske især i tiden omkring 1908-10 og senere. Der kan berettes om møder, der havde samlet så mange tilhørere, at nogle måtte stå uden for, da al plads var optaget inde i salene, hvoraf der var to, en mindre og en noget større. Der blev gerne afholdt et månedligt møde i vintertiden ved forskellige præster eller indremissionærer. Når en indremissionær var på rejse f. eks. fra Jylland, kom Karlebo med ind i hans turnus. De bedst besøgte møder var dog basaren om efteråret og »juletræet«. De samlede altid fuldt hus.

»Det var altid 4. juledag«, fortæller fru Thea Jørgensen, Karlebo, »at juletræet blev afholdt. Det samlede både store og små. Man dansede om juletræet, en eller anden holdt en tale, læste op, og vi havde det hyggeligt. Der blev serveret chokolade og poser med godter«. Samme gode tilslutning havde efterårsbasaren, der gik ud på at samle midler til husets vedligeholdelse. Det kostede jo noget, selv om det var meget enkelt indrettet med en lille lejlighed og de nævnte »sale«.

»Var der andre møder«?

»Ja. I den lille sal blev gerne afholdt samtalemøder. Det var en lille, trofast kreds, der mødtes til disse på samme måde som man i pastor Gads tid havde kaldt til møde i kvindekredsen, der ledtes af fru Gad i præstegården. Dertil kom nu møderne i de to grupper, som KFUM og KFUK udgjorde, senere afløst af FDF og FPF. Desværre måtte arbejdet med disse opgives efterhånden p. gr. af ledermangel. Samme skæbne fik også søndagsskolen«.

Søndagsskolen påbegyndtes tidligt og med god tilslutning. Ældre fotografier kan saledes opvise et elevtal pa ca. 30 børn. Efter at have været ude af virke en række år, genoptoges atter søndagsskolearbejdet

for et par år siden også i starten med ca. 30 børn, men da det ikke var muligt at få fornøden hjælp fra voksne medhjælperes side, døde også dette forsøg hurtigt hen.

På spørgsmålet om kirkegangen i sognet, rettet til flere af mine meddelere, var svarene, at den var jævn. Der var en trofast kreds omkring kirken. Det gjaldt til eksempel for en del samme kreds som kredsen omkring »Sela«. Da Nivå kirke blev bygget 1910, dannedes en kreds omkring den. »Men det var jo ikke her som i et vestjysk sogn«, som en af meddelerne udtrykte det.

I Nivå fandtes en kirkesal, der blev søgt af de mange katolikker, der kom til sognet op mod første verdenskrig. De kom fortrinsvis fra Polen.

Men sognet rummer endnu en kirkesal fra »gammel tid«. Det er samlingssalen på »Brønsholmsdal«. Den bruges i dag til varierende formål men en gang månedlig også til sin oprindelige bestemmelse, idet undertegnede og kollega forretter gudstjeneste her for hjemmets beboere og dermed fortsætter traditionen.

Det er en smuk og hyggelig sal i dag. Men sådan har den dog ikke altid været. »Den har unægtelig haft et noget andet udseende«, siger tømrermester og bygningsinspektør Victor Petersen, Kokkedal, som er en af dem, der har været »drivkraft« for »Brønsholmsdal«s senere historie.

»Brønsholmsdal« har i det hele taget ændret kår«, fortæller Victor Petersen. Kommer man i dag til »Brønsholmsdal« ad den gamle tilkørselsvej, så møder man et meget idyllisk motiv: Alleen, den gamle og den nye tilbygning, og dette billede kunne forsåvidt godt indrulleres i den serie af nordsjællandske idyller, som avisen her jævnligt fortæller om.

Men »Brønsholmsdal« var i starten og den første række år ingen idyl. Da kommunen overtog stedet i 1865, var det som fattiggård og arbejdsanstalt. Det var ikke med sin gode vilje, nogen kom på »Dalen« dengang. Var »Dalen« for godt 100 år siden ikke særlig »spændende«, så var kirkesalen det heller ikke. Tværtimod! Lige op til kirkesalen lå arrestlokalet! (Om man ikke makkede ret!) Og salen selv kom i større og større forfald.

Victor Petersen kan fortælle, at da han kom ind i arbejdet for »Brønsholmsdal« ejedes denne af 4 kommuner: Hørsholm, Birkerød, Bloustrød og Karlebo. Hver kommune havde en repræsentant i direktionen. Alle de nævnte kommuner voksede og ønskede efterhånden også at have deres ældre i hjemsognet. Det bevirkede, at beboertallet dalede stærkt, og efterhånden kom ned på 12-14 mennesker. Hvad skulle man gøre med institutionen? Man forsøgte at sælge den, men uden held. Mellem de få interesserede, til eks. Mødrehjælpen, forsvandt også interessen for det evt. køb. Forhandlingerne løb ud i sandet, indtil det endte med, at Karlebo Kommune erhvervede »Dalen« for 200.000 kr. omkring 1950.

»Det var i 1937, at jeg stiftede bekendtskab med »Brønsholmsdal«, fortæller Victor Petersen videre på min forespørgsel om kirkesalen. »Og da var salen i en ynkelig forfatning. Den var meget forfalden. Loftet hang nærmest i laser, pudsen var der ikke meget tilbage af og inventaret var trøstesløst. Det bestod hovedsagelig af nogle usselige træbænke. Socialloven var nok kommet. Men Rom blev jo ikke bygget på een dag. Det stod klart, at her burde gøres noget. Vi havde fået anvisning på en malermester, der havde arbejdet med hotel »København« i Hillerød. Det havde vi set og fundet vel udført. Vi talte med malermesteren, der sagde: »Hvis jeg får en plovmand, skal jeg sætte kirkesalen pænt i stand!«

Det skete. Det vil læseren kunne bedyre, om denne aflægger salen et besøg i dag. Ganske vist har den undergået forandring siden, men den varme og venlighed, man stilede mod, da direktionen satte sig for at »gøre noget« er en kendsgerning. Det er et helt andet »Brønsholmsdal« og en helt anden kirkesal nu end det var engang.

Da man den 15. juli 1965 markerede 100-års jubilæet ved en større festlighed, var det da også et fra 1865 totalt ændret hjem for ældre man festede for. Hvor hver har sin egen, hyggelige stue og med glæde kan sige: »Her bor jeg. Dette er mit hjem nu«. Og kan gøre det i tryghed og tillid, hvor en ny tids historie skrives. Bag den ligger én, der går de mange år tilbage. Den kan man læse om i det festskrift, der blev udgivet af Karlebo Kommune ved 100-års jubilæet for 12 år siden, skrevet af fhv. administrationschef A. H. Brandt under titlen: »Brønsholmsdals historie«.

Arne Madsen.

Frederiksborg Amts Avis
Milnersvej 44-46, 3400 Hillerød
ONSDAG 27. JULI 1977

Frederiksborg Amts Avis

SYNSPUNKT

Lydavisen »Lytteposten«

Af
Arne Madsen
sognepræst, Karlebo

I en artikel på bagsiden fortælles i dag om et besøg med »Lytteposten« i Niverød, dvs. »en tur i marken« med den lydavis, der på initiativ af oversergent John Macko udsendes til blinde og svagtseende over 16 år i Dansk Blindesamfunds 6. kreds, nærmere angivet Hørsholm, Fredensborg-Humlebæk og Karlebo kommuner.

»Lytteposten«s forhistorie må vist siges at være forbundet med nogle radioudsendelser og en TV-børnetimeudsendelse, hvor John Macko's søn, Hardy, medvirkede. Hardy er blind. Der kom en kontakt i stand med redaktøren af lydavisen i Helsingør, Eno Nielsen, der bevirkede, at J. Macko tog ideen op, hvorefter den første lydavis for 6. kreds kunne udsendes den 1. oktober 1976. Der er her i landet en halv snes aviser af denne art.

»Lytteposten« er indtalt på et lydbånd til spolebåndoptager. Båndene stilles til rådighed af Dansk Blindesamfund og kopieres hver måned i Raklev ved Kalundborg. Udgifterne er dækket af Lionsklubberne i kredsen. Redaktionsarbejdet udføres idag af et team-work på seks personer, der gør dette arbejde af interesse for sagen og vederlagsfrit.

Ved starten gjorde man sig visse overvejelser om lydavisens form og virke. Der skulle samles stof, der nødvendigvis måtte være af varierende art. Lydavisen skulle foreligge til tiden og helst imødeses med en vis forventning. Den måtte ikke blot rumme det mere almene, men også »nære ting« som mærkedage (avisen udsendes i ca. 45 eksemplarer) blandt lytterne, bringer musikindslag med relation til årstider, højtider m. m. Det må siges, at »teamet« allerede har gjort en virkelig indsats for sagen og »lagt sig i selen« for denne. Der kan nævnes adskillige eksempler på dette: en række reportager som f. eks. fra postjubilæet i Hørsholm, byfesten i Fredensborg, åbningen af Humlebæk-Centret, Sct. Hansbålet ved Nivå Strand. Man har bragt lokal-historisk stof om høsten i gamle dage, branden af jernbanehotellet i Fredensborg, juletræsfester i Karlebo o. lign. Man har besøgt Blindehjemmet »Bredegård« i Fredensborg, Karlebo Kirke, TV-byen osv. Dertil kommer et velfungerende samarbejde med de lokalhistoriske foreninger og bibliotekerne.

»Lytteposten« har naturligvis haft en række samtaler af lokal art. Fugleeksperten Carl Weismann, »Strødam«, Gadevang, har berettet om livet i naturen, pastor Inger Høgsbro og undertegnede om kirken, fhv. gårdejer Johannes Johansen, Gunderød, om livet på landet, fhv. forsamlingshusbestyrer Borgfjord om livet i landsbyen og forfatteren Svend Aage Carstens om livet i storbyen. Ægtefællerne Lise og Runo Irhøj i Værløse har bidraget med egne digte og musik.

»Vi har i det hele taget mødt imødekommenhed alle vegne«, siger John Macko. »Det er ansporende og opmuntrende, del af den glæde, det er at arbejde med disse ting. For det er naturligvis frivilligt og med privat udstyr og det sker i fritiden. Men jeg må også indrømme, at når arbejdet griber én, så »tænker man lydavis« meget af tiden.«

»Det, vi allerhelst vil,« fortsætter John Macko, »er at meddele den blinde, hvad den seende betragter som en selvfølgelighed. Vi kan tage et eksempel: man kommer forbi et eller andet sted, hvor der er sket en forandring. Det falder den seende i øje, men den blinde ser ingenting. Dér er vor mulighed til hjælpen. Det kan vi fortælle om. Dermed være ikke sagt, at vi skal fortælle alt, hvad der sker. For vi kan ikke være den blindes øje; men vi kan hjælpe ham til en indsigt i dagen, i naturen, i historien. Vi kan i hvert fald prøve på det. Og det er »Lytteposten«s hensigt. At prøve på det er selv at føle en glæde, der er løn nok«.

19. JANUAR 1978

Med »Lytteposten« i Niverød

»Lytteposten« kom på besøg i Karlebo og bad undertegnede ortælle om sognets gamle kirke. »Lytteposten« er dannet på initiativ af oversergent John Macko, Niverød, i oktober 1976 og varetages i dag af et team på 6 interesserede medarbejdere.

Ved besøget i Karlebo ønskede man at give blinde og svagtseende i Hørsholm, Fredensborg-Humlebæk og Karlebo kommune mulighed for at lytte sig til en omvisning i kirken og høre træk af dens historie. Nu er der ved kronik'er her i Frederiksborg Amts Avis fortalt om kirken, så det skal ikke gengives her. Men for at vise et andet eksempel på de varierende opgaver, »Lytteposten« tager op, vil disse linier skildre et besøg, den har aflagt i Niverød hos Elly og Poul Petersen, Kongevejen.

Fru Elly Petersen er født i Karlebo sogn og har boet her som barn, derpå i København og atter i fødesognet.

Poul Petersen er født i Hørsholm. Familien flyttede til Sølyst Teglværk, hvor faderen fik arbejde. Faderen døde af den spanske syge, og kom så ud at tjene, var derpå fisker i nogle år på Lolland-Falster og kom så ud at sejle. Det var med den tremastede skonnert, »Willemoes« af Marstal. Efter derpå at have sejlet en tid som kullæmper gik han i land og var en tid i Tyskland ved forefaldende jobs. »Så kom jeg ud med den gamle Amerikabåd »United States«, fortæller Poul Petersen. »Jeg var med på 6 rejser til New York og sejlede derpå med forskellige både på Afrika og Sydamerika. Jeg var 25 år, da jeg kom hjem. Jeg var med til en fest på Niverød Kro. Der traf jeg min kone . . .

Det blev altså til Niverød, dog først til en periode i Usserød, siden København en halv snes år. Men hjemmet i Niverød har nu i mange år været bostedet. Poul Petersen fik arbejde som murerarbejdsmand, murer og betonarbejder. »Det var jo i den tid, hvor vi ikke havde de redskaber til rådighed, som man har i dag. Det betød arbejdsløshed, når det blev vinter. Det kunne være meget drøje perioder at komme igennem. For skatten skulle betales, hvad enten man havde arbejde eller ej. Det var ikke morsomt at trækkes med afdragene, men det skulle klares«.

En tid arbejdede Poul Petersen ved byggeriet. Det gamle hospital i Hillerød var blevet lavet om til civilforsvaret. »Så lå man og cyklede til Hillerød i al slags vejr, i regn og rusk og sne. Når vestenvinden rigtigt tog fat, var man jo sådan lidt halvtræt, når man nåede frem om morgenen til beton og jord og pløre!« Andre byggepladser kom til: I Glostrup, Herlev, København og forskellige steder.

Som den tid gik, ændrede Niverød sig ikke så lidt.

Det kan Elly Petersen fortælle om. »Her lå flere bøndergårde med store arealer. Da jeg var barn, købte grosserer Holger Hansen Niverødgård og søgte om tilladelse til at rive den ned, men det kunne ikke lade sig gøre. Siden overtog godsejer Petersen gården. Derpå købte tømrermester Børge Hinsch den«. (I parentes kan bemærkes at Max Larsen i sin tid ejede »Solbjerggård« og Jørgen Jørgensen »Holtegård« i Niverød). På tømrermester Hinsch initiativ skete bygning af et stort antal huse på Holtebakken og Niverød. Hvor »Solbjerggården« lå mindes navnet i dag ved de mange »sol-veje«-navne.

Nævner man navnet Niverød, må man også nævne navnet Kongevejen.

Poul Petersen fortæller om den, at den oprindelig var ret smal. »På begge sider af vejen løb en dyb grøft, hvorover der til hvert hus ved vejen førte en træbro. Da teglværkerne kørte med sten til Nivå station med hestevogn, sled det så meget på vejen, at den blev brolagt. Stenene lå der, indtil de begyndte med biler. Så blev der lagt asfalt på. De jernbeslåede ringe på vognene dengang sled jo godt på vejene.

Poul Petersen kan også fortælle om, hvordan teglværkerne i sin tid lastede sten til København. Hvert teglværk havde en bro ved stranden. Der er rester af dem endnu. Skuderne lagde til her om sommeren.

»Teglværkerne kørte så med små vogne derud og lastede stenene. Det var sådan en dejlig tur«, siger fortælleren. »Og så var der det, at skipperen gerne havde en flaske rom med . . . «

Dengang de fleste beboere i Niverød arbejdede på teglværkerne, hvor alt foregik med håndkraft, så der skulle mange mand til. Stenene skulle skæres ud, køres til tørring og så i ovnen. Men når man så nåede så langt på tiden, at det blev nattefrost, blev arbejderne fyrede undtagen dem, der var ved ovnen. De, der blev arbejdsløse, måtte så møde i kø i lange rækker for at få et stempel i kontrolbogen for så at få understøttelsen udbetalt om fredagen hos fagforeningsformanden i Sletten. Man stod i kø i sne og frost, uanset vejr og vind. Det hørte nu engang med for at få de 18 kr., der var tale om om ugen.

»Teglværket brændte først i 40'erne«, fortæller Poul Petersen. »Vi var gået til ro og sov godt, da naboen kom og kaldte på os. Vi måtte jo ud og kikke. Den store ovn var jo med pap på. Ilden løb indvendigt og slog pludselig igennem i store flammer. Hele taget røg op i

store flager, der svævede af sted. Et flot syn, ligesom et helt fyrværkeri, men det var jo virkelighed. Det gik hårdt ud over teglværket, som måtte vente et par år på at komme i gang igen efter opbygningen. Senere blev det nedlagt og kom ikke i gang igen«.

Men syner skorstenen og værket i landskabet, så har Niverød også en anden bygning, der har gjort sig bemærket gennem årene. Det er Niverød Kro. Det kan fru Petersen fortælle om.

»Ja, der blev jo i sin tid holdt mange festlige baller her. De blev holdt både fredag, lørdag og søndag aften. Dertil kom så de mange foreningsballer på andre af ugens dage. Og så var kroen bekendt for at være det gode madsted. Der er sat megen dejlig mad til livs på Niverød Kro. Der var fyldt med gæster fra nær og fjern. Og desuden var kroen kendt for sine dejlige havefester. Der var karrussel og luftgynger og forskellige telte — og så i reglen »bal bagefter«.

»Ja, og så var der den gamle, skæve keglebane«, indskød gemalen. »Den havde indehaveren lavet af forskalningsbrædder. Vi spillede med en sådan kugle som ham Flintstone gør i TV ... Engang var jeg endda så heldig at vinde en gevinst uden at ane det. Jeg fik den bagefter. 3 slag for 25 øre. Det var dengang!

Det var jo gerne sådan, at Niverødderne samledes på kroen til de fester, man nu gik til. Fiskerne kom også. Så skete det, der blev slåskamp, så det peb efter. Men der var en dejlig, stor betjent, der kunne ordne gemytterne. Han skrev aldrig noget ned eller satte nogen ind. Det blev ordnet på stedet med gummisvejen, ja, altså med et godt lag tæsk. Så var den pot ude! Så en anden gang tog Niverød'erne til Sletten. Så gentog det samme sig der. Man kunne ikke tåle at se fremmede. Sådan var det ganske enkelt«.

Niverød Kro ejede i sin tid også en rejsestald, der lå ud mod vejen. Der var båse til hestene og plads til vognene, når man staldede op. Men de ting er borte. Ligesom kroen efterhånden har skiftet ejer adskillige gange for nu at være skole for amerikanske børn. Alt det gode gamle er borte. Det forsvinder, siger de to berettere. Nu er det de moderne huse og bygninger, der danner billedet.

»Ak, så forandret«, vil nok en og anden af de i det gamle Niverød barnefødte sige — med et ikke ukendt citat af en af vore digtere.

Arne Madsen

Prinsholmsdal 77 au

Karlebo

kronikker

II

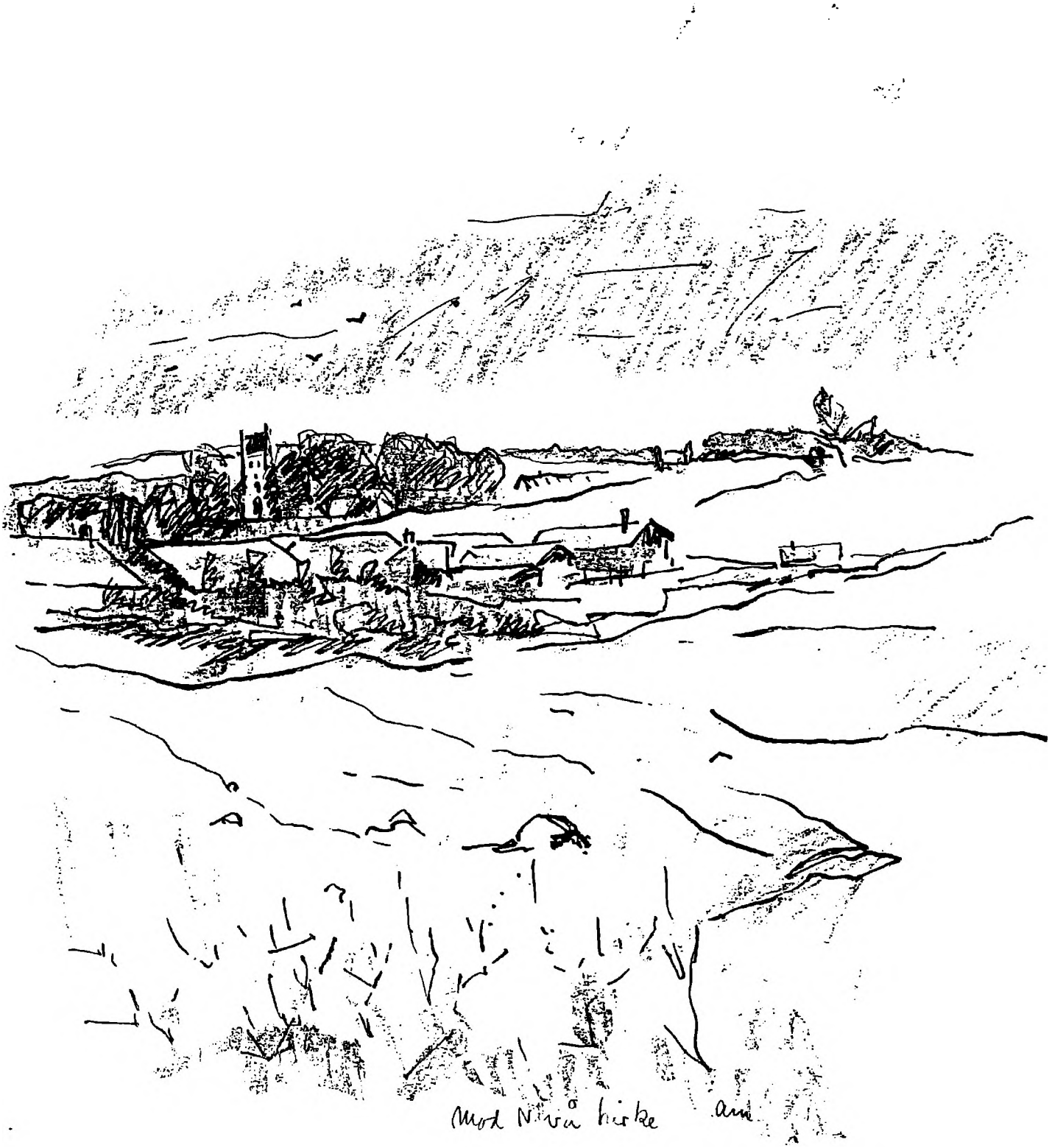
Mod Nivå kirke am

Fra det gamle Nivå

Fotografiet af teglværksarbejderne i Nivå er antagelig taget før århundredskiftet. Den til højre på billedet i anden række siddende mand er Ole Mortensen, der var formand på teglværket. Han kom til Nivå i 1864. To år forinden havde konsul Alfred Hage købt Nivågård med teglværk. Da konsulen besluttede at lade ringovnen bygge, var Ole Mortensen med til dette arbejde. Han fik ord for at være en særdeles brav og pålidelig mand, en af de stoute skikkelser, der tegnede Nivå. Det er i øvrigt ganske interessant at betragte dette foto nøjere. Man får et godt indtryk af de mennesker og de familier, der engang udgjorde, hvad man i dag kan betegne som »det gamle Nivaa«.

Efter krigen i 1864 — som man jo har et synligt minde om i Karlebo med monumentet for de i krigen faldne unge mænd af sognet — kom bl. a. nogle sønderjyder hertil. Blandt dem var Wilhelm Reimers. Han byggede en smedje i Nivå. Den blev senere nedlagt. Men der er et område i Nivå, der stadig minder herom, Smedebakken. Reimers kone hed Katrine. Hun indrettede en høkerforretning.

Fru direktør Olga Andersson, nu Hørsholm, tidligere Nivå, har fortalt nogle træk fra »Det gamle Nivaa«.

Faderen, Wilhelm Schultz, var født i 1849 som søn af murersvend Frederik Christian Martin Schultz og hustru, Ane Bolette Sørensen. Wilhelm blev døbt i Roskilde Domkirke. Da han voksede til og i 1872 blev underkorporal af 3. bataillons 1. compagni, førte han en rapportbog, der stadig er bevaret. Den er ført med den største akkuratesse og en nydelig skrift. Det er ganske morsomt at blade i en sådan gammel bog i dag med tal og data og navne. Man får at vide, at F.P. Hansen var kaptajn og H.H. Grüner næstkommanderende. Man kan også læse sig til, hvilke navne et par af underofficerernes koner bar. Det er altid lidt til afveksling for den måske ellers noget sløvende oplysning om styrkens tilgang og afgang.

Da Wilhelm Schultz selv var gået fra sin tjeneste i kongens klæder, kom han til Nivå nogle år senere.

Nivågård hovedbygning, der var stråtækt, inspektørboligen og tre huse kom desværre i 1878, altså for 100 år siden, ud for en voldsom brand. Det fortælles, at da godsejeren, Johannes Hage, der da boede hos sin mor på »Stokkerup« i Tårbæk, hørte om branden, sadlede han omgående sin hest og red i så stærk fart til Nivå, at hesten styrtede død om, da han nåede frem. Brandårsagen blev aldrig opklaret, men Nivågård blev bygget op igen.

»Min far var med i dette arbejde,« fortæller fru Olga Andersson. »Og da han senere tog borgerskab og blev murermester, kom han til at bygge ikke så lidt i Nivå: »Kildehøj« og »Børnely« og »Hvidehus« og mange huse i Nivå.«

På spørgsmålet om Nivå Kirke siger fru Andersson: Nivå Kirke, som Johannes Hage lod opføre i 1910, er tegnet og bygget af arkitekt Johan Schrøder. Min far var syg dengang — og han har vel også været for dyr,« tilføjer beretteren med et smil.

Inden Nivå Kirke blev bygget, var der dog mulighed for at komme til gudstjeneste i Nivå, når vejen føltes for lang til Karlebo Kirke. Der stod et meget stort bøgetræ i parken til Nivågård. Her samlede godsejer Johannes Hages mor gårdens og byens folk til gudstjeneste om sommeren. Fru Hage udvirkede også, at der blev bygget et kapel i Nivå, hvor der så blev holdt gudstjenste.

»Hver 14. dag kom pastor Gyberg til Nivå kapel«, fortæller fru Andersson. »Han var enkemand og havde en husbestyrerinde, frk. Nielsen, som også var med. Præsten havde sit eget køretøj og holdt ind på Nivågård. Turen med hest og vogn fra Karlebo præstegård til Nivå kapel var tur-retur lidt af en rejse, hvor det var godt med en hjærtestyrkning i form af en kop kaffe. Mens det var præstens tur til dette, holdt frk. Nielsen søndagsskole eller børnegudstjeneste.«

Da godsejeren på en rejse i Norge havde truffet på de mange klokketårne af træ, lod han arkitekt Schrøder tegne et lille klokketårn, hvori der blev anbragt en klokke med en megen smuk klang. Der blev ringet med klokken morgen og aften, et indslag i byens liv, alle var glade for.

Kirkelige handlinger måtte dog fortsat ske i Karlebo Kirke. Skulle der være begravelse, blev en af gårdens vogne vasket, kisten anbragt på vognen, og så gik det i skridtgang til Karlebo med følget travende bagefter. Det tog sin tid; men det spekulerede man næppe på. Man kendte vejen og havde måske selv travet den så mangen en gang, da man selv gik til præst. For det var jo dengang, da man *gik* til præst i bogstavelig forstand!

Man *gik* også i skole. Men da vejen for børnene i Nivå var lang til skolen i Vejenbrød, syntes fru Hage, at der også skulle være en skole i Nivå og lod den så bygge i 1884. Det var en to-klasset skole med ét klasseværelse, beregnet for hverandendags-skolegang.

Nivå Skole omkring 1903

I tilslutning til pastor Arne Hadsens kronik om det gamle Nivå bringer vi dette billede, taget omkring 1903, af skolebørnene og deres lærer, Harald Rasmussen, foran skolen i Nivå.

Det er lykkedes at få oplyst navnene på de fleste af de børn og piger, der er med på billedet. Det bliver dog nok lidt for omstændeligt at få alle navne med her, men ældre mennesker i sognet vil nok kunne genkende og huske navnet på en og anden i flokken, selv om man altså skal 75 år tilbage i tid. Et par af drengene bærer navnet Reimers. De er at finde i øverste række.

Skulle en og anden af ældre læsere af disse linier spørge: »Er dette ikke Kathrine Jensen, Margrethe Bentsen, Hedvig Nielsen, Johanne Kristensen, Ella Johansen? Og er dette ikke Alma (man husker jo ikke altid efternavn, når man selv er barn), og Helga og Marie osv., så er det rigtigt nok. Ligesom andre måske vil genkende Herman Johansen, Ahdolf Jensen, Hans og Viggo og andre.

En mere præcis redegørelse kan pigen takkes for, som ses stående i anden række som nr. 4 fra højre: Ellen Olga Schultz identisk med fru direktør Olga Andersson, nu Hørsholm.

Tidligere direktør på Nivågård Teglværk, Theodor Andersson, har fortalt om Nivås befolkning og virksomhedernes tilblivelse i et par skrifter, der kom i 1942 og 1962. I denne kronik fortæller fru direktør Olga Andersson nogle træk fra »Det gamle Nivaa« ført i pen af pastor Arne Madsen.

Af ARNE MADSEN

På det gamle fotografi af teglværksarbejderne i Nivå ser man bl. a. den i kronikken omtalte Ole Mortensen. Han sidder til højre i anden række.

»Da jeg var ganske lille,« fortæller fru Andersson, »var der en lærer, som kaldte sig LOrentsen (med tryk i første stavelse). Mor ville gerne have, at jeg skulle gå i skole hos ham. Men af en eller anden grund rejste han. Jeg ved ikke hvorfor. Og så kom der en frøken Christensen, en fynbo, der var der i nogle år. Så rejste også hun, og så kom lærer Harald Rasmussen. Han havde desværre den sorg at miste sin hustru. Der var så mange unge, der havde tuberkulose dengang.«

I afdøde direktør Theodor Anderssons skrifter om Nivå, der udkom med en snes års mellemrum, henholdsvis i 1942 og 1962, under titlen »Nivaa 1672–1942« og »Lidt historie om Nivå« er fortalt forskellige træk om Nivås befolkning og virksomhedernes tilblivelse. Heri er også påpeget det præg, godsejer Johannes Hage satte på byen.

»Min mor var ansat hos den gamle godsejer«, fortæller fru Andersson. — Godsejer Johannes Hages forældre ejede palæet Kongens Nytorv nr. 5. Her var åbent hus for kunstnere, og der var altid stor selskabelighed. Inde i gården var der vognport og stald med heste, som ofte løb turen til Nivå. Da konsul Hage døde, beholdt fru Hage palæet og boede der om vinteren og på Kildehøj om sommeren. Der gik mange fødevarer fra Nivå til nr. 5 på Kongens Nytorv.

»Hvert efterår — eller hvornår det var —,« fortæller fru Andersson videre, »så trak man en ko, der havde kælvet, hele vejen fra Nivågård og ind til nr. 5 i byen. Så stod den der i stalden, indtil den var udmalket. Så trak man den hjem igen og fik en ny ko derind!«

»De må have været 10 år, fru Andersson«, indskyder jeg, »da malerisamlingen blev åbnet på Nivagård. Var De nogen erindring herom?«

»Jo, det husker jeg ganske tydeligt. Den har jo været meget berømmet. Det er naturligt nok også, når man tænker på de mange dejlige billeder der!« (I parentes: det er fristende at nævne navne af denne meget rige samling. Hvem kan møde op med en Rembrandt, en Bernadino Luini, Rubens, Jan Steen, Hobbema osv. eller Købke, Lundbye — og en lang række Marstrand-tegninger. — Man forstår godt, at det må have været med en egen spænding og glæde, man en dag for 75 år siden var optaget af det, der nu skulle ske.). »Så vi var jo nede for at se, når alle de fornemme gæster skulle komme. Så kom de. Jeg husker det. Brygger Jacobsen kom — med en rose i munden . . .«

27. APRIL 1978

Det gamle Kirkelte

Vejen gennem Kirkelte i Karlebo Sogn slår sine drabelige, men romantiske sving mellem landsbyens huse og hække. I et indelukke går dejlige får med påskelam på græs, og nede ved dammen hvor vildænder søger til, står siv og buskads og piletræer i spring. Det gør syrenbuskene også i de haver, der hører huse og ejendomme til. Der er så smukt i det gamle Kirkelte.

»Ja, det siger man jo«, bemærker fru Marie Rasmussen. »Det kan jeg også godt se, men det har der nu ikke altid været tid til i de 40 år, jeg havde hjemme her. Da var der gerne så meget andet at se til!«

»Vil De fortælle lidt derom? spurgte jeg, og det ønske efterkom fru Rasmussen, hvad de følgende linier søger at vise.

Fru Marie Rasmussen er født i Nr. Herlev og boede der i sin tidligste barndom. »Pastor Paludan-Müller har døbt, konfirmeret og viet mig« fortæller hun, »Men min mand er født her i Kirkelte, døbt og konfirmeret i Karlebo Kirke, ligesom mine børn«.

Fru Rasmussen kom ud af skolen som 14-årig og som så mange piger dengang ud at tjene. Det var på Løjeltegård. Da hun blev gift, fik hun sit eget hjem at passe. »Vi dyrkede havesager«, fortæller hun. »Det gav meget arbejde. Min mand kørte til København med hest og vogn og solgte varerne på torvet: nye kartofler, ribs, jordbær og hindbær. Han måtte tidligt af sted. Det var ved 1-tiden om natten. Jeg stod i begyndelsen op og lavede kaffe, senere fik vi jo termokande. Så kom kaffen på den. Den blev nydt sammen med en madpakke under et ophold ved Geelsbakke, hvor hesten fik et stykke brød at styrke sig på. Det var jo en lang tur til torvs og meget koldt om vinteren. Så stod min mand af vognen og gik til fods, indtil han havde samlet så meget varme, at han kunne age med igen. Det gjaldt om at være tidligt fremme, når man ville have [illegible] Min mand kørte gerne [illegible] hver mandag, onsdag og lørdag i højsæsonen [illegible] gående dog hver uge jo kun vi med [illegible] og gøre klar til torveturen. Mens han var borte, havde jeg mit at gøre med at passe vore køer, grise og vore børn. Mælken skulle køres til hjørnet af vejen. Det skete med trillebør. Min mand plejede dog gerne, når han var hjemme, at transportere jungerne på cyklen.

Som tiden gik, fandt vi på at »udvide bedriften« i den forstand, at vi var med i tørvefabrikationen på Dæmpegård. Det må være 60 år siden nu, for jeg husker en lille episode fra dengang. En af vore drenge var en knægt på 2 år. Da min mand og jeg kørte i hæk til senere forhandling, skulle min svigermor passe drengen. Hun havde lagt ham til at sove til middag og var så gået i marken for at flytte køerne. Imens var den lille purk stået op og var nok så frejdig travet af sted for at finde far og mor. Pludselig så jeg ham komme stavrende på strømpesokker nede ved dammen. Han var gået hjemmefra . . .

Ved juletid var der også lidt ekstra at gøre ud over de sædvanlige gøremål. Ved henvendelse til skovfogeden kunne man få lov til at samle gran op i skoven, når skovarbejderne havde kvastet granerne. Denne gran blev bundtet og solgt til brug ved dækning af kirkegårdsgravene. Der var også andre måder at udnytte gran på. Granplantagerne skulle jo udtyndes. De til overs blivende små granplanter blev sat i små træklodser, der kan minde om urtepotter, og anvendt i forskellige forretninger som juleudsmykning.

Det var en tid, hvor mulighederne blev udnyttet og taget i agt. Fornøjelser var der ikke så mange af«, fortæller fru Rasmussen. »Men en gang om måneden kom en omrejsende familie til Karlebo forsamlingshus og foreviste en film. Det kostede en krone at komme i biografen, og det var jo spændende. Når en familie på mand og kone og [illegible] par børn skulle af sted, så var det jo ikke hver måned, der blev råd til den fornøjelse. Vi var meget i [illegible]. Men sådan var det jo dengang.

Der skulle spares. En af de ting, der skulle spares på, var belysningen. Under verdenskrigen fik vi petroleumskort, så vi kunne købe en liter petroleum om ugen. Der var jo ikke noget med at sidde med stor belysning om aftenen. Men vi skulle jo også tidligt op. Det hændte, vi var med til et eller andet. Husmandsforeningen havde forskellige arrangementer (hvad der er fortalt om ved tidligere lejlighed), som vi var med til. Men i reglen blev man hjemme og passede sin daglige dont. I årene, der er gået, er kommet en del nye huse til, men af de ældre var de fleste husmandssteder, hvor livet gik sin gang som i mit hjem«.

»Har der været tale om nogen vækkelse af nogen art i Kirkelte?«, spurgte jeg. »Ja, Pinsebevægelsen var ret væsentlig en overgang. Men når hus og hjem og børn og dermed ens daglige arbejde lægger beslag på én, så er det nok børnelærdommen, der binder én. — Jeg har ikke selv gået i skole i Karlebo. Men vore børn har. Jeg gik i skole i Hammersholt. »Kirkelterne« kaldte man os, ligesom vi kaldte dem fra Lille Sverige for »De små svenskere«.«.

— Jeg lagde der her gengivne historiske sognekort fra 1922 frem for fru Marie Rasmussen. »Ja, selv om jeg altså ikke har gået i skole her, så er der dog nogle kendinge på kortet. Jeg kan godt huske pastor Gyberg og pastor Gad. Og der er jo lærer Olsen!« udbryder fru Rasmussen. »(lærer Olsen ses i højre hjørne af billedet i øverste række). »Ham har min mand gået i skole hos. Min mand sagde altid om ham: »Han var verdens bedste lærer, for han lærte os, hvad disciplin var. Når vi fik lektie for, så var det, fordi vi skulle kunne den . . .«

Samme krav synes lærer Jacobsen, der ses på sognekortet i næstnederste række som nr. 2 fra højre. Det kan fru Rasmussens svigersøn, Hans Marius Nielsen, Kirkelte fortælle om.

I denne kronik fortæller fru Marie Rasmussen, Hillerød, om dagen og vejen efter 40 års hjemmehøren i Kirkelte. Pastor Arne Madsen fører samtalen videre om skolegang o. a. med Hans Nielsen, sammesteds.

7. JUNI 1978

AF ARNE MADSEN, Karlebo

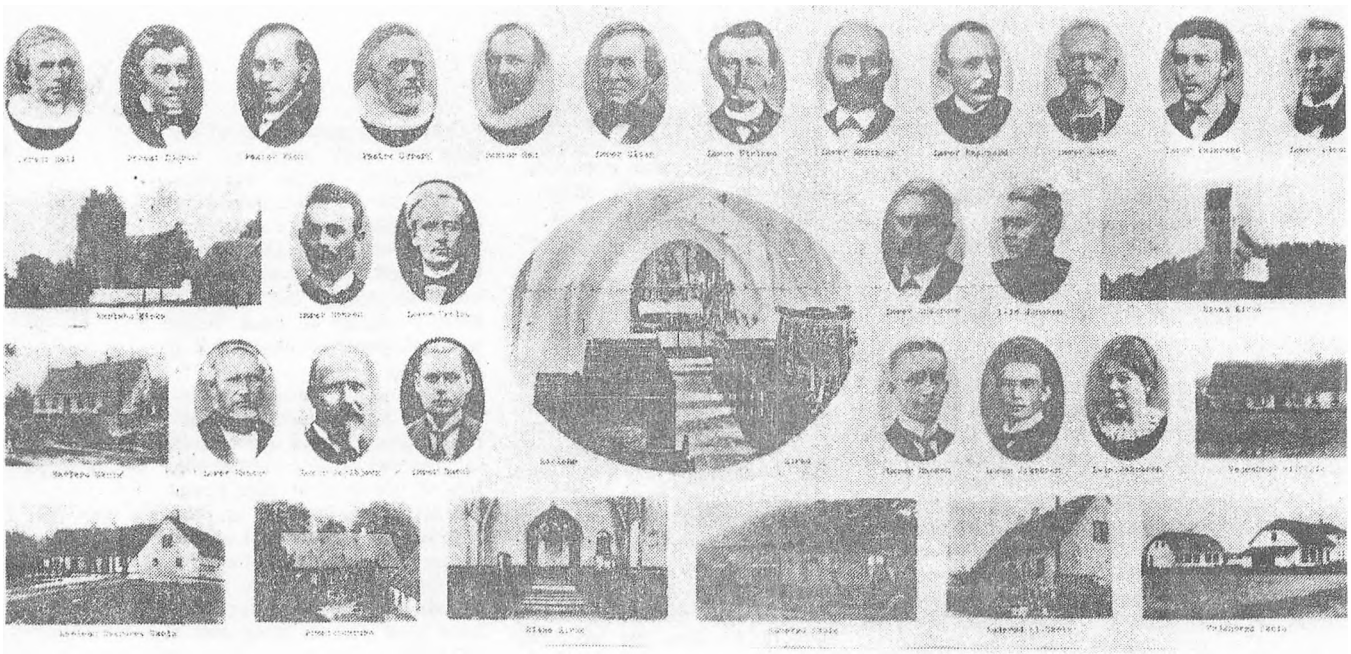

Dette historiske sognekort stammer fra 1922. Flere af de her afbildede personer fortælles der om i kronikken.

»Jeg gik i skole hos ham«, siger Hans Nielsen, »fra mit 6. år. Det var i den daværende skole i Auderød, hvor det gamle kommunekontor ligger. Den nederste fløj af skolen havde lærerinde frk. Johnsen (ses på sognekortets næstøverste række yderst til højre nær billedet af Nivå kirke). Den øverste fløj havde lærer Jacobsen. Han var en meget dygtig lærer, der havde evne til at lære fra sig. Men han var streng. Han var meget haveinteresseret. Han tog os gerne med op i sin egen store have for at vise os den. Senere fik han lavet små haver, hvor hver elev havde sin egen lille jordlod at passe. Han forstod at få os virkelig interesseret i dette skolehavearbejde, hvad der er forklarligt da hans egen interesse for have og frugttræer smittede af på os. Vi fik også præmier for dyrkning og pasning af haverne — og havde standerhejsning med flag og det hele. Fritiden blev udnyttet. Der blev ikke tid til tossestreger.

Om sommeren gjorde vi drenge gymnastik på gårdspladsen, medens pigerne syede. Så hændte det, at lærer Jacobsen foreslog os, at vi gik hen til »Tjæredammen« ved Lindegården, hvor han lærte os at svømme. Ja, jeg tror, at alle de drenge, der har gået i skole hos lærer Jacobsen, her i Karlebo og omegn, har han lært at svømme. Vi byggede en bro ud i dammen. Der stod så lærer Jacobsen med en lang stang og lærte os svømmetagene. Når vi så havde fået de første svømmetag lært, fik vi en cykelslange om livet eller om ryggen og svømmede så den første tur fra »ø nr. 1«, som han kaldte den og tilbage igen. Når vi så blev dygtige nok, tog han så mange af os, som kunne være i hans bil og kørte med os ned ved Nivå Teglværk, hvor der var dybere vand. Det var en oplevelse. Jeg husker også, at vi lærte at slå smut. Så kom direktør Theodor Andersen. Han udsatte en dusør, hvor det gjaldt om, vi kunne ramme en »kat«, som vi kaldte en par stene, vi stablede oven på hinanden. Dusøren blev til omsætning i sodavand. Det var spændende ...«

Sognekortet her viser udover de her omtalte lærere også andre af de pædagoger, der har virke i Karlebo Sogn.

Dertil kommer billedet af de daværende skoler: Karlebo, Vejenbrød, Karlebo overdrev skole, Auderød skole, Rytterskolen (det nuværende lokale Karlebo Museum) og Vejenbrød Skole (hvor nu Teknova er).

Kirkerne, der gengives, er Karlebo og Nivå kirker og i øverste række fra venstre fem af de præster, der har virket i sognet.

»Lærer Jacobsen havde mange interesser«, fortæller Hans Nielsen i forbindelse med kirkerne. »Det gjaldt bl.a. sangen. Han samlede en halv snes af de elever i skolen, som sangen lå bedst for, og dannede et lille sangkor af dem. Når der så var en eller anden højtid i kirken, så var vi med og sang. Jeg husker desværre ikke i hvilke anledninger, der var. Men det var jo nok i forbindelse bl. a. med høstgudstjenesten.«

Netop den tjeneste i sognets gamle kirkehus var jo en festdag, som sognet var med i.

Øverst til venstre:

Frk. Nielsen, der var husbestyrerinde hos pastor Gyberg.
(Omtalt i kronik af 27.4.78.)

Øverst til højre:

Pastor Gybergs døtre som konfirmander.
Fra venstre til højre:
Ingeborg- Elida-Marie.

Nederst til venstre:
Konfirmand i Karlebo, ca. 1910.
Ingeborg Petersen.

(Billederne er fra frk. Elisabeth Nielsen, Karlebo, samt oplysningerne om dem.)